

Schild en pijl

<https://hdl.handle.net/1874/235654>

mm 12652

GUNNING

4K

57

SCHILD EN PIJL.

Stoomdruk — P. W. VAN DE WEIJER, — Utrecht.

GUNNING 4. R57

SCHILD EN PIJL.

MET EEN VOORWOORD

VAN

DR. EMIL FROMMEL

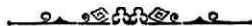
EN EEN SLOTWOORD

VAN

OTTO FUNCKE.

—*— Uit het Hoogduitsch door —*—

E. N. N. A.

UTRECHT
A. H. TEN BOKKEL HUININK

1890

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

VOORWOORD.

SCHILD EN PIJL is de titel van het boekje, dat als een eersteling in de wereld treedt en daarom een inleidend woord verzocht heeft.

Wat de oude Scriver indertijd met zijn „Godsdienstige Overpeinzingen” wilde, zou dit boekje zoo gaarne in de taal van de kinderen dezer eeuw aanbieden.

Er bloeien overal bloemen aan den weg, door velen onopgemerkt, waarvan zoo licht een ruiker te maken ware, zoo men slechts het oog om ze te ontdekken, de hand om ze te rangschikken had.

— Ons boekje beweegt zich niet op veel begane paden, noch is naar beroemde voorbeelden bewerkt.

Het is een eigenaardige vogel die hier zijn wijsje zingt; dat ieder zinge en fluite, zoo hij het slechts ter eere Gods en tot heil der menschen doet. Wie echter iets

van een *gezond* mensch in zich heeft, zal ook bij anderen die tot deze soort behooren een weerklank vinden. Een *Schild* wil het bieden tegen zoo menigen schijnbaar goed gerichten aanval en dien helpen afweren.

Wel is waar werpt de slinger, met steenen uit Gods woord, slechts den Goliath des ongeloofs en van het Materialisme ter aarde, doch menigmaal ook is het iemand vergund hem ter goeder ure met zijn eigen zwaard het hoofd af te houwen. Daarvan zal de lezer verscheidene voorbeelden in dit boekje vinden. Het komt met zijne vragen uit kringen waarin de schrijver door zijn maatschappelijke positie en werkkring meer dan anderen zich bewoog.

Laat zich daarom niemand ergeren wanneer hij iets te veel van Darwinisme mocht hooren. Buiten de kerk worden vele vragen behandeld, waarvan de priesters in het heiligdom zelfs geen flauw vermoeden hebben.

Treft soms hier of daar een *Pijl* of wordt een gewetensvraag tot het hart gericht, toch zijn het geen vergiftige pijlen. Zij mogen wonden, beleedigen doen zij niet.

Het is veel meer een ruim hart dat tot ons spreekt, dat gaarne *allen* zou uitnoodigen om tot den waren vrede te komen.

Heeft de nu zalige Blumhardt eens gezegd: Ieder mensch moet van een natuurlijk een geestelijk mensch worden

en dan weder van een geestelijk mensch een natuurlijk, (van zelve in een anderen zin) dat is een frisch, vrij en vroolijk mensch, zoo zal de lezer bevinden, dat de schrijver deze verandering ondergaan heeft.

En zoo ga dan dit boekje onder Gods leiding tot allen, inzonderheid tot hen wien deze wijze van schrijven en spreken geestverwant is, tot menschen die „Stichting” zoeken, wien echter het „Stichtelijke” in onze Christelijke literatuur reeds sedert lang „Maagpijn” heeft veroorzaakt.

EMIL FROMMEL.

Theol. Doct.

DE VERSTANDIGE KOOPMAN.

p zekeren avond zat een vroolijk gezelschap van jonge kooplieden in een herberg bij elkaar. Onder het genot van eenige flesschen rijnwijn, bespraken zij met geestdrift de onderwerpen die hun het meest belang inboezemden. Men hoorde er onder anderen ook spreken over buitengewone scherpzinnigheid in handelszaken. Ieder wist te vertellen, hoe hij zelf of een zijner vrienden, door zijn handelsvernuft een of ander buitengewoon voordeel behaald had.

Hoe een gelukkige speculatie B. er boven op geholpen had, — hoe C. door verstandig wachten met open oog en oor het juiste oogenblik had weten aan te grijpen om een schitterende beursspeculatie te ondernemen.

Het gesprek werd immer levendiger, de wijn smaakte steeds beter en maakte de tongen meer en meer los.

Zoo werd dan ook ten slotte over de handelwijze van zekere „ondernemers” veel gezegd wat een leek in deze dingen wel ietwat bedenkelijk voorkomen moest. Deze vroolijke jongelieden beoordeelden echter alles zeer toegankelijk. Bij hen niet minder als bij hunne Joodsche heeren collega's scheen de hoofdzaak te zijn: „te maken goede zaken”.

Aan het benedeneind der tafel had een lange, bedaarde man plaats genomen, die er zoo bescheiden en ongedwongen zat, dat het vroolijke gezelschap hem geheel en al over het hoofd had gezien.

Gedurende een kleine pauze in het gesprek riep de onbekende den kelner, om te vragen of zijn kamer gereed was. Hierdoor werd de opmerkzaamheid der aanwezigen op hem gevestigd. Zoo de heeren een glaasje minder gedronken hadden, zouden zij zich zeker niet tot hem hebben gewend, noch hem hebben gevraagd wie hij was, of hij ook koopman was, of hij ook reeds proeven van zijn handelsgenie gegeven had en zoo meer.

Zij stonden op en gingen naast hem zitten. Hij bleef zeer bedaard en wilde zich, nadat hij hun gezegd had, dat hij zijne onkunde in deze zaken erkennen moest, naar zijn kamer begeven.

Maar een der beschonkenen hield hem terug en riep: „Luister eens goede vriend, gij hebt al onze geschiedenissen mede aangehoord. Gij zijt er ons ook een schuldig, vertel er

ons een anders laten wij u niet los. Wij hebben allen een voorbeeld van koopmanswijsheid ten beste gegeven, vertel gij nu eens, wie uwer vrienden heeft het grootste handelsgenie aan den dag gelegd?"

„Bravo, Bravo!" Schreeuwden de overigen, „goed gesproken! Ja vertellen, vertellen! Anders komt ge er niet uit."

Onwillig zag de vreemde om zich heen, en scheen in weerwil van den onstuimigen aandrang zijner kwellers de zaal te willen verlaten.

Bang was hij in ieder geval niet, want een donkere onweerswolk trok zich op zijn voorhoofd te zamen en zijn oogen vonkelden.

Plotseling scheen hij zich echter te bedenken. Een vluchtiglachje gleed over zijne lippen en zijne gelaatstrekken ontplooiden zich. Hij zette zich weder neder en zeide: „Ja ik wil u een voorbeeld van handelsscherpzinnigheid geven, van de grootste scherpzinnigheid, die er in deze zaken ooit heeft plaats gehad. De man van wien ik u verhalen wil (ik heb hem persoonlijk niet gekend, doch dat doet niets ter zake) was een koopman par excellence. Sedert hij geleefd heeft zijn er vele handelsovereenkomsten gesloten, maar geen zoo verstandig, zoo gewichtig, zoo rijk aan gevolgen als de zijne."

Hij zweeg een oogenblik. Er was iets in zijn wezen dat de jongelieden imponeerde. Bijna hadden zij er be-

rouw van, dat zij zich tegen over hem een scherts veroorloofd hadden. „De man van wien ik spreek,” vervolgde hij, „ik hoop gij hebt ook reeds van hem gehoord, ik weet het bijna zeker, al mocht gij ook sedert lang niet meer aan hem hebben gedacht, was ook een koopman, een koopman die goede parelen zocht en toen hij een kostbare parel vond, ging hij heen, verkocht alles wat hij had en kocht die.”

„Mijne heeren,” ging hij voort terwijl hij opstond, „ik heb nu aan uw verlangen voldaan. Ik heb u een voorbeeld van koopmanswijsheid gegeven.”

„Ik hoop van ganscher harte dat gij allen, hetzij vroeger of later een even goede zaak maken zult.”

„Ik ben uw dienaar,” en na een vluchtige buiging ging hij de deur uit. Verbluft en sprakeloos zagen de jonge lieden hem na. Zij waren te verbaasd om hem te kunnen antwoorden.

„Wat meent hij toch,” vroegen sommigen, „wat wil hij daar mee? Och, 't is immers een gelijkenis uit den bijbel, 't is zeker een Dominee of zoo iemand,” zei een ander.

Toch schenen ze van het drinken en gerucht maken voor dien avond genoeg te hebben.

Het is vreemd, wanneer een ademtocht uit de eeuwigheid door de mufte en bedompte wereldatmosfeer gaat, zoo ademen allen anders of zij willen of niet.

Het gezelschap was op het punt om uit elkander te

gaan, toen een jonge man naar voren trad en zeide: „Wil ik u eens wat zeggen, ik schaam mij over onze handelwijze. Wij hebben een vreemden heer zonder oorzaak beleedigd. Gij moogt lachen of niet, ik ga tot hem en vraag hem, wat mij zelven betreft, om verschooning.”

„Doe wat gij wilt,” zeiden zijne vrienden. Wij gaan naar huis. Die kerel heeft alle gezelligheid bedorven. Duivels! Wat wil hij toch met zijn antieke geschiedenissen, laat hij die liever voor zich houden!”

Nauwelijks was de vreemdeling op zijn kamer gekomen en had plaats genomen, of er werd aan de deur geklopt. Op zijn „binnen” trad de jonge koopman op hem toe. „Ik kom, zeide hij zeer openhartig en eerlijk, ik kom, daar ik u vergeving vragen wilde voor onze handelwijze van heden avond.

Wij hadden allen te veel gedronken, anders zou deze fatale geschiedenis niet voorgevallen zijn. Uwe grootmoedige handelwijze, tegenover onze ongemanierdheid, heeft mij diep beschaamd.

Ik bid u, vergeef mij. Hier is mijn kaartje.”

Adolf Marlen, stond er op.

De aangesprokene stond op, groette zijnen gast vriendelijk en stak hem de hand toe. „Van ganscher harte vergeef ik u, mijn lieve jonge vriend”, antwoordde hij terwijl hij hem ook zijn kaartje toereikte.

„Gij ziet ik heet Asten en ben predikant”.

„Neem hier plaats naast mij. Uw bezoek verheugt mij waarlijk. Vrees niet dat ik u ambtshalve een predikatie houden zal. Neen, neen! Vertel mij wat uit uw verleden en iets van uwe plannen voor de toekomst, — maar wacht even, steek eerst een sigaar op.”

Marlen, onwillekeurig aangetrokken door de vriendelijke en hartelijke manieren van den predikant, voldeed aan diens verzoek en zette zich nevens hem op de sophá. Toen begon hij zijnen nieuwen vriend trouwhartig het een en ander uit zijn leven mede te deelen.

Asten hoorde den jongeling zwijgend aan, en mocht zóó menigen blik, niet alleen in zijn uitwendige omstandigheden, maar ook in zijn innerlijk karakter slaan.

Geheel zonder gedachte aan God was dit jonge leven geweest, dat zich voor zijne blikken ontvouwde, en geheel voor de wereld in al zijn denken, doen en handelen, wenschen en pogen, en toch had de ernstige waarlijk christelijke man, de innige overtuiging dat hij hier geen *Goddeloos* leven voor zich zag, ofschoon het tot heden zonder God had geleefd.

Hij gevoelde dat deze ziel, ofschoon nog niet door Gods Geest aangeraakt, het toch ieder oogenblik kon worden.

Gave God, dat vele ijverige christenen meer van deze

soort van helderziendheid bezaten in den omgang met ongeloovigen, gave God dat zij meer takt hadden bij het aanraken of liever *niet* aanraken van de duizenden en nogmaals duizenden wonden hunner medemenschen.

Eindelijk sprong Marlen op, trok zijn horloge en schrikte toen hij zag hoe laat het reeds was.

„Nogmaals moet ik u verschooning verzoeken”, zeide hij, „hoe kon ik mij zoo vergeten! Gij hoordet mij zoo opmerkzaam aan, dat ik er waarlijk niet aan dacht hoelang ik het u reeds lastig maakte, neem mij niet kwalijk!”

„Stel u gerust, waarde heer Marlen”, zeide Asten. „De tijd is voor mij even snel voorbij gegaan als voor u. Uwe korte autobiographie heeft mij uitermate veel belangstelling ingeboezemd. Ik dank u hartelijk voor uw vertrouwen. Bezoek me spoedig eens weer. Ik vraag er u ernstig om, dan wil ik u ook iets uit mijn leven verhalen wanneer het u niet verveelt. Tot zoolang geef ik u een raadsel op, opdat gij mij niet zult vergeten. Wilt ge trachten het te raden?” — „Ja wel”, zeide Marlen, „ik zal al het mogelijke doen, hoe luidt het?”

Asten nam de beide handen van den jongen man in de zijne, zag hem vriendelijk in de oogen en zeide: „Dit is het raadsel:

„Het is vol en toch ledig;
 Het is licht en toch zwaar;
 Het is sterk en toch zwak;

Ofschoon het nu slaapt, *eenmaal* zal 'het ontwaken."

„Dat klinkt *zeer* raadselachtig!" antwoordde Marlen lachend.

„Ja het is een moeilijk raadsel! Geve God dat gij het eenmaal moogt raden! En nu goeden nacht. Kom spoedig terug en God zegene u."

Marlen ging langzaam de straat op. „Een merkwaardig mensch!" dacht hij, „maar hartelijk — zeer hartelijk! Geen vermaningen — geen goede raadgevingen! Hij heeft nauwelijks een woord gesproken. Ik heb zelf al dien tijd gepraat. — Hoe opmerkzaam heeft hij mij aangehoord. En dan dat raadsel! „Geve God, zeide hij zoo ernstig, dat ik het eenmaal raden moge. — Zonderling! Ik zal hem nog eens bezoeken."

Maar Marlen ging niet weder naar hem toe.

Spoedig daarop werd hij ziek. Zijn vroolijke vrienden bezochten hem telkens en deden wat zij konden om hem op te vroolijken, want zij hielden allen veel van den beminnenswaardigen jongen man.

Het was een slepende koorts, die zijne krachten meer en meer sloopte. Geen middel baatte, niets scheen te helpen.

Lange slapelooze nachten bracht hij door; eenzame uren, waarin gedachten van allerlei aard hem bestormden. Hij sprak zijne gedachten niet uit. Niemand uit zijne omgeving zou ze toch begrepen hebben, dat gevoelde hij.

Hij werd steeds stiller, steeds ernstiger. Soms dachten zijne vrienden dat hij niet goed bij het hoofd was; hij fluisterde dikwijls zachtjes voor zich heen, zonder het te weten: „Het is licht en toch zwaar, vol en toch ledig, zwak ja, ach ja, zwak — ledig — zwaar.”

Op zekeren dag, toen hij zich wat krachtiger gevoelde, nam hij Asten's kaartje uit zijn portefeuille en verzocht zijn verpleger, dien heer in het hôtel op te zoeken en zoo hij er nog mocht zijn, te vragen eens bij hem te komen.

Hij kon nauwelijks de terugkomst van den bode afwachten. Eindelijk kwam hij met de vroolijke tijding, dat de heer Asten hem nog in den loop van den voormiddag zou komen bezoeken.

Toen de predikant binnentrad, kon hij een uitroep van schrik niet weerhouden, zóó veranderd vond hij den zieke. Marlen strekte zijn doorschijnende magere hand verlangend naar hem uit.

Te zeer bewogen om te kunnen spreken, zette zich Asten naast hem, maar de liefde en het diepe medelijden dat uit zijne door tranen benevelde oogen straalde, zeiden

meer dan alle woorden ter wereld. „Dominee, lieve dominee,” fluisterde Marlen, het raadsel dat gij mij onlangs opgaaf, heb ik geraden!” En hij wees op zijn hart. „Ledig”, herhaalde hij, „ledig, zwaar, zwak, maar Gode zij dank, waakzaam.”

Wat die beiden elkander zeiden, moet in den hemelschen phonograaf zoolang besloten blijven tot het eens op 's Heeren dag aan het licht zal komen.

Zalig en vredevol, stierf na een korten tijd, de veel beweende en betreurde jonge koopman, Asten's hand vast in de zijne houdend. Volgens het verlangen van den afgestorvene, hield ook Asten de lijkrede.

Al de jonge lieden, die op den bewusten avond in de herberg te zamen waren geweest, stonden rondom het graf van hunnen geliefden collega. Zij waagden het nauwelijks, den zoo edelen en verheven daar staanden man, in het aangezicht te zien.

Met een rustige, ernstige stem las hij den tekst: „Een koopman zocht goede parelen en als hij een parel vond van zeer groote waarde, ging hij heen, verkocht alles wat hij had en kocht die.” Allen bogen hunne hoofden, en God alleen weet wat er in hunne harten omging.

De predikatie zal ik hier niet herhalen.

Ik geloof de lezer kan zich die zelve denken.

Slechts de slotwoorden wil ik nederschrijven: „Hij die

hier koud en stil voor ons ligt, heeft *alles* verkocht wat hij had: Zijn kracht, zijn hoogmoed, zijn eigengerechtigheid, zijn aardsch geluk, zijn gezondheid, zijn leven, Alles, Alles! Hij heeft echter ook daarvoor de parel van groote waarde gekocht. Zij is zijn eigendom voor altijd, in alle eeuwigheid. Zij was ook de zijne, toen hij stierf.

Ik vraagde hem, zijt gij tevreden met den handel? Hebt gij het kleinood te duur betaald?"

Met een gelukzalig lachje antwoordde hij mij: „Neen, o neen!” En hij was te huis!

DE HEERLIJKE LEUGEN.

Onlangs zeide mij een beminnenswaardig jongmensch die juist „mensen begint te zien, als zag hij boomen!” (*) „Wanneer het Christendom een leugen is, dan is het de heerlijkste leugen die ooit gelogen werd.”

En hij had gelijk. Wanneer het christendom een leugen is, dan is het ook de allerheerlijkste leugen die ooit gelogen werd, en dat niet alleen, maar het is ook een wonderlijke leugen, die tot in het innerlijkste wezen van den mensch de waarheid schept; een leugen, die iedere leugen onmogelijk maakt, die alle bedrog en allen schijn vernietigt; een leugen, die de duisternis schuwt en tot het licht zich opheft; een leugen, die standhoudt, wan-

(*) Noot van den Vertaler. Zie Markus 8 : 22 – 26.

neer alles verkleurt en verbleekt, een leugen wier stichter verklaarde, dat Hij zelf *de waarheid* was.

Is echter het God en de onsterfelijkheid loochenend materialisme een waarheid, zoo is het de gruwelijkste waarheid die ooit uitgesproken werd, en dat niet alleen, maar het is ook een wonderlijke waarheid, die tot in het innerlijkst wezen van den mensch de leugen schept, een waarheid, die iedere waarheid overbodig maakt (want waarom zouden wij voor de waarheid leven en sterven, wanneer wij heden of morgen uitgebluschte lichten zullen zijn en onze nakomelingen in hun tijd even zoo); een waarheid, die ieder naar waarheid dorstend hart tot verwijfeling brengt, of brengen zou; een waarheid die verbleekt en verkleurt, zoodra de ziel het met de waarheid, met de zonde, met den dood ernstig neemt; een waarheid, wier stichters zich niet schaamden te verklaren dat er in 't geheel geen waarheid is.

WIE HEEFT GELIJK?

Laat mij beproeven twee tafereelen voor uwe blikken te ontrollen, tafereelen, die dagelijks met des levens levendigste kleuren worden geschilderd.

Het eene stelt u een gehoorzaal voor.

Nauw op een gedrongen zitten de studenten, en luisteren aandachtig naar de woorden van den geleerden professor. Hij ontsluit hun de geheimen der wetenschap en de raadselen der natuur, al naar het vak dat hij het zijne noemt, hetzij Physiologie, Physiek, Anthropologie, Geologie of wat dan ook.

Indien hij echter behoort tot het groote aantal dergenen, die ik nu op het oog heb, dan leert hij zijne toehoorders behalve het onderwerp dat hij behandelt, nog wat anders. De juiste grenzen van zijn studievak overschrijdend treedt hij nu en dan op een gebied, waarvan hij niet

alleen niet veel weet, maar dat hem *volstrekt onbekend* is, en spreekt ook daarover zijn oordeel uit, ja voert beweringen aan met een zekerheid, als waren zij het resultaat van beproefde wetenschap.

Humoristische aanmerkingen ontvallen hem over het oude geloof, sarkastische zinspelingen op de eenvoudigheid van hen, die een persoonlijken God of zelfs den Christus als hun Heiland erkennen. De jonge student zal spoedig aan zich zelf gaan twijfelen. Hij begint zich over zijne vroegere lichtgeloovigheid te schamen. Zijn bijbel ligt ongeopend op de tafel of is ter zijde gelegd. Hij houdt op met bidden. Zou men hem wel voor een waarlijk wetenschappelijk ontwikkeld man houden, indien hij nog bad, zooals hij het als kind deed: Onze Vader, die in de hemelen zijt!? Wat, hij zou naar de kerk gaan en zich laten voorpreken van een Schepper van hemel en aarde, thans, nu hij weet, — nu ja, het is niet altijd even gemakkelijk te zeggen, *wat* hij weet, maar in ieder geval *iets* dat hem zijn vroegere beschouwingen belachelijk doet voorkomen. Hij wil niets van ontsterfelijkheid hooren, nu men hem bewezen heeft, dat de eenvoudige gedachte er aan onwetenschappelijke onzin is, noch wil hij iets van zonde en berouw weten, want hij heeft geleerd, dat, datgene wat de christen zonde noemt in 't geheel niet bestaat. Zoo zit hij in zijn gehoorzaal

dag aan dag veel leerend en veel *verleerend*, tot hij niet meer dezelfde is, die hij eens was — tot hij een ander man geworden is. — Hij weet nu wel meer van de natuurwetten, van het menschelijk organisme, van scheikunde en wijsbegeerte, maar minder van God, van de eeuwigheid, van zijn eigen ziel.

EN NU HET ANDERE TAFEREEL.

In een donker gemaakte kamer ligt een stervende christen, hetzij nu een zwak jong meisje, of een tot nog toe krachtig man, dat is geheel hetzelfde.

In het aangezicht van den dood zijn de sterksten dikwijls de zwaksten en de zwaksten de sterksten. Misschien is de stervende geleerd, misschien ook niet, ook dat is onverschillig; dan zijn de geleerden als de ongeleerden en de ongeleerden als de geleerden. Het lichaam is in angst en nood, de ziel niet. Ofschoon de kelk des lijdens tot op den bodem moet geledigd worden, ofschoon alle aardse verwachtingen en plannen schipbreuk leden en de gruwzame nacht des doods aangebroken is, zoo is daar toch vrede, zalige vrede, vast vertrouwen, onwrikbaar geloof aan Hem, die de banden des doods verbroken heeft.

Smart en rouw vervullen de harten der achterblijvendenden, maar geen vertwijfeling. Woorden van troost en

bemoediging worden hun toegefluisterd: (door wie?) „Vreest niet, Ik ben met u, Ik zal u niet begeven, noch verlaten.” „Ik ben de Opstanding en het leven. Wie in mij gelooft, zal leven, al ware hij ook gestorven.”

Dit is geen tractaatjes-geschiedenis voor kinderen. Wij allen weten, dat er zulk een sterven bestaat. Wel ons, wanneer de weg naar de overzijde van het graf ons eens zoo heerlijk aangetoond is.

Niets is zoo zeker op deze gansche, wijde wereld als dit, dat een der hoofdfiguren van deze beide tafereelen zich in een geweldige dwaling bevindt; zij *kunnen* niet beiden gelijk hebben. Of de atheïstische professor spreekt woorden van waarheid en licht, met recht een onnoozel bijgeloof uit den weg ruimend, en de stervende christen is een arme, ellendige dwaas, niet eens benijdenswaardig in zijn dwaling (want wie wil zich door een leugen laten troosten?), — of de gevierde leeraar begaat, met niet weinig zelfvoldoening, een daad, waarvoor hij zelf met ontzetting zou terugdeinzen, wanneer hij de vreeselijke gevolgen kon overzien. Hij legt het er op toe de menschen van hun God te scheiden. Aangenomen, er is een God, zou hij zich een verschrikkelijker taak kunnen kiezen?

Het is een onbetwistbaar recht van den natuuronderzoeker de kring van de bewijsbare wetenschap zooveel mogelijk uit te breiden; de eindoorzaken zooveel mogelijk

terug te dringen; zooveel hij vermag alle dingen naar stoffelijke voorbeelden te verklaren; wanneer hij echter alles verklaard heeft, wat met mogelijkheid verklaard kan worden, hoeveel blijft dan nog onverklaard en onverklaarbaar! Welk een uitgebreid, nog te onderzoeken veld blijft over, waarvan hij *hoegenaamd* niets weet.

Vermijde hij dan gids te willen zijn op het geestelijk gebied des christens. Voor wien kan hij daar een wegwijzer zijn? Laat hij bijvoorbeeld, hoevelen hebben het helaas niet gedaan, van de macht des gebeds zwijgen, wanneer hij er toch geen begrip van heeft wat bidden is. Wat zou hij zeggen wanneer een kunstenaar of veldmaarschalk, al was hij nog zoo beroemd, zich over zijn physiologische onderzoekingen of over zijn eigenaardige scheppingstheorie, geringschattende, spottende aanmerkingen veroorloven zou.

Hij mag niet vergeten, welke ernstige studiën hij in zijn vak maken moest, om als autoriteit te gelden. Hij moet rechtvaardig zijn en bedenken dat de wetenschap van den godsdienst ook een ernstige studie behoeft, en dat niet alleen, maar dat zij doorleefd moet zijn om begrepen te worden. Hij moet zich ernstig afvragen, of hij werkelijk voornemens is, er toe bij te dragen, der wereld het geloof te ontnemen; hij moet wel overwegen wat dat beteekent, en de gevolgen bedenken. Wanneer

hij evenwel zich daartoe toch genegen toont, laat hij dan in zijn eigen gezin, bij zijn eigene kinderen er mede beginnen. Laat hij tegen zijn aankomenden zoon zeggen, dat er geen verantwoordelijkheid is, doch dat zijn daden slechts het „noodzakelijk gevolg zijn der sterkste motieven” en „in rechtstreeksche verhouding staan tot onvermijdelijke oorzaken, even zoo goed als het in een kring ronddraaien der aarde.”

Laat hem aan zijn dochttertje zeggen, „dat de daden van slechte menschen slechts voorbijgaande kwade gevolgen hebben en de daden van goede menschen slechts voorbijgaande goede; dat ten slotte goed en kwaad geheel verdwijnen en door latere geslachten geneutraliseerd zullen worden.”

Menige vader zou zeggen: zoo ver ga ik niet! Ik voed mijne kinderen op in de strengste zedeleer. Laat hij zich echter geen illusies maken — schraapt hij het geloof aan God en de onsterfelijkheid uit zijn opvoedings-program, zoo zal hij welhaast ontdekken, dat zijne kinderen logischer denken dan hij. Heeft hij eenmaal den geest des ongeloofs opgeroepen, zoo zullen er nog andere geesten komen en hij zal, evenals de welbekende tooverleerling van Goethe, niet in staat zijn ze te bannen.

Voor alles echter, mag de jonge toehoorder niet te haastig zijn. Dat hij zelf onderzoekte en oordeele, en

wel *grondig*. Een Duitsch schrijver zegt zoo schoon: „heeft het *geloof op gezag* opgehouden, zoo laat het *ongeloof op gezag* niet zijn plaats innemen.”

Het is *geen* bewijs van een sterken geest zich in een maand of een jaar alles te laten ontnemen, wat tot dien tijd de overtuiging en de kracht van het leven was, en dan nog wel door een man, die wellicht van het innerlijk christelijk leven niet meer begrip heeft dan wij van de taal der Hottentotten.

R A P P O.

Ik had een prachtige Newfoundlander. Dat er een warme vriendschap tusschen ons beiden bestond, behoef ik wel niet te verzekeren. Ik wenschte wel, dat gij hem eens had kunnen zien, wanneer ik mij gereedmaakte een wandeling te doen en hij nog in twijfel verkeerde, of hij mij vergezellen mocht of niet.

Hoe stond hij daar en zag mij met een uitdrukking van de gespannendste verwachting aan. Hij vroeg mij formeel: mag ik mee? Knikte ik hem dan toe en zei: „Ja ouwe jongen, meegaan! Gij moogt uw leven weer eens heerlijk genieten” — welk een vreugdesprongen, welk een verrukking! Uit louter dankbaarheid werd hij plotseling galant, wilde mijn parapluie dragen, mij mijn pakje afnemen. Hij zou mij gaarne omhelsd, mij bijna van liefde doodgedrukt hebben.

Wanneer het maar eenigszins mogelijk was, nam ik hem steeds mee, en hij beschouwde zijn dagelijksch uitstapje met mij als zijn onaantastbaar voorrecht.

Maar — maar — zooals aan den menschelijken horizon soms donkere wolken opkomen, leidingen, die wij niet verstaan en waartegen wij in opstand komen, zoo zijn ook de wegen van een hond niet altijd enkel blijdschap. Rappo zou deze waarheid smartelijk ondervinden. De hondsdolheid, die verschrikkelijke ziekte, was uitgebroken. Verscheidene menschen waren gebeten. De strengste voorzorgsmaatregelen werden onmiddellijk door de politie genomen; de honden moesten dag en nacht aan een ketting liggen en mochten slechts van een muilkorf voorzien en aan een zeer kort koord buitenshuis gebracht worden.

Toen ik den daarop volgende dag mijne gewone wandeling wilde maken, stond Rappo daar, als altijd, in gespannen verwachting. Ik zeide: „Neen, Rappo, gij moogt niet mee, terug!” Hij zag mij in de oogen, als wilde hij mijne gedachten daarin lezen. Het is slechts scherts, dacht hij wellicht bij zich zelven, en begon weder te springen. „Neen, arme jongen, gij moogt niet mede gaan,” herhaalde ik. Hij zag dat mijn gezicht zeer ernstig was, hij stond stil, de ooren omlaag, de staart bewegingloos. Ik ging naar de tuindeur, deed

haar open, ging naar buiten en trok ze weder achter mij toe. Hij zag mij door de tralies na. Toen ik terug kwam, was hij weder vroolijk als te voren. Waarschijnlijk had hij over de zaak nagedacht, en was tot het besluit gekomen, dat ik een uiterst gewichtige reden moest gehad hebben om hem heden thuis te laten. Maar den daarop volgenden dag was het weder zoo en den volgenden ook. Ten laatste kwam hij in het geheel niet meer bij mij, wanneer ik de huisdeur uittrad. Hij zag mij donker en treurig aan, alle vroolijkheid was uit zijn wezen geweken. Hij dacht zeker, dat ik een trouwelooze vriend was.

Ik behandelde hem beter dan ooit, ik gaf hem zijn lievelingseten, maar het bleef bij het oude. Hij kon maar niet begrijpen, waarom ik hem het genoegen, waarnaar hij zoozeer verlangde, onthield. Zeker gaf hij zich aan oproerige gedachten over, wanneer hij zoo vastgeketend voor het hondenhok lag en ik juist was uitgegaan.

Over het „*waarom*” van zijn ellendig hondenbestaan heeft hij bepaald zijn hondenhersens bijna gebroken. Waarom, waarom kan ik niet meegaan als vroeger? Over de weilanden stormen, in het water springen, de vogels achterna jagen? Waarom moet ik hier alleen aan de ketting liggen? 't Is afschuwelijk! Het zou zeer natuurlijk geweest zijn, wanneer hij zoo dacht. Wat weet hij

van den verschrikkelijken beet van een dollen hond, van de kwalen, die hem daardoor zouden worden berokkend, zoo het hem veroorloofd ware als vroeger rond te loopen?

Wat weet hij van de wet, die moest worden uitgevoerd, zoowel voor zijn eigen welzijn, als tot bescherming der menschen? *Niets, geheel niets!*

Indien hij wist, *indien* hij verder zien kon, *indien* hij begrijpen kon, — hoe gewillig zou hij zich aan iederen wensch van zijn heer, aan iedere politieverordening onderwerpen, — hoe duidelijk zou hem alles zijn — hoe zou hij smeeken om zijn muilkorf, om het korte eindje touw, om de ketting!

Ik meen, wij kunnen hierin ook een les voor ons *menschen* ontdekken! Niet waar?

W I E ?

Vele vroolijke kinderen dezer wereld denken, dat de christenen noodzakelijkerwijze, een kniesoorig, treurig, alle vroolijkheid schuwend volkje moeten zijn, overal op hunnen levensweg duisternis en droefgeestigheid verbredend. Ik vraag echter ieder verstandig mensch: Wie heeft reden om treurig te zijn? De mensch, die daar gelooft, dat een almachtig liefhebbend Vader zijn leven bestuurt, dat zijn zonden vergeven zijn, zijn leed slechts een korte pooze duurt; dat daarentegen zijn grootste aardsche vreugde slechts een zwakke onontwikkelde kiem van eeuwige hemelsche blijdschap is, dat de dood verwonnen is door de zegepraal, dat alles ten slotte in eeuwige heerlijkheid uitloopen zal — of de mensch die daar gelooft, dat hem ieder oogenblik zijn geluk, zoo hem geluk is ten deel gevallen, voor altijd kan ontroofd worden; dat zijn geliefden hem slechts voor het oogenblik toebehooren, dat alles wat hij in het leven ge-

roepen, waarvoor hij gestreden heeft, spoedig het eeuwige „niets” toebehooren zal, en dat hij zelf snel en onverbiddelijk, de duisternis der vernietiging te gemoet gaat?

Ik vraag u: Wie kan vroolijk zijn? Wie?

EEN STUKJE PSYCHOLOGIE.

Door den Heer werd aan een Engel opgedragen, een menschelijke ziel na te gaan en iedere vijf jaar over haar vooruitgang en ontwikkeling verslag te geven. Zooals bekend is, zien de Engelen niet met aardsche oogen zooals wij. Zij zien niet, wat wij zien, of liever letten daar niet op, maar zij zien veel, wat wij niet zien en niet zien kunnen, zoolang de aardsche sluiër niet vaneen gescheurd is. De ziel, die deze engel moest gadeslaan, was die van een lief kind, een knaap van tien jaar. Den engel scheen zij aanvankelijk nog een vormelooze stof toe, noch schoon noch leelijk, noch helder, noch duister. Hij zag, hoe deze ziel zich op een punt bevond, van waar uit, wanneer zij zich voortbewoog (en zij moest zich voortbewegen) zij òf langzaam nederzinken moest in een peilloozen afgrond, waar alles in een ondoordringbare duisternis ge-

huld is, of omhoog zweven tot de heuvelen des lichts, waar zich alles in onbegrijpelijke heerlijkheid oplost. De engel wist ook, dat de ziel zich noodzakelijk op een wondervolle wijze vormen, beschaven en ook bekleeden moest, en wel òf uit de haar omringende stof van den afgrond, òf uit die van de heerlijke, schitterende gewesten des lichts.

Dat alles zag en wist de engel; doch het kind zag en wist dit niet, noch zijne liefhebbende ouders en vrienden, als de knaap vroolijk van zijn dagelijkschen weg naar de school terugkwam, met zijn vriendjes knikkerde, of hen plaagde of liefkoosde.

De jongen ontwikkelde zich naar onze wijze van zien op het voordeeligst. Hij toonde een fabelachtigen dorst naar kennis en een buitengewone eerezucht. Zijne getuigschriften waren zeldzaamheden in de annalen van het gymnasium.

Te huis, ofschoon zeer met zichzelf ingenomen, tamelijk zelfzuchtig, en dikwijls zeer onvriendelijk en onaardig tegenover zijne omgeving, was hij toch een aangebeden kind. In aanmerking genomen, zijn buitengewone begaafdheid en zijn zonder twijfel steeds meer te voorschijn tredende geestesgaven, werden hem deze kleine zwakheden, zooals ze genoemd werden, gaarne vergeven.

Het was zijn vijftiende geboortedag; een vroolijk feest.

Veel schoone dingen werden hem gezegd, zeer werd hij geprezen over zijn vooruitgang op school.

„Heb geen zorg,” zeide hij, ik zal mij wel op de hoogte weten te handhaven.

In den kring zijner geliefden stond hij daar, deze bloeiende jongeling, zoo frisch, zoo schoon, zoo vroolijk en vol hoop, de grens der jeugd haast overschrijdend. Wie zou zich niet met hem verheugen?

Ongezien van allen, zweefde de engel boven de hoofden van het gezin. Met een zorgvollen, medelijdenden blik zag hij op den knaap neer. Hij zag die frissche wangen niet, die glinsterende oogen, dat hooge voorhoofd, hij zag wat anders. Hij zag, hoe de stof der ziel, die voor vijf jaren nog ongevormd tusschen den afgrond en de hoogere sferen stond, begonnen was, zich te vormen; nog niet binnen vaste grenzen, maar toch zóó, dat hij reeds zien kon, hoe hier en daar eenige leelijke trekken begonnen te ontstaan, die, zoo zij zich later mochten ontwikkelen, licht afschuwelijke misvormingen konden worden. De ziel was ook begonnen zich heur kleed te weven, en dat kleed was niet schoon. Onduidelijke omtrekken van vlekken waren er op zichtbaar; ook had zich de ziel volgens hare natuur bewogen, doch niet naar boven. Lichte schaduwen van den afgrond beroerden haar, die haar tot heden niet konden bereiken.

Met gebogen hoofd en diepzuchtend, keerde de engel terug tot den troon des Heeren; aan zijne voeten knielend fluisterde hij wat hij te zeggen had, en het trilde als een adem van weemoed door den hemel.

Vijf jaren later, hij had zijn examens en een paar vroolijk maar ook vlijtig doorgebrachte studiejaren achter den rug, vierde hij zijn geboortedag te Rome. Zijn vader was gestorven, de slag had hem voor een oogenblik ontroerd, doch de reis naar Rome stond voor de deur. Hij zou zich aan een vroolijk gezelschap van dichters en kunstenaars aansluiten en die wilden niet wachten. De dood van den vader bracht zorgen voor de toekomst.

„Moeder” smeekte hij, „ik behoef toch mijn reis niet op te geven?” „Neen, mijn jongen” had zij geantwoord, „gij moogt reizen.” Een traan parelde in heur oog en een zucht ontsnapte haar borst. „Ik kan velerlei zaken ontberen, ik ben nu alleen en heb niet veel meer noodig, gij moet reizen.”

Hij zag die traan niet, noch hoorde dien zucht. „Gij zijt mijn lief moedertje,” riep hij uit, haar vroolijk omarmend. Binnen acht dagen was bij weg.

Deze laatste vijf jaren hadden zijn dichtertalent doen ontwaken. Ofschoon hij nog jong was, begon zijn naam toch reeds bekend te worden. Hij had zijn belofte vervuld en zich op de hoogte staande weten te houden niet

alleen, maar hij had zich hooger, nog hooger weten te verheffen. Zijn fonkelend vernuft, zijn geestige invallen en geheel zijn innemende persoonlijkheid verschaften hem overal vrienden en bewonderaars. Nu zat hij in een romeinsche Osteria, de zon was op het punt om onder te gaan en zond haar laatste schitterende stralen over de eeuwige stad.

Zijne vrienden hadden ter zijner eere een zangkorps besteld. De melodieuze stemmen klonken wonderbaar schoon in den gulden, warmen zomeravond. Steeds vroolijker en luidruchtiger werden de feestvierenden. Kwinkslagen vlogen over en weer, er werd een toast uitgebracht op een schoone Italiaansche, die niet te vergeefs zijn levensweg gekruist had, en die hem op dienzelfden avond op een bekend plaatsje verwachtte. Lachende stemde hij er mede in. „Benijdenswaardige kerel!” riep een zijner vrienden uit, „hoe gelukkig zijt ge reeds nu en wat staat je noch niet te wachten!” Hij stond op om zijne vrienden te danken.

De bijna ondergegane zon verlichtte nog even zijn blond, lokkig hoofd. Stralend van geluk stond hij daar, een beeld van jeugdige schoonheid.

In dit oogenblik was de engel, zijn opdracht getrouw, stil op de aarde gekomen en naderde onbemerkt den held van den dag. Hij hoorde dat vroolijke gejuich niet!

Hij zag die trotsche mannengestalte niet, dat door genot en wijn verhitte aangezicht. Hij zag de afschuwelijke misvormingen die voor vijf jaren slechts even te bespeuren waren, nu bijna afschrikwekkend ontwikkeld; in het eigen gewezen gewaad der ziel waren allerlei afschuwelijke teekeningen gewerkt, die uit vuile vlekken waren samengesteld, en die nu eens hier dan weder daar duidelijker of zwakker te voorschijn kwamen. De ziel was nu ook dieper in den afgrond gezonken, en ofschoon, zooals ik reeds zeide, de aardsche zon nog het schoone aardsche hoofd verlichtte, zoo stond de ziel daar, waar nauwelijks een enkele lichtstraal uit de verheerlijkte hemelsche wereld ze meer bereiken kon.

De engel keerde zich weenend van hem af, en als hij berichtte wat hij gezien had, weerklonk door den hemel een droeve klacht.

Wederom vijf jaren later.

De nu reeds rijke en gezeten man werd meer en meer geacht, zijn genie meer en meer erkend, zijn dwaze studentenstreken lagen reeds lang achter hem, niemand kon iets ten zijnen nadeele zeggen. Men rekende het zich tot een eer met hem te mogen omgaan. Alles wat kunst en beschaving schoons en verhevens konden opleveren, werd in zijn huis gekend en gewaardeerd. Hij werkte ijverig. Zijn vrouw echter zag er bleek en

treurig uit en sprak hem slechts met een zekere schuwheid aan.

De dienstboden in zijn huis wachtten zich wel, een zijner wenschen onbevredigd te laten, het zou hun berouwd hebben. Menige bittere traan was reeds ongemerkt in de dienstbodenkamer geschreid. De armen die in zijn huizen woonden, kwamen nooit met hun aangelegenheden tot hem, maar ontweken hem angstig. Dergelijke onaangenaamheden had hij verre van zich weten te houden. Geheel in zichzelf gekeerd en verdiept, leefde hij naar allen schijn op een effen pad voort.

Maar de engel kwam en zag hem, en verborg zijn gelaat in de handen.

Zijn vijf en dertigste verjaardag vond hem op het toppunt van zijn roem. Zijn hoofdwerk was verschenen maar het was een godonteerend werk; de held een vergoding van den van God vervreemden wereldgeest; en toch, toch had dit werk de halve wereld in verrukking gebracht, honderden van gelukwenschen en betuigingen van eerbied bedekten zijn schrijftafel. Daar werd gescheld. Een eigenhandig schrijven des konings werd hem overhandigd, een ridderorde en een adelsdiploma inhoudende. Wie kan bevatten, met welk een gevoel hij die koninklijke toezending ontving! Zijn hooge gestalte scheen nog hooger, toen zijn levendige phantasie hem de schitterende

toekomst schilderde, die hem wachtte. Van stoute droomen en hemelhooge plannen vervuld, riep hij uit: „Ik verdien ook al het geluk, dat mij toestroomt! Was het mijn doel niet, van mijn vroegste jeugd aan, om het zoover te brengen? Mijn geest, mijn talent, mijn genie, heb dank, — gij liet mij niet in den steek! Wat geeft mij der Christenen God? Ha, Ha! zou Hij mij zoover hebben gebracht? Met dat eeuwig geredeneer van ootmoed, berouw en zelfverloochening — wat zou er wel van mij geworden zijn? Neen, ik wil de wereld toonen, dat men het ook zonder dezen God stellen kan, en beter zonder Hem dan met Hem.”

Het was Zondag; zijne vrouw, zooeven uit de kerk teruggekeerd, trad langzaam zijn studeerkamer binnen. „Stoor mij niet,” riep hij onwillig toen zij hem naderen wilde. Gij hebt toch geen verstand van datgene wat mijn leven uitmaakt. — Daar, lees den brief des konings en laat mij dan alleen, ik moet werken.” — „Lieve man,” begon zij schuchter, „lieve man,” ik wilde u slechts vragen.....” — „Stoor mij niet,” herhaalde hij op barschen toon, lees den brief, zeg ik u, en laat mij dan alleen.” Een karaf oude cognac stond op een zilveren presenteerblaadje naast hem; hij vulde er een glas mede, goot er een paar droppels water bij en dronk het in eenen teug ledig. Hij had behoefte aan deze versterking, om zijne van

opgewondenheid trillende zenuwen tot bedaren te brengen. 's Avonds was er een groot feestmaal. Wat ik voor tien jaren hoopte, dacht hij, is thans in vervulling getreden; de stoute droomen die ik nu nog koester, zullen misschien na verloop van weder tien jaren ook vervuld zijn! — En de engel zweefde omlaag en herkende nauwelijks de ziel. Zij stond zoo diep in den afgrond, zoo ver van het licht; vlammen verlichtten haar, huiveringwekkende vlammen en vuur, waarvan in Jesaja 50:11 gesproken wordt. — Vlammen die zich de ziel zelf ontsteekt, die een vaal, schrikwekkend licht om haar heen verspreiden en haar met hare verterende stralen omspelen, ofschoon zij zelven uit duisternis en verderf geboren zijn. Het bederf, dat uit de arme ziel zelve scheen te komen, deed den verheerlijkten engel terugdeinzen, huiv'rend wendde hij zich af en waagde het nauwelijks voor den troon des Heeren te treden.

En weder waren bijna vijf jaren voorbijgegaan; kouder, harder, steeds meer zich zelf vergodend was de groote man geworden. Hij hield buitengewoon veel van zijn zoontje, dat den roemvollen naam zijns vaders verder dragen en in zijne voetstappen treden moest; het was zijn afgod. Zijne vrouw kende hij niet eens, zou ik haast zeggen. Hij had haar op jeugdigen leeftijd gehuwd; zij was hem te eenvoudig, te stil, te ernstig. Hij kende

de parel niet, die hem ter zijde stond. Daar trof hem een slag. Zijn zoon, zijn innig geliefde, lag doodkrank terneer. De vader zat aan zijn bed, stijf en gevoelloos, spraak- en hopeloos, en zag hoe de dood meer en meer zijn schrikwekkenden schaduw over de geliefde trekken uitbreidde. Daar trad de moeder binnen; zwijgend vatte hij hare hand, zoo stonden zij naast elkander en verwachtten het ontzettende.

Toen alles voorbij was, werd de vader door dezelfde verschrikkelijke ziekte aangetast. In onuitsprekelijke smart lag hij daar ter neder en toch bij volle kennis. Zijne vrouw zat dag en nacht bij hem; hij sprak weinig met haar; hij kon slechts weinig spreken, maar het klonk anders dan te voren, weeker, zachter, liefdevoller. Als de zoetste hemelsche melodie, ontroerden haar dezen toon.

„Op zekeren dag zei hij nauwelijks hoorbaar:

„Mijn lieveling” (zoo had hij haar in de eerste dagen van hun verloving steeds genoemd) „mijn lieveling, vergeef mij!” Zij drukte ontelbare kussen op zijn heete koortsige hand. „Lees,” fluisterde hij; „lees iets, wat gij altijd leest, gij weet wel, iets van genade, van vergeving.

Toen verbanden de gruwelijkste smarten weer alle andere gedachten. Zijne krachtige leden werden door kramp overvallen, zijn edele gelaatstrekken misvormd, zoodat eenige zijner vertrouwdste vrienden, die een oogen-

blik aan zijn leger mochten komen, ontzet terugdeinsden en haastig de kamer ontvluchtten.

„Welk een onheil, welk een ellende!” riepen zij uit. „Hoe gansch anders was het heden voor vijf jaren, toen hij ons aan dien feestmaaltijd den brief des konings voorlas — deze krachtige van gezondheid overvloeierende gestalte, deze uitnemende geest, deze vreugde, deze heerlijkheid! Het deed weldadig aan hem te zien — en nu! Welk een vervloekt noodlot heeft hem overvallen! Zijn kind gestorven, hij zelf aan den rand van het graf, zijn kracht gebroken, zijn aanblik ontzettend om aan te zien!”

„Welk een jammer, welk een ellende!”

Toen de engel wederkwam, scheen het als vreesde hij bijna de ziel te aanschouwen, zoo verschrikkelijk was hem de herinnering aan dien laatsten aanblik. Langzaam keerde hij zich tot haar. Daar ontvlood zijn engelenborst een kreet van verrukking, een zalig lachje gleed over zijn gelaat en hij vouwde zijne handen tot een stil dankgebed. Hij zag de stuiptrekkingen niet, waardoor de kranke juist weder bezocht werd, noch de verschrikkelijke opzetting die zijn gelaat onkenbaar maakte, — hij lette niet op den adempnood, die zijn arme borst dreigde vaneen te doen springen. — Hij zag slechts hoe de afschuwelijke misvormingen der ziel op het punt

waren te verdwijnen, hoe het met vlekken bezaaide gewaad, reiner en helderder werd; hoe zich overal schoonere omtrekken vertoonde. Hij zag, hoe de vale, spookachtige vlammen, die de ziel zichzelf had ontstoken, waren uitgebluscht en in hun plaats het hemelsche licht, dat van des Heeren troon uitstraalde, haar weder bereikte, verwarmde, deed leven.

Zij stond niet meer in dien huiveringwekkenden afgrond. Als door een liefderijke hand opgeheven, was zij langs de steile kanten der diepte omhoog geklommen; zij kon weder vooruit zien; zij kon in de verte andere zielen aanschouwen, die geheel in het licht des Heeren wandelden; zij gevoelden heur geluk en verlangde slechts ook deze gewesten des lichts te bereiken.

Toen de engel het heerlijke, dat hij gezien had in het rijk des lichts vermeldde, was er

„Blijdschap voor de engelen Gods.” Lucas 15 : 10.

Nog eens waren er vijf jaren vervlogen. De zwaar beproefde was van zijn langdurige ziekte genezen; langzaam keerden kracht en gezondheid weder, maar zijne vroegere vrienden klaagden, dat hij toch geestelijk gebroken was.

„Hij is niet meer dezelfde,” zeiden zij, „hij is een schijnheilige, een veinsaard geworden. Hij heeft den geest des tijds in eens den rug toegekeerd. Hij is de vernuftigste niet meer onder ons jonge vrijdenkers. Zijn

geveleugelde woorden, die met het oude geloof en met de zoogenaamde goddelijke dingen, zoo fijn, zoo pittig konden spotten, zijn verlamd. „Weet gij het reeds,” roept de een uit, „hij moet het boek waaraan hij eigenlijk zijn roem te danken heeft, teruggetrokken en openlijk verklaard hebben, dat hij de daarin uitgesproken meeningen niet meer deelt.” — „Jammer, jammer” merkte een tweede op, zijn vrouw heeft hem betooverd!” Een luid gelach, volgde op deze spotternij.

Hij echter vierde stil en gelukkig zijn vijf en veertigste geboortedag. Eenige vertrouwde, eensdenkende vrienden waren bij hem.

Zijne vrouw zat gelukzalig aan zijne zijde. „Mijn kind,” vroeg hij, „zing ons eens mijn lievelingslied voor wij willen allen medezingen.”

Zij zette zich voor de piano en met een zachte heldere stem, zong zij:

So nimm denn meine Hände

Und führe mich

Bis an mein selig Ende

Und ewiglich!

Ich mag allein nicht gehen,

Nicht einen Schritt,

Wo du wirst gehn und stehen,

Da nimm mich mit!

In Dein Erbarmen hülle
 Mein schwaches Herz,
 Und mach' es gänzlich stille
 In Freud' und Schmerz;
 Kann ich auch nicht verstehen
 Wie Du mich führst,
 Will fröhlich weiter gehen,
 Weil Du regierst.

Wenn ich auch gar nichts fühle
 Von Deiner Macht,
 Du führst mich doch zum Ziele
 Auch durch die Nacht.
 Lasz ruhn zu Deinen Füßen
 Dein schwaches Kind,
 Ich will die Augen schlieszen
 Und folgen *blind*.

Hun onbewust vermengden zich hemelsche stemmen met de hunne. De engel was ditmaal niet alleen gekomen. Teedere, lichtende gestalten vervulden ongezien de kamer. Dat was een ander koor als te Rome voor vijf en twintig jaren. Dit lofgezang weerklonk tot in de onmetelijke ruimten der eeuwigheid en werd door andere engelenkoren verder gedragen, steeds verder, tot voor

den troon van den Levensvorst, die op aarde in de dagen zijner vernedering, gezegd had:

„Ik ben gekomen, om te zoeken en zalig te maken, wat verloren is!”

EEN MISLUKTE PROEFNEMING.

Ik had mijn neefje gezegd, dat, wanneer hij met een stukje barnsteen op de mouw van zijn wollen kieltje heen en weer wreef en dan snel het barnsteen boven eenige kleine papiersnippers hield, deze er tegen aan zouden springen en een tijd lang er aan zouden blijven hangen. Den volgenden morgen besloot het ventje, zijn eerste wetenschappelijke proefneming te doen, doch wist niet dat ik hem gadesloeg. Misschien herinnerde hij zich niet precies wat ik hem gezegd had, of hield het voor onnoodig mijne voorschriften zoo getrouw op te volgen, tenminste hij nam een stukje hout en nadat hij dit op zijn katoenen boezelaartje krachtig had gewreven, probeerde hij de papiersnippers er mede op te heffen.

Na herhaalde, steeds mislukte pogingen wierp hij het stukje hout driftig weg en riep uit: „'t is niet waar, 't is onzin!”

Hetzelfde heeft niet lang geleden een wereldberoemde geleerde over de macht des gebeds gezegd. Hij zeide ook: „'t is niet waar, — 't is onzin,” hij drukte zich slechts ietwat geleerder en bombastischer uit.

Zou het niet mogelijk zijn, dat zijne proefnemingen betreffende de verhooring des gebeds, met even weinig oplettendheid omtrent de noodzakelijke voorwaarden ter verkrijging van een goede uitkomst, zijn genomen, als die van mijn neefje?

Wil men zich het zalige geheim der gebedsverhooring geopenbaard zien, zoo zijn verschillende voorwaarden noodig. Onder anderen! Een van vooroordeel vrij, naar waarheid dorstend gemoed, een ootmoedig hart, dat de zwakheid van eigen kracht kent, een vurig verlangen naar de gemeenschap met God. Misschien heeft de groote natuurvorscher niet aan al deze voorwaarden voldaan.

DE BIJBEL EN DE VIOL.

Ik trad onlangs mijn woonkamer binnen; daar lagen naast elkander op de piano, een bijbel en een viool.

Dit was niets bijzonders; het viel mij toen ter tijd ook niet op. Ik had mij voorgenomen mijn boekenkast in orde te maken en was juist van plan daarmee te beginnen, toen ik gestoord werd en wel door een kleine jongen, die ik bij mij gevraagd had om hem plaatjes te laten zien. Zijne moeder was eene arme vrouw, die ik gedeeltelijk in mijn dienst genomen had, en de knaap was mijn lieveling geworden.

De acht jaren van zijn leven had hij in een boerenhut op een armzalig dorp doorgebracht; eerst sedert eenige dagen woonde hij in de stad en was een en al verbazing over zijne omgeving.

Zooals alle kinderen doen, deed hij mij onophoudelijk allerlei vragen over alles, wat hij zag. Hij ging op de teenen door de kamer, ieder voorwerp beschouwende.

Eindelijk bleef hij voor de viool staan. „Wat is dat?” vroeg hij. Ik noemde hem den naam. maar dat hielp hem niet veel. Ik liet hem het instrument in de handen nemen en onderzoeken — hij schudde het hoofd en kon er niet uit wijs worden.

„Waar dient het voor?” vroeg hij verder. „Het maakt schoone muziek,” verklaarde ik. Eens had hij een kleine kinderfluit gehad en herinnerde zich dat hij daarop blazen moest, om geluid voort te brengen.

Zoo blies hij dan ook bedeesd op den viool, doch zonder gevolg. Ik toonde hem den strijkstok — hij hield die voor een zweep.

In ieder geval was mijn kleine vriend geen (ten minste *nog* geen) Joachim of Paganini. Daar kwam onverwachts mijn zoon binnen, die zeer aardig viool kan spelen, en ik verzocht hem wat te spelen. Hij nam de „zweep” en begon.

Ik sloeg den knaap gade en zag hoe de vroolijkste verrassing, verwondering en vreugde zich op zijn gelaat aftekende.

Ofschoon zijne ooren kleine ongeoefende boerenoreen waren, zoo verstonden zij toch de welluidendheid der tonen. Mijn zoon moest steeds door spelen, het beviel den jongen al te goed. Toen ging hij naar huis om zijne moeder al de wonderen te verhalen die hij beleefd had.

Ondertusschen waren de boeken op hun plaats gezet, daar zag ik den bijbel leggen, en nam hem juist op om hem weg te zetten toen ik weder, en ditmaal door een gewichtiger bezoek, werd verhinderd.

Het was een beroemd man, een kunstenaar, hoogbeschaafd, geestig en zeer wellevend. Ik wist echter, dat hij een vijand van allen godsdienst was. Hij had altijd een vroolijk, zorgeloos leven geleid, werd zeer bewonderd en geëerd in deze wereld en had zich nooit met ernstige dingen bezig gehouden. De bijbel nog in de hand houdende, plaatste ik mij tegenover hem en wij spraken eenigen tijd over allerlei onverschillige dingen; toen verhaalde ik hem de kleine scène van den knaap en de viool, die hier zoo even was afgespeeld. Hij lachte er hartelijk om en stond toen op met de opmerking dat hij vreesde mij in mijn bezigheid als bibliothecaris gestoord te hebben — de boekenkast stond nog open.

Voornemens afscheid te nemen, vroeg hij, ik weet niet welken inval volgend, wat het toch voor een boek was dat ik in de hand hield.

Ik reikte het hem over. Nadat hij het geopend had, lachte hij, en gaf het mij weder terug. „Het is gewis het laatste boek dat gij en ik nog zouden kunnen noodig hebben,” waagde ik op te merken.

Hij nam het nogmaals ter hand en bladerde er werk-

tuigelijk in. Zijne oogen gleden over de heerlijke beloften, die voor zooveelen het leven en de kracht zijn geweest; zij maakten op hem geen indruk. Het hoofd schuddend, zeide hij: „Ik heb nooit kunnen begrijpen waaraan dit boek zijnen invloed te danken heeft. Voor mij is het een volkomen raadsel.”

Ik kon niet nalaten te zeggen: „mijnheer D, gij herinnert mij aan dien kleinen jongen, van wien ik u zooeven verhaalde, die nooit een viool gezien had. Hij wist niets van de heerlijke tonen die er aan ontlokt kunnen worden; hij wist niet, hoe de zielen van duizenden geroerd en getroffen kunnen worden door het trillen van die vier kleine snaren, en gij — gij houdt dit boek in de hand, gij slaat de bladen om, gij bezielt den band en gij legt het weder ter zijde, gij weet niet welke tonen het te voorschijn roepen kan, hoe zijne machtige accoorden de harten aangrijpen kan en hen opvoeren tot alles wat hoog, heilig en edel is.” Hij bleef een oogenblik in gedachten staan, toen zeide hij: „gij hebt gelijk, uw bijbel is een instrument dat ik niet bespelen kan — hoe leert men dat toch?

„Er zijn vele leermeesters,” antwoordde ik.

„Noem mij den grootste, die de beste leerlingen heeft gevormd”.

„Het verdriet.”

„Op *die* hoogeschool zou ik niet gaarne mijn examen doen”, zeide hij langzaam.

„Wij mogen onze leermeesters niet altijd zelve kiezen”, merkte ik op.

Zelden had ik hem zoo ernstig gezien. Hij gaf mij zwijgend de hand en ging weg.

MASSA EN GEEST.

Hoe groot moet een mensch wel zijn, om de goddelijke opmerkzaamheid waardig gekeurd te worden? — Een meermalen tegen het christendom aangevoerde tegenwerping is deze, dat het onmogelijk is, dat de macht, die biljoenen van werelden geschapen heeft en in hun onmetelijke banen bestuurt; zich aan zulk een atoom als de mensch, zou laten gelegen liggen. Ja, atoom, zou bijna nog een te veel zeggende benaming voor hem zijn, daar de aardbol dien hij bewoont en die hem zoo groot toeschijnt, zelf slechts een atoom is in de oneindige uitgestrektheid van het heelal!

Deze gedachte is niet enkel een uitvloeisel van de moderne wetenschap. Voor ongeveer 3000 jaren, riep David uit: „Wanneer ik den hemel aanschouw, uwer handen werk, de maan en de sterren, die gij gemaakt

hebt — wat is de mensch dat gij zijner gedenkt, en het menschenkind dat gij u zijner aanneemt!”

Deze tegenwerping is een der lafste. Ook liet David zich daardoor niet op het dwaalspoor brengen. Een passend antwoord daarop, kan door eenige vragen gegeven worden.

Heeft zuiver stoffelijke groote wel in het geheel iets met onze zaak te maken? Zou b.v. de innerlijke waarde van den bijbel verhoogd worden, wanneer hij in plaats van zich in een gemakkelijk formaat te mogen verheugen, zoo groot was als de Mont-blanc? Stellen wij ons een oogenblik den mensch van zulk een afmeting voor, dat hij, met astronomische afstanden rekening houdend, even gemakkelijk van den eenen melkweg tot den anderen, loopen kon, als over de keien van een straat of de patronen van een tapijt, zou deze opeenhooping van stof hem tot een meer beteekenend schepsel maken dan hij nu is?

Is het menschelijk lichaam klein, zoo heeft de menschelijke geest, ik zou haast zeggen, bijna grenzelooze afmetingen en behoeft zich door geen wetenschappelijke openbaring van de uitgestrektheid van het heelal bevreemd te laten maken, daar toch de geest zelf, die in dat minimum van stof besloten is, die overweldigende ontdekkingen gemaakt heeft.

Kopernicus beschouwde het zonnestelsel, als ware het een op zijn tafel werkende machine.

Al ware de mensch ook een millioen mijlen hoog, zou dit feit, zijne geschiktheid om met den Allerhoogsten in gemeenschap te treden, vermeederen? Zou God, die een „Geest” is, hem daarom meer liefhebben? En andere gedachten rijzen onwillekeurig bij ons op. Door den mond van verscheidene zijner Schrijvers (van den Psalmist, Jesaïa, Petrus, Johannes, ja van den Heer zelf) leert de bijbel, dat het gansche gebouw der stoffelijke schepping, met zijn verbijsterende ondoorgrondelijkheden, eigenlijk toch slechts als een seconde, in verhouding tot de eeuwigheid staat. Dat deze gansche schepping met der tijd zal uitgediend hebben en oud en broos geworden, een wedergeboorte en verheerlijkingsproces zal moeten ondergaan, en wel door een vreeselijke omwenteling.

„Zij (de hemelen) zullen vergaan, maar Gij blijft. Zij zullen allen als een kleed verouden, Gij zult ze veranderen als een gewaad, en zij zullen veranderd zijn.” De hemel zal als een rook verdwijnen en de aarde zal als een kleed verouden (Psalm 102: 27 en Jesaïa 51: 6).

De allernieuwste wetenschap leert hetzelfde, namelijk, dat de tegenwoordige staat der dingen, noodzakelijk eens een einde nemen moet, dat de machine ten slotte uitgewerkt zal hebben. Het schijnt bijna, of David, Jesaïa

en Petrus, de voorlezingen van Helmholtz en andere moderne geleerden bijgewoond hebben.

Wij zien dus, dat zoowel van wetenschappelijk als van godsdienstig standpunt, deze stofmassa's, hoe overweldigend zij ook zijn mogen, toch niet tegen één enkele onsterfelijke menschenziel opwegen kunnen.

Een enkele naar heiligheid strevende ziel is heerlijker, dan alle lichtgevende nevelvlekken te zamen genomen. Ja: „Eén schitterende gedachte overtreft ze allen in glans.”

DE VADER DER LEUGEN.

Bij den aanvang der wereldgeschiedenis loochende de duivel Gods Woord. Nadat de ontzettende straf voor 's menschen ongehoorzaamheid was uitgesproken: „Gij zult den dood sterven,” zeide de duivel: „Gij zult den dood *niet* sterven,” en de mensch geloofde hem liever dan zijnen God.

Thans nu de Heer in genade gekomen is en gezegd heeft: „Wie in mij gelooft, zal leven, al ware hij ook gestorven,” loochent de duivel weder de goddelijke uitspraak, en zijne taktiek veranderend, zegt hij: „Gij zult *toch* zekerlijk sterven! Gij zult allen nederzinken in den duisteren, eeuwigen afgrond der vernietiging.”

En weder gelooven velen hem liever dan hunnen God.

DE LOODEN SOLDATEN.

„**W**ij zien nu door een spiegel (glas, engelsche vertaling) in een duistere rede, maar alsdan zullen wij zien van aangezicht tot aangezicht.”

Een zeer aardige geschiedenis wordt van een armen, ongelukkigen knaap verhaald, die op zekeren dag te Londen overreden, en bewusteloos in een kinderspitaal werd gebracht.

Zijn leven was vol ongeloofelijke ellende geweest, hij had geen ouders meer en was in dienst van een afschuwelijke, aan den drank verslaafde vrouw, die hem dagelijks uitzond om te bedelen; wee echter, zoo hij van zijne omzwervingen met ledige handen terug kwam, harde slagen waren dan zijn deel.

Des nachts lag hij op een zak vuile lompen, in een verpeste lucht. Zijn voedsel bestond uit harde broodkorsten of een weerzinwekkenden brij. Het eenige ge-

noegen dat de medelijdenswaardige knaap kende, was zijne blikken over al de heerlijke zaken te laten weiden, die voor de winkelramen uitgestald waren; de verrukkelijke koeken, heerlijke vleeschwaren, 't betooverende speelgoed. Hij wist het wel, al deze dingen waren niet voor hem, er was altijd een glas voor, zoodat hij ten slotte met de gedachten, ze niet te bezitten, geheel verzoend raakte, en het hem nooit inviel, dat al deze heerlijkheden ook zonder dien doorzichtigen scheidsmuur voor hem konden bestaan. Een doos met looden soldaten had zijn opmerkzaamheid in bijzondere mate geboeid.

Lang had hij ze beschouwd en er op kinderlijke wijze naar verlangd, doch — daar was helaas, het glas.

Op zekeren dag werd hij, zooals ik reeds zeide, overreden, en in een hospitaal gebracht, een hospitaal, zooals ik wenschte dat ze allen waren, bestuurd en geleid door de liefde van Christus. Toen hij uit zijn bedwelming ontwaakte, bevond hij zich in een helder sneeuwwit bedje in een vriendelijke kamer, waarvan de vensters met frissche bloemen versierd waren, maar boven alles zag hij een zacht liefdevol gelaat over zich heen gebogen. Krachtige, heerlijke bouillon werd hem gegeven, nooit in zijn leven had hij iets dergelijks geproefd. Toen moest hij weder slapen.

Men trok een gordijn voor het venster, om zijne oogen tegen het schitterende zonlicht te beschermen. Dat alles kon hij maar niet begrijpen, hij geloofde bijna, dat hij een engeltje in den hemel was geworden. Zoo goed het ging betastte hij zijne schouders, om te voelen of hij niet reeds vleugeltjes had, hij vond er echter geen. Alles was hem raadselachtig, doch de toestand van uitputting en verdooving waarin hij zich bevond, veroorloofde hem niet er veel over na te denken.

Hij was niet zoo ernstig gewond, als men aanvankelijk geloofde. De pijnen bleven weg en hij viel spoedig in een diepen slaap, die den ganschen nacht aanhield.

Den volgenden dag zag hij eenige der andere kinderen met paardjes, wagentjes en dergelijke dingen spelen. Verstomd zag hij toe — zij schenen werkelijk die schoone zaken met de handen aan te raken.

Spoedig was hij ook in staat om in zijn bedje rechtop te zitten; de vriendelijke verpleegster steunde hem met een kussen in den rug, legde een plank voor hem op het ledikant, en toen bracht zij hem — hij kon nauwelijks zijn oogen gelooven — een doos met looden soldaatjes, juist zooals die welke hij voor het winkelraam had gezien. Nadat hij ze eenige minuten lang, nieuwsgierig bekeken had, strekte hij langzaam, verlegen, bijna bevreesd, zijn handje er naar uit; toen volgde een uitroep van verwon-

dering, van de hoogste verrukking: „O maar daar is geen glas voor!”

En hoe zal het ons dan zijn, wanneer wij eens daar komen, waar ook wij zullen uitroepen: „O, maar daar is geen glas voor!”

Ach ja! Hier is altijd een glas tusschen ons en datgene wat wij hopen en waarnaar wij verlangen, tusschen ons en Hem, dien wij zoo gaarne nader zouden treden, tusschen onze innigste gebeden en de verhooring er van.

Wanneer wij hier aan onze geliefden denken, die van ons werden genomen, ofschoon wij weten, dat zij daarboven zijn, zien wij hen toch slechts door een glas en dikwijls door een dik, zeer donker glas.

O, hoe zal het ons dan zijn, wanneer niets ons meer scheidt van onzen Heiland, van onze geliefden!

Niets! niets! Geen glas meer tusschenbeiden.

DE KNARSENDE DEUR.

Toen ik onlangs zat te ontbijten, knarste er onophoudelijk een deur; er behoorde waarlijk een zekere zelfbeheersching mijnerzijds toe, om daardoor niet zenuwachtig te worden.

Toen kwam onze Karel binnen, die tot die zeldzame klasse van gediensdige geesten behoort, die zelf denken en handelen, en oliede de deur.

Zij knarste al minder en minder, tot zij zich eindelijk zonder geraas heen en weer liet schuiven, en ik eindigde in rust en vrede mijn ontbijt.

Onwillekeurig kwam de gedachte bij mij op, dat er vele menschen zijn even als deze deur; kermende, jammerende, klagende menschen, die, wanneer zij in de wereld heen en weer geschoven worden, door de onvermijdelijke aanraking met hunne medemenschen, een onaangenamen toon doen hooren, die telkens, wanneer men

tracht hun hart te openen, wanneer men hun een dienst vraagt, bijvoorbeeld een klein offer aan geld, tijd of moeite, steunen en zuchten, ja waarlijk knarsen, als onze deur.

Dan dacht ik ook, hoe eenige druppelen van die kostelijke olie der Christelijke liefde, in hunne harten gedruppeld, hun knarsen kan doen ophouden, zoodat zij zachtmoedig en stil door de wereld zullen gaan, zonder wanklanken en dissonanten te laten hooren.

Wanneer ons dan een ontevreden, ongeduldige uitroep op de lippen zweeft, laat ons dan denken aan die knarsende deur, maar vóór alles aan de olie!

DE STUKJES BLIK.

Stel u voor, er verscheen een verhandeling over de astronomie van de hand van iemand, die de sterren voor kleine stukjes glinsterend blik aanzag, die allen op tamelijk gelijken afstand van elkander en van onze aarde verwijderd waren — zou dat niet koddig zijn om te lezen?

Nauwelijks minder belachelijk, schijnen ons sommige aanmerkingen toe, die door zekere schrijvers, ook door „grooten denkers” op het christendom gemaakt zijn, en die juist zooveel kennis van hun onderwerp aan den dag leggen, als onze geïmproviseerde sterrekundige van het zijne. Zij weten niets van de onmetelijkheid van het Christendom, van zijn hoogte en diepte, van zijn lengte en breedte, van zijn machtig verleden dat tot den aanvang der dagen terugreikt „eer de wereld was” en van zijne glorierijke toekomst, die van eeuwigheid tot eeuwigheid voortduurt!

Ed. von Hartmann, de beroemde pessimistische filosoof, zegt onder andere verbazingwekkende dingen: „Hoe meer men zich met het berouw kwelt, des te eerder mag men hopen, den persoonlijk beleedigden God weder te verzoenen, en bij wijze van uitzondering, kwijtschelding *terug te ontvangen* van de door Hem op de begane zonde gestelde aardsche en eeuwige straf. Zoo doet ten slotte het berouw zich als een zelfopgelegde boete voor, om daardoor de strengere straf van den eeuwigen Rechter te ontgaan.

Professor Haeckel *) zegt, van de Mosaische „Scheppings-hypothese” sprekende, die ook door den beroemden, deïstischen natuuronderzoeker Agassiz wordt aangenomen:

„In deze gansche rij van voorstellingen is de Schepper niets dan een almachtig mensch, die, door *verveling geplaagd*, zich met het uitdenken en vervaardigen van de grootst mogelijke verscheidenheid speelgoederen van organischen aard vermaakt.

Nadat hij zich daarmede duizenden van jaren heeft bezig gehouden, beginnen zij hem te vervelen, hij vernietigt ze door een algemeene omwenteling van de oppervlakte der aarde, terwijl hij al het onnutte speelgoed op hoopen te zamen werpt, om zich met iets nieuws, iets beters den *tijd te verdrijven*. Daar komt hij

*) Natürliche Schöpfungs-geschichte.

(volgens Agassis' inzicht) eindelijk — ofschoon zeer laat — op de goede gedachte om Zijn's gelijken te scheppen. . . . De mensch, het kind en evenbeeld Gods, geeft hem zooveel te doen, veroorzaakt hem zooveel vreugde en moeite, dat hij zich sedert nooit meer verveeld heeft, en niets nieuws meer behoefde te scheppen."

Herbert Spencer, de groote engelsche filosoof, die er misschien meer dan iemand anders in dezen tijd toe bijgedragen heeft, om het geloof der menschen aan het wankelen te brengen, schaamt zich niet te beweren: (nadat hij al die geloofsplaatsen opgenoemd heeft, die uit den ouden Godsdienst verwijderd moeten worden, om plaats te maken voor den *nieuwen* Godsdienst der „eeuwige energie.") „Zoo moet ook het geloof uitsterven, dat een godheid, die in tallooze werelden, en onmeetbare ruimten tegenwoordig is en gedurende de milloenen van jaren van het vroeger bestaan der aarde *geen* eerbewijzing van de zijde harer bewoners noodig had, van *verlangen brandt zich te laten prijzen* en die toornt op de menschen naar zijn beeld geschapen, *wanneer zij hem niet voortdurend vertellen hoe groot hij is.*"

Kant zegt: Wanneer iemand bijvoorbeeld denkt: Indien ik tot God bid, zoo kan het mij in geen geval nadeel doen, want als Hij niet bestaat, zoo heb ik onnoodig werk verricht, mocht Hij er echter toch zijn, zoo zal

Hij mij helpen, — zoo is deze persoonsvoorstelling, een huichelarij, want wij moeten aannemen dat bij het bidden, degene die bidt, volkomen van het bestaan van God overtuigd is. *Daarom geschiedt het, dat hij, die reeds grooten voortgang in het goede heeft gemaakt, ophoudt te bidden*, daar oprechtheid tot zijn hoofdprincipes behoort, en *daarom schamen zij zich ook, die biddend gevonden worden.*”

Hoe klein schijnt ons hier die groote geest!

Een ander Duitsch geleerde laat zich aldus over het bidden uit: Afgezien daarvan, dat een eerlijk rechter zich door bedelarij niet op het dwaalspoor zal laten brengen of omkoopen, wordt *het gevoel van eigenwaarde bij de bedelenden gedood*, daarbij komt nog, dat in een geschrift dat tegenover het volk als een „heilig” wordt aangeduid, een voortdurend *klagelijk gehuil naar vreemde hulp weerklinkt* (vooral de psalmen Davids zijn daar sterk in en bijzonder weerzinwekkend.)

Slechts de ruimte ontbreekt ons, ontelbare dergelijke citaten te geven tot opsiering van het reeds aangevoerde. Wanneer men ze leest, doen zij denken aan *de kleine stukjes blik* van onzen sterrekundige, in tegenstelling met den melkweg, met de nog onbegrijpeliijker nevelvlekken van andere wereldstelsels en de oneindige afstanden der sterren die slechts benaderend door lichtjaren kunnen gemeten worden.

HISTORISCHE KORTZICHTIGHEID.

Het was onder den Romeinschen procurator Pontius Pilatus, dat de stichter der Christensecte de doodstraf onderging.” (Tacitus) Aldus verhaalt de wereldgeschiedenis; doch met een merkwaardige kortzichtigheid van den historischen blik, ziet deze geschiedenis geheel en al de gebeurtenissen over het hoofd, die met het ontstaan en de ontwikkeling van het Christendom in het nauwste verband staan. Met uitzondering van eenige weinige woorden van Plinius over de uitbreiding van deze verachte secte, en een veel bestreden bewering van den Joodschen historieschrijver Flavius Josephus, zwijgt, voor zoover ons bekend is, de litteratuur dier dagen over dit onderwerp.

Indien iemand aan Tacitus gezegd had, dat die jonge gekruisigde timmerman (wiens dood hij slechts terloops, als geheel onbeteekenend vermeldt) door zijne onaanzienlijken

levensloop en door de woorden die hij tot eenige onbeschaafde visschers richtte, eigenlijk het machtige Romeinsche rijk ten onder zou brengen; dat alle gebeurtenissen der wereldgeschiedenis (evenzoo goed als Tacitus' eigen verschijning op het wereldtooneel) ieder, hetzij ze *voor* of *na* de geboorte van dien Joodschen misdadiger geschied zijn, chronologisch zouden worden geordend; dat meer boeken over hem geschreven zouden worden dan over eenig ander mensch die hier ooit op aarde geleefd heeft; dat ieder van zijn leeringen, ieder zijner woorden door de gansche beschaafde wereld zouden onderzocht worden, om aangenomen of verworpen te worden, dat groote rijken ontstaan en in de vergetelheid zouden verzinken, terwijl zijn naam na verloop van twee duizend jaren nog zou genoemd worden tot aan de uiterste einden der wereld, als den eenigen naam, in welken de mensch zalig worden kan — wat zou Tacitus wel hebben geantwoord? Had hij dat alles vooruit gezien, zou hij naar allen schijn, de onbeduidende gebeurtenissen die in Judea hadden plaats gegrepen, anders hebben beoordeeld. Had Plinius in de toekomst kunnen lezen, hij had anders over die paar bedrogen dwazen gesproken, wier verderfelijke leeringen, zoo hij meende, spoedig in de wereld zouden hebben uitgediend.

Maar deze groote mannen zagen nu juist niet in de toe-

komst, ja zij zagen niet eens duidelijk in het heden, en zij vermoedden niet wat in den tijd waarin zij leefden en werkten de machtigste Factor in de wereldgeschiedenis was.

Indien hun de voorzeggingen van het Oude Testament waren bekend geweest en indien zij daaraan geloofd hadden, welk een inzicht in het verborgen wezen der dingen zou hun deze kennis niet verschaft hebben."

Zou het niet mogelijk zijn, dat vele beroemde mannen van onzen tijd, Geschiedvorschers, Staatslieden, Leiders der openbare meening, misschien de hoofdfactoren der ontwikkeling van *onzen tegenwoordigen tijd* evenzoo over het hoofd zien, wjl zij niets van de voorzegging weten willen?

De dagen schijnen niet verre meer, dat de oprechte Christenen weder een verachtte secte zullen uitmaken, evenals ten tijde van Plinius. Wie de voorzegging niet kent, zou licht kunnen gelooven dat het Christendom zijn einde te gemoet gaat — ten minste hij die in zekere geleerde en vermaakzoekende kringen verkeert, of in de rustelooze handelswereld opmerkzaam omziet. Het Christendom, en alles wat er toe behoort, verwekt in 't algemeen weinig belangstelling. De wereld kan het evenzoo goed zonder het Christendom stellen. Zij zal zich, (zoo gelooven velen) met behulp der steeds vooruitgaande wetenschap en van de steeds meer zich volmakende beschaving, ten slotte tot een

waar brandpunt van geestelijke en stoffelijke heerlijkheid ontwikkelen. Zij zal door haar eigen kracht en deugd, een hoogtepunt van zedelijkheid en geluk bereiken, dat buiten ons bevattingsvermogen ligt. Waartoe heeft zij dan nog een God noodig?

Die zoo denken, weten niet dat al dit verloochenen van God en die zelfverheerlijking in de Schrift voorzegd zijn. Zij weten ook niet hoe verder daarin gezegd wordt, dat deze hedendaagsche zelfvergodings-waanzin eens een einde nemen zal, als wanneer de jonge Galileër (die voor Tacitus slechts een onbeduidende rustverstoorder was en voor de wereldwijzen van heden ook slechts een sedert langen tijd gestorven dweeper) tot de ontstelde en verschrikte aarde wederkeeren zal, om voor altijd haar Heer en Koning te zijn.

Wanneer dat zoo is, zoo zouden de kenteekenen van zijn wederkomst, de gewichtigste Factoren der tegenwoordige wereldgeschiedenis zijn. De uitbreiding der christelijke zending, de beweging onder de Joden, alle gebeurtenissen die voor hun terugkeer naar Palestina den weg banen, deze door de meesten niet geachte dingen zouden nu van oneindig grooter gewicht zijn, dan al de interessante en opgewonden berichten, waarmede de kolommen onzer couranten, opgevuld zijn. Ik zeg hier niet dat het zoo is, doch Tacitus zou gelachen hebben indien hem iemand

toen ter tijd de toekomst van het Christendom in de wereld, had voorspeld.

Velen lachen heden, wanneer men hun de nu nog toekomstige toekomst van het Christendom, zooals die in de Schrift wordt ontfouwd, voorspelt. En toch zou Tacitus zonder grond gelachen hebben. Misschien is dat moderne lachen ook ongegrond!

DE AANVANG DES GELOOFS.

In onzen verwarden tijd is het een voorrecht van slechts weinigen, zeker en vrij van twijfel aan het eenvoudig geloof hunner kindsheid in hun later leven vast te houden. Er kunnen wel mannen en vrouwen zijn die nooit door den gedachtenstroom des tijds zijn bereikt — door dien gedachtenstroom die als een geestelijke orkaan door de wereld giert, sporen van verbrijzeld geloof en vernietigde hoop achterlatende. Toch zijn er slechts weinigen, die met de heilige woorden op hunne lippen leven en sterven: „Hij versteekt mij in Zijne hut ten dage des kwaads”. Hij verbergt mij in het verborgene Zijner tent, Hij verhoogt mij op een rotsteen”. Die uitverkorenen wassen als kostbare vruchten aan een zonnige berghelling, beveiligd voor wind en storm, rustig rijpend tot aan den oogst. — Maar onze Heer heeft het zoo gewild, dat het grootste aantal Zijner kinderen heden ten dage

door strijd en twijfel tot Hem zouden komen, en het is geen bewijs dat een man Gods kind niet is, wanneer veront- rustende vragen en beangstigende problemen hem kwellen.

Rechts en links hoort hij datgene, wat hij tot heden voor het heiligste hield, bekritiseeren en bestrijden. — Een tooneelspeler brengt een klein kind, dat eenvoudig aan de waarheid van al het wonderbare en heerlijke dat hij op het tooneel aanschouwde gelooft, na de voorstel- ling achter de schermen. Hij toont hem het toestel dat het effect van den zonsondergang teweegbrengt, het val- luik, waardoor de vermeende geest verschenen is; hij toont hem de machinerieën, die het gehuil van den wind of den bliksem en den donder zoo natuurlijk nabootsen. Hij toont hem hoe de golven van de door den storm be- wogen zee, uit grijs katoen vervaardigd zijn.

Teleurgesteld, volkomen van alle illusie beroofd staat het kind daar, en weet niet waaraan het nog gelooven zal.

Zoo gaat het menigeen in zijn innerlijk leven. Het schijnt hem toe alsof de bijbel, waaraan hij geloofde, die tot nog toe voor hem Gods woord was, welks samen- stellers hij voor diegenen hield die zij voorgaven te zijn, en die de waarachtige woorden en daden van een levenden Heiland getrouw weergaven, het schijnt hem toe, alsof die bijbel onder de niets ontziende hand van bekwame Kritici zich voor zijn oogen als een nevelbeeld oplost.

Christus, tenminste de Christus die in de evangeliën geschilderd wordt, is slechts een dichterlijke droom van eenige onbekende mannen, het geloof aan zijn opstanding slechts het resultaat van de zinsverbijstering eener zenuwachtige vrouw, de wonderen die hij volbracht, mythen, die zich om zijne edele maar zuiver menschelijke persoonlijkheid gekristalliseerd hebben. Vele der geachtste en beroemdste mannen, wier namen lichtende sterren op het gebied van wetenschap en filosofie, van kunst en geschiedenis, ja, ook van theologie zijn, arbeiden gemeenschappelijk er aan het gebouw van zijn oud geloof af te breken.

De physiologen met hun wondervolle ontdekkingen omtrent de samenstelling van het menschelijk organisme, trachten te bewijzen dat datgene, wat hij in zijn geestelijke onmondigheid ziel noemde, slechts een bewonderenswaardige combinatie van scheikundige processen is, en dat de onsterfelijkheid een sprookje, een onmogelijkheid of iets dergelijks is. Het geloof aan een persoonlijken God, die gebeden verhoort, is een impertinentie van het bedrogen verstand;" de vrije wil een leugen; de zonde echter iets, „waarover het maar beter is niet te spreken;" deugd en ondeugd zijn slechts „producten als suiker en vitriool."

De atheïst loochent; de agnostikus stelt zich tevreden,

nooit te weten; de pessimist gelooft alles gaat te niet, en beveelt der menschheid de zelfmoord aan, als de eenige oplossing van het *levensprobleem*; de optimist sluit zijne oogen voor al het *booze* in deze wereld, of tracht het te doen.

Allen strijden min of meer met elkaar, geleerden, filosofen, groote denkers, hooge geesten, ja theologen en zelfs geloovigen strijden en twisten met elkander. Sommigen houden vast aan de ingeving der Heilige Schrift, anderen hebben dat punt reeds lang opgegeven. Enkelen vereeren Christus als Gods eengeboren Zoon, anderen houden Hem slechts voor een groot leeraar. Alles is vol twijfel en onzekerheid.

Wijsgeerige stelsels volgen elkander op; ieder van hen heeft een groot aantal geestdriftvolle aanhangers, die gelooven, dat de groote Pilatus-vraag eindelijk beantwoord is. Maar ieder volgend stelsel werpt datgene ter neder, wat het vorige voor eeuwig meende vastgesteld te hebben.

Daar rijst de gedachte in hem op: Is het met het Christendom niet evenzoo? Zal niet iets nieuws, iets beters zijn plaats in de wereldgeschiedenis innemen, iets, dat meer met de wetenschap, met de moderne verlichting overeenstemt?

Deze zwarigheden bestormen hem van buiten, gevaarlijker echter en moeilijker te overwinnen, zijn de bedenkingen die dikwijls zijn innigst zieleleven raken. Hij

grijpt naar zijn bijbel, hulp en licht zoekend, en vindt misschien juist daarin dingen, die hem verlegen maken, dingen, die hij in zijn tegenwoordigen toestand niet in zich opnemen kan, die hem afstooten. De ontzettende raadselen in de wereldregeering Gods vervullen zijn ziel met angst en beving. Zijn hart zoekt verlichting in het gebed, maar het gebed is koud en levenloos, hij ontvangt geen antwoord, de hemelsche electrische stroom is verbroken. Hij leest in Jac. 1 : 5—7: „En indien iemand van u wijsheid ontbreekt, dat hij ze van God begeere.... zoo zal ze hem gegeven worden. Maar hij begeere ze in geloof, niet twijfelende, want wie twijfelt is een baarder zee gelijk, die van den wind op en neder geworpen wordt. Want die mensch meene niet, dat hij iets ontvangen zal van den Heer.” Dat is echter juist zijn toestand. Hij is een baar, gedreven door den wind.

„Hij bidt echter in het geloof” — ja, hij wil juist om het geloof bidden, dat hij niet meer heeft! Hoe kan hij geloovig bidden? Hij wendt zich tot zijne boeken en vindt in bijna allen, misschien wel in allen, dingen die hem mishagen, die hem het vertrouwen in de betrouwbaarheid van den schrijver rooven.

De een is te enghartig, de andere gaat hem te ver, de kritiek kan hij op iedere bladzijde bespeuren. Hij vertrouwt misschien op een grooten, nog levenden geest,

en denkt, wanneer ik slechts met hem spreken kon, mijn hart voor hem uitstorten, zekerheid bij hem halen, — dan zou de chaos in mijn gemoed zich in orde veranderen. Hij is tot hem gekomen — en is ontmoedigd, onbevredigd en teleurgesteld weer van hem gegaan.

Vloeit zijne onrust misschien niet daaruit voort, dat hij zich met dingen kwelt, waarmede hij zich in 't geheel niet behoeft te kwellen?

Is het ten slotte niet juist, dat hij slechts tot een hogere orde der dieren behoort, en zich met dierlijke dingen (ik spreek wetenschappelijk) te vreden moet stellen?

Is hij niet een arm, ongelukkig schepsel, door een zonderlinge luim der natuur, met smachtend verlangen en hoop beziel, die zij nooit denkt te vervullen; een schepsel door zijn geest, zijn hart en zijne gevoelens voor zijne omgeving geheel ongeschikt — een schepsel, dat slechts voor de eeuwigheid gevormd schijnt te zijn? Verbijsterd als een, die den weg verloren heeft en die vreest dat zij die den wegwijzer plaatsten, zelf den rechten weg niet wisten, dwaalt hij in onzekerheid rond.

Wat moet hij doen? Wanneer gij, lieve lezer, in zulk een labyrinth van twijfel zijt geraakt, wat kunt gij doen?

Stel u voor gij zijt ziek. Een geneesheer schrijft u een zeker diëet voor; hij verordend dit te doen, dat te laten. Wanneer gij vertrouwen in uw dokter stelt, zoo

is dat natuurlijk een groot voordeel; gij zult geneigd zijn, zijne voorschriften getrouw op te volgen. Reeds het geloof aan zijn woord zal uw beterschap bevorderen, gij zult u niet zoo licht door anderen, die de gansche zaak belachelijk willen maken, laten overreden zijn raad te verwaarloozen.

Stel u echter voor, gij hadt geen vertrouwen in uw geneesheer, of slechts zeer weinig. Gij hebt misschien reeds verscheidene dokters geraadpleegt — maar zonder gunstig gevolg, nu staat gij in twijfel, of de een niet beter is dan de ander. Toch zijn u voorbeelden bekend, waarin hij werkelijk schijnt geholpen te hebben, toestanden, geheel als de uwe, waar beterschap volgde, waar gij zelf gezien hebt, hoe gevaarlijke verschijnselen weggebleven en meer gunstige te voorschijn getreden zijn. Zou het dan ten slotte de moeite niet loonen, u, onverschillig, met of zonder vertrouwen, onder zijne behandeling te stellen, zijn raad op te volgen? Het is toch niet noodzakelijk dat gij aan hem gelooft, om zijne geneesmiddelen in te nemen, om zoo te leven als hij het u voorschrijft; gij kunt het doen zonder geloof, als een proefneming, een experiment als gij het zoo noemen wilt. Hij zegt u: „Vermijd dit en dat, hoe gaarne gij het ook doet, hoeveel zelfopoffering het u ook kosten moge het te laten; dwing u dagelijks een uur te wandel-

len, hoe krachteloos gij u ook gevoelen moogt, volg een bijzondere leefregel, hoe het u ook tegen de borst stuit — leef juist, zooals ik het u voorschrijf.”

Gij volgt een tijdlang nauwgezet zijne voorschriften. Wanneer uwe krachten dan toenemen, uwe smarten verminderen, uw nachtrust beter wordt, en de eetlust vermeerdert, dan zult gij spoedig ondervinden of uw arts een kwakzalver is of niet.

Er is echter een andere Arts, die voorgeeft, zielsziekten te genezen, die gezegd heeft: „Gij wilt niet tot Mij komen, opdat Ik u het eeuwige leven geve.” Gij weet zeer goed, dat Hij anderen geholpen heeft; er zijn u te veel gevallen voorgekomen, waarin Zijn methode een verwonderlijke uitkomst had, „waar zij den moede kracht gegeven heeft en de sterkte vermenigvuldigde, hem die geen krachten had, waar zij gebrokene harten geheeld en hunne smarten gestild heeft.” Uw vader, uwe vrouw, uwe zuster of uw vriend hebben zijn geneesmiddelen beproefd en kunnen niet nalaten te roemen, hoe goed zij hun gedaan hebben.

Hoe zou het zijn, wanneer ook gij ze probeerdet, wanneer ook gij u door Zijn raad liet leiden?

„Beproof Mij daarin,” zegt deze Arts of ik u dan niet openen zal de vensteren des hemels en u zegen uitgieten, zoodat er geen schuren genoeg wezen zullen.”

Voeg uw leven naar Mijn raad, en zie of er niet een herstellingsproces in u zal plaats grijpen! Niemand mag zeggen: „Ik weet niet wat Hij voorschrijft, ik weet niet wat Hij van mij wil.”

Er is zoo iets, dat men geweten noemt.

Slechts de materialist of het door de wetenschap verwarde verstand van een hyper-geleerden filosoof kan het loochenen. Er bestaat een onderscheid tusschen goed en kwaad. Gij en ik, wij weten het beiden. Deze overtuiging berust niet op de opinie eener secte, ja niet eens op een godsdienstigen grondslag.

Het is niet noodig een geloovig Christen te zijn om dit te erkennen. Wij hebben een geweten en kunnen aan zijne stem gehoor geven of niet. Dit is zulk een afgesloten waarheid, dat zij in 't geheel geen indruk meer op ons maakt, en toch is het slechts het bewustzijn van dit feit en *het handelen er naar*, dat het eerste begin is van den aanvang des geloofs.

Wij kunnen van den Heere Jezus Christus denken wat wij willen, toch is er in ieder hart, dat niet geheel verdorven is, iets, dat met Zijne leer instemt en het verhevene Zijner heiligheid gevoelt, en zulk een hart zal erkennen of het in overeenstemming met deze leer leeft of niet. Ik geloof daarin zal iedereen mij gelijk geven. Een ieder moet de grootheid der bergpredikatiën

erkennen. Het oprechte voornemen echter, de daarin gegeven voorschriften te *gehoorzamen*, zal beloond worden, wordt beloofd.

„Mijne leer is niet de mijne, maar desgenen, die mij gezonden heeft. Zoo iemand *wil* desgenen wil doen, *die zal bekennen*, of deze leer van God is, of dat ik van mijzelfen spreek.”

„Wie mijne geboden heeft en dezelve bewaart, die is het die mij liefheeft. En wie mij liefheeft, zal van mijnen Vader geliefd worden, en ik zal hem liefhebben en ik zal mijzelfen aan hem *openbaren*.

„Zoo iemand mij liefheeft, *die zal mijn woord bewaren* en mijn Vader zal hem liefhebben, en wij zullen tot hem komen en zullen woning bij hem maken.”

„Indien gij mij liefhebt, *zoo bewaart mijne geboden*, en ik zal den Vader bidden, en Hij zal u een anderen trooster geven, opdat hij bij u blijve in eeuwigheid, namelijk den geest der waarheid, welken de wereld niet kan ontvangen, want zij ziet hem niet en kent hem niet.”

Dit zijn wonderbare, geheimzinnige beloften, gegeven door dien Eenen, van wien Zijne vijanden zelfs getuigen, dat Hij een mensch was, verschillend van alle andere, grooter dan alle andere.

Er zijn uitdrukkelijke beloften, dat Hij hulp, licht, kracht en vrede geven wil, dengenen die zich aan Hem

toevertrouwen; eerst zijn woord *bewaren*, dan zal hij zich *openbaren*.

Een twijfelaar, zooals wij hem ons voorstelden, n.l. een die naar waarheid en licht verlangend uitziет, en volgaarne offers brengen wil om ze te vinden, die echter nog onrustig, angstig, verward en radeloos daar naar uitziет, tot zoo iemand zou ik gaarne zeggen:

„Laat een *tijdlang* uwe wetenschappelijke en theologische studien varen, laat uwe boeken ongebruikt liggen, gij hebt er reeds te veel van gehad. Laat filosofie, systemen en theorieën voorloopig rusten, en wanneer gij bijvoorbeeld een arme kranke weet, die geestelijk en lichamelijk troost behoeft, wanneer gij dan juist niet veel lust hebt hem te bezoeken, wanneer gij een gewichtigen arbeid, die haast heeft, gaarne zoudt voleinden, zoo laat dit werk liggen en ga tot dien ongelukkige.

Zie toe, wat gij voor hem doen kunt, geef hem een verkwikking, en *denk* daarbij, al kunt gij er nog niet aan gelooven, aan de woorden:

„En zoo wie een van deze kleinen te drinken geeft, alleen een beker koud water, in den naam eens discipels, hij zal zijn loon geenszins verliezen.” Volvoer deze kleine liefdedaad, om de kunst van uwen Geneesheer te beproeven en zie toe, of de belooning niet op de een of andere wijze volgen zal, vooreerst slechts in een zeker gevoel

van bevrediging en zelfvoldoening zooals gij sedert lang niet meer ondervondt.

Gij hebt de neiging, hard over uwe naasten te oordeelen, gij weet, dat liefdeloosheid uw hoofdgebrek is, dat gij dikwijls scherpe, sarcastische, onbarmhartige aanmerkingen over afwezenden maakt, die den bijval en de bewondering van het gezelschap opwekken, waarin gij u bevindt.

Nu dan, wanneer zulk een snijdend woord u op de lippen speelt, dan in den naam van uwen nieuwen Heer, laat dat woord onuitgesproken blijven. Denk er aan! „Wie daar zegt, ik ben in het licht, en hij haat zijnen broeder, die is nog in de duisternis. — Wie zijnen broeder liefheeft, die blijft in het licht en geen duisternis is in hem.” — Ik ben vast overtuigd dat zulk een geringe zelfbeheersching die, zij het dan ook nog zonder bijzondere geloofskracht, doch met het ernstig en oprecht voornemen, den Meester te gehoorzamen, wordt beoefend, u uwen God nader zal brengen, dan het lezen van honderden van theologische boeken.

„Wie mij een voetstap nader treedt
Door 's twijfels donk'ren nacht,
Dien kom ik mijlen te gemoet
In gulden vlammenpracht.” —

Misschien heeft het caricatuur van alles, wat werkelijk edel en verheven is, dat wat de wereld dikwijls „Eergevoel,

gevoel van eigenwaarde" noemt, uwe ziel in bezit genomen. Gij hebt iemand beleedigd. Gij hadt ongelijk en gij weet het — het is de oude geschiedenis, ik behoef hier niet alles neder te schrijven, wat in uw hart omgaat, ofschoon ik het zeer goed zou kunnen doen. Gij kunt hem niet om vergeving vragen — wat zouden de menschen zeggen!

Hij zou u uitlechen en met uwe verootmoediging pralen, enz. enz. En toch! Ga heen tot den beleedigde en vraag hem om vergeving.

Die bittere artsenij helpt u misschien.

Hoe hij uw komen opneemt, daarmee hebt gij niets te maken, dat is zijn zaak.

Gij hebt slechts, met Dien te doen, die gezegd heeft; „Neemt mijn juk op u en leert van mij dat ik zachtmoedig ben en nederig van hart, en gij zult rust vinden voor uwe zielen.”

Ik zou mij zeer moeten vergissen, zoo gij niet in deze woorden een troost vindt, die gij nooit zoudt gevonden hebben, zoo gij niet beproefd hadt ze op te volgen — Rust voor uwe ziel.

Gij hebt een vijand, iemand, die steeds een doorn in uw oog was, die u overal op uwen levensweg hinderlijk was, en wel met opzet — ja een, die zich zwaar jegens u bezondigd heeft. Nu biedt zich een gelegenheid

aan, waarop gij hem met gelijke munt betalen kunt. Gij kunt door één woord verhinderen, dat hem een schitterende betrekking, waarnaar hij reeds jaren lang verlangend heeft uitgezien, wordt aangeboden.

Wanneer gij het echter ernstig met uwen Raadgever meent, zoo laat dezen man gaan, leg hem niets in den weg, ja doe een goed woord voor hem. Misschien zijt gij nog niet ver genoeg op uwen nieuwen heilsweg gevorderd, om het wapen des gebeds in uwen innerlijken strijd te gebruiken.

Welnu, zie toe of gij niet uwe wraakzuchtige gevoelens, met behulp van uw eigen mannelijke wilskracht kunt overwinnen. Velen zeggen: het Christendom is voor lafaards; ik zeg u: het is voor helden! Slechts hij die moedig strijdt en lijdt, kan een echt Christen zijn. Ja, help dezen man aan zijne betrekking. Geloof mij, gij zult ondervinden, dat in uw hart snaren trillen, die tot heden nog nooit daarin weerklonken, en gij zult spoedig bemerken, dat zij niet door aardsche vingeren zijn aangeraakt.

Of gij koestert een onheiligen hartstocht — gij weet, dat gij ze uit uw hart moet rukken. Maar gij kunt er niet toe komen het te doen — het kost te veel! Anderen zijn ook niet zoo streng jegens zichzelf, zij denken er in 't geheel niet aan deze genotvolle zonden op te geven.

Maar gij — gij, die u onder de tucht van den heiligen Meester hebt gesteld, gij moogt geen lafaard zijn!

Neem alles wat goed en edel in u is te zamen en strijd den heiligen strijd. Misschien, daar gij reeds een tijdlang de bevelen van uw Zielenarts gehoorzaamdt, zult gij nu de macht des gebeds bespeuren. Gij zult bevinden, dat het u met helm en pantser bekleedt en een zwaard in uw hand geeft, (want bedenk gij gaat voorwaarts, gij gaat uwe genezing te gemoet). Ruk den onreinen daemon uit uw gemoed en gij zult de woorden verstaan: „Zalig zijn de reinen van hart, want zij zullen God zien.”

God zien! Dat was immers altijd uw vurig verlangen — daarna hebt gij uitgezien te midden van den nevel des twijfels. Begint gij nu de heerlijke omtrekken van Zijn wezen te aanschouwen? Gevoelt gij een nieuwe kracht, een nieuwen geest in u werkzaam?

Ja zeker! Het is slechts de vervulling van datgene wat uw hemelsche Geneesheer u beloofde. Hij *openbaart* zich slechts aan u, wijl gij Zijne geboden bewaardet of ten minste beproeftet ze te houden. Zoo kon ik tallooze voorbeelden geven.

Ieder leven en iedere dag des levens biedt menigvuldige gelegenheden aan, deze eenvoudige onwetenschappelijke filosofie in praktijk te brengen. Zij is zoo eenvoudig,

zoo weinig in overeenstemming met de stelsels van den dag, heeft zoo weinig met de „natuurlijk voortplantings keuze,” met den, „strijd om het bestaan” te maken, zoo weinig met Spencer's moderne zedeleer, hangt zoo weinig van geleerde exegese af, wordt zoo weinig door de debatten van anthropologische, ethnologische en andere gezelschappen geïnfluenceerd, dat men licht den tegenzin van velen begrijpen kan, om zich met zoo iets kinderlijks en alledaags ernstig af te geven.

En toch — zou het niet mogelijk zijn, dat de „Goddelijke dwaasheid wijzer is dan de menschen zijn en de Goddelijke zwakheid sterker dan de menschen?” Kan het niet zijn, dat God „datgene wat dwaasheid is voor de wereld, uitverkoren heeft, opdat hij de wijzen te schande make, en wat zwak is voor de wereld, opdat hij te schande make wat sterk is?” Zal niet Hij, „in Wien verborgen zijn, alle schatten der wijsheid en der kennis,” zich aan ieder eenvoudig, kinderlijk hart kunnen openbaren en hem wonderen, waarheden en diepten kunnen doen zien, waarvan de groote geesten en denkers, als daar zijn, een Hegel, Spinoza, Kant, Goethe en hoe zij allen heeten mogen, zelfs geen flauw vermoeden hadden? Het schijnt zoo. „Ik ben verstandiger dan al mijne leermeesters, want uwe getuigenissen zijn mijne redenen. Ik ben wijzer dan de ouden, want ik bewaar uwe geboden.”

Dan keer tot uwe studiën terug. Gij zult vele dingen anders beschouwen dan tevoren. Gij zult met bewondering en verrukking de uitkomsten en ontdekkingen der wetenschap begroeten, gij zult u echter niet meer zoo licht door eenvoudige hypothesen op het dwaalspoor laten brengen, en zult niet zonder verder onderzoek de gevolgtrekkingen, die uit die hypothesen voortvloeien, als onfeilbaar aannemen. Gij zult iets in uwe eigene ziel ontdekken, waarop de sophismen en veronderstellingen, die in de wereld elkander verdringen, zonder gevolg zullen afstuiten.

Niemand kan u doen gelooven, dat helder koud bronwater uwe lippen niet verkoelt en uw brandenden dorst niet lescht. Wanneer gij uw vriend een brief schrijft, en gij ontvangt een hartelijk antwoord, waarin hij u over al het gevraagde opheldering geeft, zoo kan niemand u doen gelooven, dat gij niet met uwen vriend in verbinding hebt gestaan. Zoo kan ook niemand u laten gelooven, dat gij niet met uwen God in gemeenschap leeft.

Uw bijbel zal u steeds dierbaarder worden, want ofschoon gij er nog altijd onbegrijpelijke dingen in zult vinden, daarnevens zult gij ook wat anders vinden, wat gij wel begrijpt en dat uwe hoop, uw vrede, uw kracht, uw troost in leven en sterven is.

Gij zult bidden, wijl gij gevoelt, dat uwe gebeden ver

hoord worden. Gij zult steeds meer aan Gods beloften gelooven, daar gij ervaren hebt, dat Hij ze vervult.

Gij *zult bekennen*, dat deze leer van God is.

Niemand denke, dat door dit streven van den twijfelaar om God eerst door uiterlijke gehoorzaamheid nader te treden, een geest van phariseïsme of eigengerechtigheid zal opgewekt worden. Geen ernstige, heilige poging, om de zachte stem van het geweten te volgen, zal in trotsche eigengerechtigheid ontaarden. Hoe meer de zoekende het goddelijk ideaal gelijk wordt, des te meer zal het hem duidelijk worden, hoe oneindig ver hij er nog van verwijderd is. Hij zal steeds meer en meer ondervinden, dat geen rank vrucht dragen kan, tenzij zij blijve in den wijnstok. Hij zal worden doordrongen van het bewustzijn, dat hij nu slechts de deur zijns harten geopend heeft, om den heiligen, hoogen Gast binnen te laten, die alleen de zonden der wereld draagt en uitdelgt, en die beloofd heeft woning te maken, bij hem die zijn woord bewaren wil.

EEN WAAR SPROOKJE.

In een bloemenhandel bevonden zich een aantal zaden, in houten kastjes geordend en bewaard.

Het waren meest onaanzienlijke kleine wezens van onderscheidene grootte en kleur, vele onbeduidend als een zandkorreltje. Deze zaden konden echter *denken* en ook elkaar hunne gedachten mededeelen. Zij spraken over allerlei dingen, juist zooals wij het in onze praatlustige wereld plegen te doen.

Zij waren nooit uit het achterste gedeelte van den bloemenwinkel te voorschijn gekomen, en konden derhalve niet alles wat in de buitenwereld omging, beoordeelen en begrijpen; toch stelden velen zich aan, als konden zij over alles mee praten.

Eenige vragen hielden verscheidene onder hen levendig bezig; vragen, die zaden en ook menschen moeten interesseeren, namelijk: Wat zijn wij? Hoe zal onze toekomst

zijn? Zijn wij slechts kleine, drooge stoflichaampjes of is er iets in ons verborgen — een geheimzinnig leven, dat wij niet verstaan en dat ook geheel buiten ons bevattingsvermogen ligt?

Zij wisten dat zij vroeger of later uit hun kastje, dat zij zoo liefhadden, genomen en in de koude aarde gelegd zouden worden, om daar tot bederf over te gaan. De armen hadden een verbond van liefde en vriendschap gesloten en toch moesten zij ieder oogenblik vreezen, dat de tuinman komen zou, die het verschrikkelijke aan hen volbrengen moest. Zonderling was het, dat juist zij, die zich voor de meest ontwikkelden hielden, zich eigenlijk geheel niet om de zaak bekommerden. Het scheen hun onverschillig te zijn of zij voor altijd in de duisternis der vernietiging verzinken moesten, of niet.

Ja, sommigen waren zelfs zeer verheugd in het bewustzijn hunner eeuwige vernietiging. Eén zeide zelfs: „De Idee des eeuwigen levens, de gedachte niet te kunnen sterven, is wel de afschrikwekkendste die een zadenphantasie zich bedenken kan *).” Deze geleerden hadden dan ook (zoo zij verzekerden) in naam der exacte wetenschap onomstootelijk bewezen, dat de gedachte, dat een zaadkorrel zijn identiteit ook na zijn dood nog zou kunnen

*) Büchner, Kraft und Stoff.

behouden, bodemlooze onzin was, een onzin die geen beschaafde en ontwikkelde zadengeest maar een oogenblik zou kunnen aannemen.

Deze redenaars hadden de physiologie der zaden grondig bestudeerd. Zij waren in de geheimen van de zaden-anatomie zeer ervaren, hadden andere zaden ontleed en hielden daarover zeer interessante voordrachten.

Toen vroegen anderen: „Welke kracht heeft ons geschapen? Wat is dan eigenlijk het levensbeginsel in ons?” Toen antwoordde een der beroemdste hunner leermeesters met een verstandig lachje: „Levend protoplasma is anders niets, als een moleculenmachine. Het eindresultaat van hun werkkraft of van hun levensuiting, hangt gedeeltelijk af van hunne samenstelling, gedeeltelijk van de kracht die hen drijft.

Van *levensprincipe* te spreken, als van iets anders dan den naam van een reeks van gebeurtenissen, is hetzelfde als of men van de „horologiteit”, van een horloge sprak *).

Velen lieten zich door deze woorden overtuigen, dat er geen leven na dit leven meer kon zijn, en voegden zich zonder verder bedenken in het onvermijdelijke.

Eenige viooltjes-, primula-veris en andere zaden echter, de bescheidenste en minst eischende van allen, ver-

*) Huxley.

klaarden, dat zij toch innerlijk overtuigd waren, dat in hunne kleine, bruine schalen een ander leven verborgen was. *Hoe* of *wat* echter dit leven zijn zou, was hun niet duidelijk, maar zij hadden een voorgevoel van reiner lucht, schitterender licht, van een vreugdevoller bestaan. Zij geloofden, dat iets, wat geen zadenooch gezien, wat geen zadenoor gehoord had en in geen zadenhart opgeklommen was, voor hen zou bereid zijn.

De geleerden lachten eens en zeiden: „dat zijn heel aardige droomen en dweeperijen voor u kleine eenvoudige dingetjes; wij zouden ze u ook niet gaarne ontnemen, maar wij groote dahlia- en zonnebloemenzaden, wij hebben ze niet noodig. Wij weten, dat met den dood van het lichaam alles voorbij is, en dat het leven verder niets is, dan de tijdelijke verbinding van ongelijksoortige veranderingen, beiden, gelijktijdig en achtereenvolgens, verbonden met uiterlijke Coexistensen en Sequensen.” *)

De kleine schaar der geloovigen, door deze uitspraken echter niet overbluft, hield dikwijls geheime bijeenkomsten, waarin zij van hunne heerlijke verwachtingen te zamen spraken, en zij vonden daarin zulk een zoeten troost, dat velen bijna met vurig verlangen naar den

*) Herbert Spencer.

tuinman uitzagen, die hen buiten in de eenzaamheid brengen moest.

Eindelijk brak de groote dag aan. De tuinman kwam, de zaden moesten weg. Ja, weg moesten zij, om in een grooten tuin in de donkere aarde gestrooid te worden. Toen de viooltjes- en primula-veriszaden elkander voor de laatste maal zagen, gevoelden zij zich van een zalig gevoel doorstroomd en fluisterden elkaar een hartelijk vaarwel toe. „Wij zullen elkander wederzien”, zeide de een en verdween onder een kluit aarde. „Salomo in al zijn heerlijkheid was niet bekleed als wij zullen zijn,” zeide een ander en verzonk ook in het graf. Zoo allen. De spotters, de lichtzinnigen, de geleerden, de grooten, de geringen — allen waren zij van de wereld verdwenen.

Dagen verliepen, koude winden waaiden, stormen woeden, de zon scheen en verwarmde de aarde — maar alles bleef bij het oude — geen verandering, geen teeken van leven, niets verroerde, niets bewoog zich. Ja de filosofen hadden gelijk gehad — de zaden waren weg voor altijd!

Maar, o wonder! Toen de tijd vervuld was, wat was geschied? Welk een verrukking, welk een genot! Onder den blauwen hemel, in de klare lucht, welke verheerlijkte gestalten worden daar door zoele winden heen en weer bewogen!

„Dat is een spelen
 Van blaad'ren en stelen,
 Een knikken van rozen,
 Een dart'len en kozen,
 Een wieg'len en glijden,
 En luister verspreiden,
 Een sierlijk zich neigen
 Van bloemen en twijgen;
 Een lisp'len en fluist'ren,
 Aandachtig, een luist'ren,
 Een vroolijk begroeten,
 Bij 't weder ontmoeten!”

Ja, daar zijn onze zaden, maar hoe veranderd! Het viooltje roept de primula-veris toe: „Zie mij aan, o mijne zuster, zie mij aan — zie mijne bladeren, mijne kleuren, mijne bloemen, herkent gij mij? Ik herken u wel, gij zijt de primulaveris! Wij zijn dezelfden en toch niet dezelfden; „geef mij den opstandingskus” en heur geurende bloemen raakten elkander teeder aan. Daar waren de duizendschoontjes, getint als het morgenrood, de meiklokjes, de vergeet-mij-nietjes, de rozen, allen in hun eigen be-
 tooverende persoonlijkheid en toch slechts de verheer-
 lijking van datgene, wat in de kiem reeds aanwezig was, ofschoon het kleine zadenontleedmes en de kleine zaden-
 microskoop, het nooit hadden kunnen ontdekken.

En dan der nachtegale zang, het klaterend beekje, het spel der zon door 't groene loof, de fonkelende dauw op 't fluweelen gras, het fladderen der kapellen, knop voor knop begroetend. De vreugde was hun bijna te groot. Alle bloemen neigden hunne hoofden, het was alsof zij de *vervulling* van „Gods dierbaarste en allergrootste beloften” nauwelijks dragen konden.

Hoe het den kleinen geleerden te moede was, weet ik niet!

HOEVEEL TE MEER!

Kort voor Kerstmis bezocht ik na een lange afwezigheid, de mij zoo lieve familie D. Het waren vlijtige achtenswaardige menschen, die door ziekte en zoogenaamde slagen van het noodlot, diep in de ellende geraakt waren. De man, een mandenmaker, was voor eenige weken overreden en had sedert dien tijd te bed gelegen. De vrouw, moeder van vele kinderen, waarvan zij reeds zoo menige, bijna met een gevoel van dankbaarheid, in het graf gelegd had, was zwak en kon zich nauwelijks verder slepen. Een paar dikke vroolijke jongens (zooals men ze Gode zij dank, trots allen honger en ellende, menigmaal in zulke families aantreft) speelden paard met een ouden lederen riem; doch op een armzalig bed lag een kranke knaap van ongeveer acht jaar, wiens magere, bleeke trekken de sporen van een langdurig lijden droegen. Zij hadden die geduldigde, hopelooze, afgestompte uitdrukking, die, in

het bijzonder op een kindergezigtje, zoo onnatuurlijk en aangrijpend is. Gouden lokken omlijstten zijn voorhoofd, de oogen waren gesloten en hij antwoordde niet op mijne vragen.

Zijne moeder verhaalde mij van een gevaarlijke operatie, die hij zoo even in het ziekenhuis had ondergaan, en ook van een toekomstige, die spoedig zou worden ondernomen. Dat alles liet hem koud en gevoelloos. Toen begonnen wij over Kerstmis te spreken. Daar openden zich langzaam zijne groote, blauwe oogen, ook vond hij weder woorden. Wij hadden te zamen een klein geheim onderhoud, dat ten slotte een flauw lachje op zijne lippen, maar heete tranen in mijne oogen bracht. Daarop ging ik met de moeder naar buiten, zij zeide mij snikkend dat zij alle hoop opgegeven hadden. Het ventje zou spoedig uitgeleden hebben. De gedachte aan Kerstmis alleen, scheen hem nog staande te houden „Ziet gij,” zeide vrouw D., „voor een paar dagen toen het hem wat beter ging, heeft hij deze verlanglijst geschreven en mij in de hand gedrukt.” Eenige beverige, bijna onleesbare woorden stonden er op; zij waren uitgeveegd en weder begonnen – op nieuw uitgeveegd en weder aangevangen; scheef en krom zag het kleine, smerige, bekladde document er uit, en toch, hoe dierbaar was het voor het moederhart!

Zij verhaalde mij, hoe zij en haar man, kou en honger geleden, en zich moe gewerkt hadden, om een paar stuivers over te sparen, opdat ze daarmee de wenschen van hun lieveling zouden kunnen vervullen.

Veeleischend waren deze wenschen niet. De stoutste eischen bestonden in een kleine mondharmonica en een bel, waarmee hij de anderen zou kunnen roepen, wanneer hij alleen in de kamer te bed lag. Met tranen, ik zou ze bijna vreugdetranen noemen, in de oogen zeide zij mij: „Wij hebben hem ook alles gekocht, alles, wat hij zoo gaarne wilde hebben.” En zij ontsloot een latafel, waarin de bescheiden gaven, zorgvuldig in papier gewikkeld lagen. „Wij willen ons gaarne alles ontzeggen” zeide zij, „wanneer maar de kleine krijgt wat hij wenscht.”

Toen ik dat alles medeaanzag en medeaanhoorde en aan de woorden dacht: „Zoo dan gij, die boos zijt, weet uwen kinderen goede gaven te geven, hoeveel te meer zal uw Vader, die in den hemelen is, het goede geven dengenen die Hem bidden.” Zoo was het mij als of een machtige golf van geloof en vertrouwen op God mijn hart overstroomde.

„Hoeveel te meer! Hoeveel te meer!”

Ik dacht: o dat toch ieder van ons in dezen heiligen Kersttijd ook een verlanglijst schreef en hem kinderlijk in Gods vaderlijke hand drukte, al mocht hij dan ook

scheef en krom geschreven zijn, zonder schoone volzinnen, door tranen bevekt en half uitgewischt. Mocht het slechts zijn met een kreet uit het diepst van 't gemoed om vergeving, geloof, licht, kracht, geduld, troost, vrede in leven en sterven.

Ja deze ontzaglijke verlanglijst mogen wij Hem in de hand, in het hart drukken. Wij *mogen* het niet slechts, maar wij *moeten* het ook, want onze Heiland, nederge-daald uit Zijn heerlijkheid, kwam op onze ellendige aarde en heeft, als die arme moeder daar, honger geleden en ontbering en heeft zich moede gewerkt, opdat Hij ons die groote gaven, zou kunnen schenken, die wij van Hem bidden.

Denk aan die kleine duur gekochte mondharmonica, aan de bel, aan het prentenboek, die het vurigst verlangen van het kind uitmaakten; — denk er aan; „Hoeveel te meer” — en dan ga heen en schrijf uw verlanglijst.

PARALLELE GEDACHTENGANG.

Darwin zegt in zijne „Afstamming van den mensch” (bladz. 82-83).

„Daar de apen ongetwijfeld veel van datgene verstaan, wat door de menschen tot hen gesproken wordt en daar zij in hunnen natuurstaat hunne kameraden, bij dreigend gevaar, door kreten waarschuwen — — zou het dan niet mogelijk zijn, dat een buitengewoon schrander, op een aap gelijkend dier, er toe gekomen was, het huilen van een roofdier na te bootsen, om daardoor zijne medeapen den aard van het te verwachten gevaar aan te duiden?

En zoo zou dit een eerste schrede tot de vorming der spraak geweest zijn. Toen nu de stem meer en meer werd gebruikt, werden de stemorganen krachtiger en volgens het beginsel der overgeërfde werkingen van het gebruik, steeds meer volmaakt; en dit zal weder op het

spraakvermogen teruggewerkt hebben. Doch van nog veel meer beteekenis is zonder twijfel de betrekking tusschen het voortgezette gebruik der spraak en de ontwikkeling van de hersens geweest. De geestelijk vatbaarheid moet bij een vroegeren voorvader van den mensch veel hooger ontwikkeld zijn geweest, dan bij den thans nog levenden aap, zelfs vóór de onvolkomenste vorm der spraak in gebruik kon komen.

Wij kunnen echter veilig aannemen, dat het voortdurend gebruik en de verdere ontwikkeling van dit vermogen, daardoor op de ziel teruggewerkt zal hebben, dat zij haar in staat stelde en aanmoedigde, lange *gedachtenreeksen* te doordenken."

„Alleen hebben deze processen in een zeer, zeer ver verwijderd tijdperk plaats gegrepen."

Ik was ondeugend genoeg door deze wijze van denken herinnerd te worden, aan een ander voorbeeld van ontwikkeling, dat ik vroeger eens gehoord had.

Een leerling van een beroemde school in Exeter (Ver. Staten N.-Am.) moest voor verscheidene jaren een opstel maken over „*de Boekdrukkunst*. —

Ik geef hier zijne woorden getrouw weder:

De Boekdrukkunst.

„De mensch zou geheel onwetend zijn, zoo hij deze kunst niet verstond. De groote mannen uit den nieuweren

tijd begonnen met den afdruk van de letter A. Zij voeren daarmee voort, gingen van lieverlede verder, en in den loop der tijden werden zij begaafde mannen en werden verlicht enz.”

Het eenige *onwetenschappelijke* in deze verhandeling schijnt dit te zijn, dat de jonge schrijver de ontwikkeling van de letter A niet heeft vastgesteld als plaats gehad hebbende „in een zeer ver verwijderd tijdperk.”

De problematische tante.

Nog zegt Darwin (Afstamming van den mensch) in het hoofdstuk over *De vergelijking der geestvermogens van den mensch met die der lagere diersoorten*: „De volgende veronderstelling schijnt mij in den hoogste mate *waarschijnlijk* toe, namelijk dat ieder dier, welk het ook zijn moge, wanneer het slechts met duidelijk te voorschijn tredende sociale instinkten behebt is, (ouder- en kinderliefde hieronder begrepen) *onvermijdelijk* een zedelijk gevoel of geweten verkrijgen zou, wanneer zich zijn intellectueele vermogens *zoover*, of nagenoeg zoover als bij de menschen ontwikkeld hadden” Het kan doelmatig zijn, in de eerste plaats voorop te stellen, dat ik niet beweren wil dat ieder streng sociaal dier, indien slechts zijne intellectueele bekwaamheden tot dezelfde werkzaamheid en tot dezelfde hoogte als bij de menschen ontwikkeld waren, juist hetzelfde zedelijke gevoel zou bezitten.

Op dezelfde wijze als verschillende dieren een zeker schoonheidsgevoel hebben, ten gevolge waarvan zij verschillende dingen bewonderen, zoo zouden zij ook een gevoel van recht en onrecht kunnen hebben, dat hen tot zeer verschillende handelingen doet besluiten. Om een buitengewoon voorbeeld te geven: Indien bijv. de mensch *juist onder dezelfde omstandigheden opgevoed was als de bijen*, zoo is er nauwelijks aan te twijfelen, of onze ongetrouwde wijfjes zouden het even zoo goed als de werkbijen voor een heilige plicht houden, hunne broeders te dooden, en de moeders zouden trachten hunne huwbare dochters te verdelgen, en niemand zou er aan denken dit te verhinderen."

Deze gevolgtrekkingen schijnen mij, oprecht gesproken, min of meer verward te zijn. Wanneer bijv. de „geestelijke vermogens van een streng sociaal dier," zeggen wij die van een buffel, zich zoo ver ontwikkeld hadden als bij een mensch — dus met andere woorden, indien de bewuste buffel een mensch was, indien hij „de Faust" had kunnen schrijven, zoo zou hij *waarschijnlijk, onvermijdelijk* een geweten hebben.

— En zoo de mensch *„juist onder dezelfde omstandigheden opgevoed was als de bijen"* — dus met andere woorden indien de mensch een bij was, zoo zou hij enz. enz. Ik moet aan een Berlijnsche spreekwijze denken:

„Wanneer uwe tante vier wielen had, dan zou zij misschien een vigilante zijn.” Ja zij zou zich zelfs onder zekere gunstige omstandigheden, *onvermijdelijk* tot het hoogtepunt van een vigilante 1e klasse kunnen verheffen.

EEN TEKST VAN CHOCOLADE.

De Heer F, een mijner vrienden, bezocht op zekeren dag een arm ongelukkig gezin, om daar lichamelijken en zoo mogelijk ook geestelijken troost te brengen. Het was een zeer droevig beeld dat hij aanschouwde. — De oude grootvader lag op een haveloos bed, langzaam wegstervend, door een smartelijke, ongeneeselijke krankheid bezocht. Zijn zoon een ontevreden en er somber uitziend man, van ongeveer vijf en dertig jaar, was bezig een kast te maken. Naar allen schijn had de tering reeds heur vernietigende hand op hem gelegd. Zijne vrouw, die een bleek kind op den arm hield, was een hoogst onaangename verschijning. Alles was vuil en onordelijk, de atmosfeer ondragelijk en de glazen zóó dof dat het licht er nauwelijks door dringen kon. De Heer F. wist dat deze familie zich steeds tegen elken gods-

dienstigen invloed verzet had. Zij had geleden, veel geleden doch zonder hoop, altijd morrend en klagend. Nadat hij den grijsaard wat wijn, de vrouw vleesch en koffie gegeven had en zij hem plichtmatig hadden bedankt, stond hij daar, besluiteloos wat te zeggen, want hij gevoelde dat een woord zonder takt gesproken, hier veel meer kwaad zou doen dan in 't geheel geen. Hij informeerde naar het werk — naar de gezondheid van den jongen man enz. Plotseling echter begon het kleine kind te schreien en wilde zich niet laten sussen. Toen schoot hem te binnen dat hij eenige chocolaadjes in den zak had. Hij nam er een van en wilde dat aan het kind geven.

De kleine begon echter nog heviger te schreien en toen hij bleef aanhouden, begon het te trappelen en raakte van boosheid buiten zichzelf, zoodat hij zijn pogingen staken moest.

De vader en moeder lachten; zelfs de oude grootvader glimlachte en zeide langzaam: „Het weet niet hoe zoet het is, anders zou het zich niet zoo afkeerig toonen.” —

Toen dacht mijn goede vriend: Nu heb ik een tekst voor mijn preek, en welk een tekst! — doch zijne gedachten moeten wel duidelijk op zijn gelaat leesbaar zijn geweest, want instinktmatig schenen alle drie te begripen, waar hij heen wilde. — De oude keerde zich

onwillig af, de zoon begon zijn hamer weder te gebruiken, en de vrouw ging in de kamer er naast, om nog iets in orde te brengen.

„O, wat handelt gij toch geheel op dezelfde wijze als uw kindje,” zeide de Heer F.

Zij gaven geen antwoord op zijne woorden en zagen er zoo verhard en wederspanning uit, dat hem de moed weder verging en hij zich gereed maakte om weg te gaan. Toen kwam hem het kind nog eens te hulp. Het had het stukje chocolade op den grond laten vallen. Toen de kleine die op den vloer zat, het stukje lekkers zag liggen, kroop het er langzaam heen en op de onzekere manier, die kleine kinderen zoo eigen is, greep het er naar en stak het in den mond. — Het deed een kreet van innerlijk welbehagen hooren, en maakte allerlei kinderlijke gebaren, terwijl het met het kleine handje over het maagje streek. Toen het de zoetheid op had, kroop het naar zijnen nieuwen vriend toe en riep: „meer, meer!”

De Heer F. zag op zijne kleine, onwillige gemeente neder en zeide: „Laat heden uw kindje uw leermeester zijn. Het heeft u reeds tijdens ik hier ben, twee geduchte lessen gegeven. Het deed u vroeger na — doe gij het nu ook na — probeer het! — Werp het niet weg alvorens het geproefd te hebben. Ik laat u hier dit boek achter.” „Het is zoeter dan honig en honigzeem.”

„Lieve jonge man,” ging hij voort, terwijl hij den aangegprokene vriendelijk bij de hand nam, probeer gij het ook eens. Lees uw ouden vader deze aangestreepte plaatsen voor; denk aan uw dochttertje; misschien roept gij ook spoedig: meer, meer!

DE HALVE VOGEL.

Een fragment.

„Beste Karel, uw praten baat helaas niets. Ik ben geen kind. Mijne overtuiging is niet meer te veranderen. Ik ben met deze overtuiging ook volkomen tevreden. Zoo ik die vervloekte pijn in 't been maar niet had, zou ik ook een zeer gelukkig mensch zijn. Ik verlang anders niet, dan de paar jaren die ik nog te leven heb, in vrede door te brengen en ben dan volkomen bereid, het tijdelijke met het eeuwige te verwisselen. Ik heb reeds veel in de wereld genoten, en zal, hoop ik, nog meer genieten, doch bezit echter ook de wilskracht mij veel te ontzeggen wanneer dit noodig mocht zijn. Dat ellendige been veroorzaakt mij veel last, dat wil ik u gaarne toegeven; ik zie echter niet in dat mijne smarten verlicht zouden worden, indien ik aan God geloofde. Integendeel, ik zou mij zelven met allerlei twijfelingen kwellen, en

zou vragen: Waarom zendt God mij toch zulk een afschuwelijke plaag? Ik zou niet weten hoe of wat.

Nu denk ik maar: Zoo, iets komt, en misschien zal er nog meer komen; en 't gaat weer weg of misschien gaat het niet weder weg! 't is beter dat men de zaak maar zoo licht opneemt als men kan.

Ik heb tenminste geen bovennatuurlijke vraagstukken op te lossen. Neen, neen! laat mij met rust. Ik verlang niets meer. Ik kan 't heel goed „met zonder” (zooals de kinderen zeggen) uw innerlijk leven klaar spelen, zoo ik slechts dit vervelende been niet had.

Henri, gij herinnert mij aan de jongens die fluiten en zingen, wanneer zij over het kerhof gaan, om hunne angst, voor zichzelf, te verbergen. Zoo spreekt ook gij, allerlei onzin, om de leegte van uw hart te bedekken. Misschien ken ik u beter, dan gij u zelven kent.

Niet het zieke been verhindert u gelukkig te zijn. Gij zijt een te diep denkend en edel mensch, om met uwe meeningen gelukkig te zijn, al hadt gij ook ledematen, zoo krachtig en lenig, als die van een jongen tijger.

Geloof mij, in uwe ziel staan woorden geschreven die gij voor uitgewischt houdt. Zij zijn echter niet uitgewischt en kunnen nooit uitgewischt worden. Gij kent de chemische inkt, die onzichtbaar is, tot men het beschreven papier bij het vuur houdt, dan komen de woor-

den helder en duidelijk te voorschijn. — Zoo is het ook met uwe ziel.

Wanneer zij bij het vuur der droefheid en der verleiding gehouden wordt, dan zullen de heilige woorden van uwen God weder te voorschijn komen.

„Gij zijt een dweeper, Karel. Gij steekt de neus steeds te hoog in de wolken, kom toch beneden als een verstandig mensch en tracht u met de aarde te vreden te stellen.

Schel eens! Wij zullen een ordentelijk glas punsch te zamen drinken en daarmee uw geestelijken nevel doen opklaren. Ik zeg u, ik wil niet als een onbestendig, onverstandig kind naar het onbereikbare en onbegrijpelijke jagen. Ik wil *een man zijn* en nog wel een heele man.

„Henri — *Gij zijt geen* heele man.” Hoor eens, dat is sterk! Wat meen je daar mee?

Ik zou geen heele man zijn?

Neen, beste vriend, *gij zijt geen* heele man, *gij zijt* slechts een *halve* man; bovendien bestaat *gij* slechts uit het kleinste en onbeduidendste deel van een man. Val mij niet in de rede! — Neen dank je, ik wil geen punsch. — Laat mij mijne gedachten uitspreken. *Gij* tracht stelselmatig, een deel van uw wezen te onderdrukken, te dooden, met al zijn ingevingen, gevoelens en eischen. Wat zoudt *gij* van een vogel zeggen, die zich voorgenomen had niet te vliegen. — die steeds

slechts op de aarde rondwandelde en zijne wormpjes zocht, *nooit* echter zijn vleugels uitsloeg, om omhoog te stijgen in de heerlijke blauwe lucht, en die andere vogels, die hij in den morgenzonneschijn van tak tot tak zag zweven, voor dweepers verklaarde.

Gij zijt zulk een vogel. Gij hebt u voorgenomen uwe vleugels niet te gebruiken. Uwe vleugels waarmede gij omhoog stijgen moest, om u te verheffen boven allen aardschen jammer en zonde, gij laat ze nutteloos hangen. Uw geliefde Darwin leert u echter, dat ongebruikte ledematen verkwijnen. Zoo kon het met uwe geestelijke vleugels ook zijn, en dat ware wetenschappelijk te bewijzen. Gij leeft slechts ten halve. Daarom is iedere oude bedelvrouw, die de vleugelen harer ziel gebruikt, een harmonischer, volkomener wezen dan gij, daar zij de reden van haar bestaan begrijpt. — Neem mij de „halve vogel” niet kwalijk, lieve Henri. — Laat ziel en geest den vrijen loop; word een heel mensch! Gebruik uwe vleugels al de dagen van uw leven, en eindelijk op den dag van uwen dood, en in plaats dat zij loom nederhangen, zullen zij u omhoog dragen tot voor den troon van uwen God.”

.

„Maar Henri, gij hebt uw punsch ook niet opgedronken!”

LICHT IN TWEE DONKERE KAMERS.

I

Het duet.

Zou er wel een heerlijker zinnebeeld van onzen Heiland kunnen zijn, dan dat des lichts!

Wie bemint niet het levenwekkende, vreugdeverspreidende, alles verheerlijkende zonlicht, wanneer het in de lente de viooltjes te voorschijn roept, wanneer het 's avonds, tusschen de donkere dennen van het eenzame woud, zijn gouden stralen nederzendt, wanneer het op de golven der zee lustig op en neder gaat, en de zeilen der voortsnellende schepen met zilver overgiet! — Wie werd niet door een zalige huivering bevangen, als zich de lichtwereld der Alpen voor hem ontsloot; — als hij bij 't aanbreken van den dag, de machtige sneeuwspitsen van het Berner-Oberland het vuur had zien opvangen; eerst

de allerhoogste, dan hier dan daar andere, tot ten slotte allen als in vurig goud schitterden en gloeiden — als dan eindelijk het wonderbare licht omlaag gleed, omlaag in de stille dalen; steeds dieper, de zwarte schaduwen verjagend, dalend tot in de afschrikwekkendste afgronden, een onafgebroken overwinningstocht.

Ja dat is heerlijk.

Maar nog heerlijker is het te aanschouwen, hoe zich het licht van Christus een weg baant in de *menschenhartenwereld*; hoe het daar, zoo men het slechts den vrijen loop laat, eerst de verhevenste, God toe gekeerde hoogten der ziel bestraalt, dan omlaag dalend, andere nog in nevel gehulde plaatsen aangrijpt en verlicht, om ten laatste tot in de diepste diepten van het leven door te dringen, ja, neder te dalen tot in den onafzienbaren afgrond des lijdens, der zonde en des doods. Dat is wel het heerlijkste en verhevenste schouwspel, dat zich voor een menschenoog of hart hier op aarde openbaren kan.

En zoo wil ik u lieve lezer, nu ook niet op een bergtop voeren, om u de glorie der aardsche zon te toonen, maar ik wil u van twee stille binnenkamers vertellen, die zonder Christus duister zouden geweest zijn, als de stikdonkerste nacht, die echter door Zijn glans bestraald, een zacht en vredig licht verspreidden.

Daar lag zij, de lieve kranke, reeds maanden aan haar

legerstede gekluisterd; hare pijnen waren dikwijls bijna ondragelijk. Op genezing was niet te hopen, en zij vreesde voor een smartelijk einde, daar haar borst steeds benauwder, de ademhaling moeilijker, de lichamelijke angst grooter werd. Al het opgespaarde geld was reeds sedert lang verdwenen. Haar man, die zij eens hartstochtelijk liefhad en dien zij voor tien jaren tegen den wil harer ouders gehuwd had, ofschoon zij wist dat hij een vloeker en dronkaard was, had haar het leven tot een hel gemaakt, en was in vele opzichten medeoorzaak van deze zware ziekte. Zij was van hem gescheiden en sidderde dikwijls van angst, dat hij hare schuilplaats ontdekken en vloekend en lasterend haar kamer binnendringen zou.

Een vriendin harer jeugd verpleegde haar met onwankelbare liefde en zelfopoffering. Zij hadden als kinderen op dezelfde schoolbank gezeten en elkaar toen op kinderlijke wijze eeuwig trouw gezworen. Hoe heilig hadden zij dezen eed gehouden! Het arme meisje maakte vesten voor een winkel, en moest ieder oogenblik, dat vrouw T. haar maar eenigszins missen kon, ijverig gebruiken, om de paar stuivers te verdienen, die tot hun beider levensonderhoud noodig waren.

Trots alle armoede en de bijna bovenmenschenlijke taak die zij zich zelve gesteld had, hield zij toch de kleine

kamer rein en helder. De lucht was steeds zuiver en frisch; het weinige keukengereedschap blonk u tegen, en de lieve kranke op haar sneeuwit bed geleek een theeroos.

Men kon komen wanneer men wilde, het zag er altijd uit alsof juist „de groote schoonmaak” zooals de vrouwen zeggen, had plaats gehad. *Hoe* zij het deed, weet ik niet — maar zij deed het met een opgewekt, vroolijk ge-laat; nimmer viel het haar te zwaar. Eén moet haar wel daarbij geholpen hebben; Eén, die gezegd heeft: „Mijne kracht wordt in zwakheid volbracht.”

Daar hoorde zij op zekeren dag, dat men voorloopig geen werk meer voor haar had, het was een slechte tijd. Vele vesten lagen nog onverkocht in den winkel; eenige arbeidsters waren ontslagen, en het was onzeker wanneer men haar weer werk kon geven. Dat was een slag! Juist op dezen dag kwam ik hen bezoeken en zij toonden mij den heilloozen brief van den kleermaker.

Wij zwegen allen een oogenblik, toen nam ik eenige versjes, die ik voor mijne lieve vriendinnen afgeschreven had, uit mijn portefeuille. Ik was van plan, ze voor te lezen, in geval ze ze niet mochten kennen:

Werp zorgen en smart

In 't liefhebbend hart

Van den machtig u helpenden Jezus.

Als kommer u kwelt,
 U alles ontsnelt,
 O, vlied dan tot uwen Ontfermer.

Hij maakt lichter uw last,
 Houdt ze meelijdend vast,
 Heft ze op met machtige handen.

Zacht, vriendlijk is Hij,
 Voor u en voor mij,
 Zijn woord geeft ons hemelsche vrede.

Hij hoedt u, houdt wacht,
 Laat daarom de nacht
 Van lijden noch dood u verschrikken.

Toen ik echter begon te lezen, lachte vrouw T. mij zoo vroolijk toe, dat ik dadelijk bemerkte, dat ik niet behoefde voort te gaan.

Zij zeide: „Guste, willen wij het eens probeeren?

Willen we het eens voorzingen? Ik wil eens zien of het nog gaat!” En zij begonnen.

Ik heb in mijn leven veel schoone muziek gehoord, vele indrukwekkende koralen, vele heerlijke, bezielende symphoniën, maar nooit heeft mij iets zoo getroffen, als deze twee zwakke, bevende, dikwijls haperende vrouwen stemmen, die te midden van lijden en dood, de almacht

en goedheid van hunnen God prezen. Toen het lied geëindigd was, schitterden de oogen der kranke; zij trok hare Guste tot zich, drukte haar aan het hart en zeide: „Spoedig ben ik gelukkig, vrij van allen jammer bij Hem, bij mijn Heiland, die alles voor mij gedragen en geleden heeft, spoedig ben ik bij Hem. Gij, mijn arm kind moet nog een poosje hier beneden alleen blijven, maar Hij zal u niet verlaten, vertrouw u aan Hem toe in *alles*. Hij zal u leiden en behoeden, zoo gij u slechts aan Hem vastklemt, tot wij daar boven weer in alle eeuwigheid te zamen zullen zijn.”

De tranen van beiden vloeiden rijkelijk, doch het waren tranen zonder vertwijfeling, zonder hopeloosheid, zonder bitterheid — tranen, die hen nader tot hunnen God brachten.

Dit is geen verdichte geschiedenis; zij droeg zich juist toe als ik ze u beschreef.

Niets hadden ze te verwachten, deze armen, dan meerdere ellende, meerder lijden, scheiding en dood.

Zie, hoe het licht dat van Christus uitstraalt, deze donkere kamer in een lichtpaleis herschapen heeft. Ik dacht: zou misschien niet zoomenigeen, die zich voorlooft verachtelijk en medelijdend op het eenvoudig Christelijk geloof neder te zien, toch ten slotte niet gaarne iets bezitten dat hem het leed, wanneer het eenmaal over hem komt, zóó helpt dragen?

Is het zoo kinderachtig, zoo belachelijk, een verstandig man zoo onwaardig, smart, nood en dood zóó onder de oogen te zien, als deze vrouwen het deden?

Is het zoo *wetenschappelijk*, *niets* te weten, van datgene wat in zulk een ure helpen kan; *niets* te weten van de machtigste levensproblemen; *niets* op de dringende vragen der menschen te kunnen antwoorden! *Niets* te weten van datgene, wat ook maar een enkelen ademtocht des vredes, een enkelen straal van hoop aan het angstige menschenhart geven kan?

En is het zoo onwetenschappelijk, datgene te weten, wat „den moede kracht, en den zwakke sterkte geeft, zoodat zij loopen en niet moede worden, wandelen en niet mat worden;”

Dat te weten, wat hen „vroolijk in de hoop, geduldig in droefheid” doet zijn? Datgene, wat hen: zij het dan ook na zwaren strijd, overwinnaars doet blijven in leven en dood?

II.

DAT IS HET JUIST.

Het is de avond vóór Kerstmis. Een man, genaamd Tanner, ligt op een armzalig bed uitgestrekt en lijdt onuitsprekelijk. Reeds sedert lang heeft hij met vurig verlangen naar den dood uitgezien, niet omdat hij aan een eeuwige zaligheid gelooft, maar omdat hij gaarne van zijn pijnen verlost wil zijn. De dokter, die maar niet begrijpen kan, dat deze man nog onder de levenden is, heeft gezegd dat hij hem niet meer kwam bezoeken, daar hij hem toch niet helpen kon.

Anna, zijne jonge vrouw, afgemat door de lange verpleging en door den arbeid, dien zij buitendien nog verrichten moest, zit aan het bed van haar man, en houdt het gelaat met de handen bedekt. Geen aardse lichtstraal dringt door deze duisternis. Aan God gelooft dit

echtpaar niet, al deze ellende, al deze jammer heeft hun geheel in de war gebracht.

De liefdeloosheid der menschen, de harde woorden, die zij hooren moeten, de wijze vermaningen van hun vrienden en verwanten, wien de zaak te lang duurt, hebben hun geheel tot vertwijfeling gebracht. Het (juist niet van Gods geest doordrongen) spreekwoord „eigen schuld plaagt een mensch het meest” wordt hun iederen dag opnieuw voorgehouden. En daar is wel *iets* van waar. Zij hebben ondoordacht gehandeld — zij zijn lichtzinnig geweest. De goede vrienden maken hun dat slechts al te duidelijk, maar de *troost* die in deze uitspraken ligt, is uiterst gering. Van zalige kerstvreugde is bij die beiden, op dezen avond voor kerstmis, niets te vinden.

Zij zouden het ongetwijfeld als het grootste voorrecht en geschenk hebben beschouwd, zoo ze nu te zamen konden sterven. De jonge vrouw neemt de heete hand van haar man in de hare en drukt er een kus op. „Anna, drinken” fluistert hij, en zij reikt hem een glas water. Dan staat zij op gaat naar het venster en ziet naar buiten.

Hare oogen blijven rusten op het tegenoverliggende huis. Zij kan in een kamer zien, waarin een schitterende kerstboom staat. Daar springen vroolijke kinderen om heen, daar omhelzen man en vrouw elkaar, daar

is gezondheid, geluk en overvloed. — Zij denkt aan vervlogene dagen, aan haar eigen kindsheid; dan trekt zij snel het versleten gordijn weer voor het venster — haar hart breekt. — Zij kan het niet meer aanzien.

Droevig snikkend, gaat zij weder bij haren man zitten, en legt zijne heete, gezwollene voeten, die hij zelf niet meer bewegen kan, op een koele plaats van het bed. Daar wordt geklopt.

Zij maakt de deur open.

Drie pleegzusters uit een nabij gelegen ziekenhuis treden binnen. Zij hebben door een apotheker van de ongelukigen gehoord en nu komen zij met geschenken, met wijn, met levensmiddelen en met meer nog dan dit alles, met de ware, echte liefde van Christus in het hart.

Zij spreiden een helder wit kleed over de kleine tafel uit, steken kaarsen aan; plaatsen frissche bloemen er tusschen; dan vragen zij vriendelijk of ze eens zingen mogen. Eerst schudt de kranke met het hoofd. Hij wil daar niets van weten.

Daar buigt zich een zuster over hem heen en fluistert hem toe: „Laat ons maar beginnen; wij zullen onmiddellijk ophouden, zoo het u niet bevalt.”

Hij kan haar vriendelijk smeekende stem niet weerstaan en knikt zonder spreken. Zij heffen langzaam een koraal aan. Hij valt hun niet in de rede. De laatste woorden:

„Help mij in nood en dood; ach God verlaat mij niet!” schijnen nog in de lucht te zweven. — Tanner heeft zijne oogen gesloten, een traan rolt over zijn ingevallen wang. Wat gaat er wel in zijne ziel om!

Nadat twee der zusters, vriendelijke, troostende woorden gesproken en Anna uitgenoodigd hebben, iets te gebruiken nemen zij afscheid; de derde echter maakt geen aanstalten om weg te gaan. „Blijft gij nog een poosje bij ons?” vraagt de jonge vrouw, die haren blik van het lieve gezicht der zuster niet afwenden kan. „Ik blijf van nacht hier,” antwoordt zij; „wij laten u volstrekt niet meer alleen. Wij willen u uwen lieven man helpen verplegen. Wij verstaan het en kunnen zóó menige last van uwe schouders nemen.” Man en vrouw zien elkander aan — en zwijgen; — dan stottert Anna verlegen: „Neen! maar dat kan niet! Dat moet gij niet doen, wij hebben geen geld — wij kunnen niets betalen” — „Betalen,” valt haar de zuster in de rede, „gij moet ook niet betalen! Wie denkt daaraan? Meent gij dat wij om geld bij u komen?”

„Maar,” vraagt Tanner, die nu de groote schitterende oogen op haar heeft gericht: „waarom komt gij dan?”

„Waarom wij komen? Wel lieve vriend, wijl het onze grootste vreugde is te komen, en wijl de liefde tot onzen Heiland ons daartoe dwingt.

Kort daarop verhaalde mij de arme, oude grootmoeder der jonge vrouw van hare kleinkinderen. Ik geef hier getrouw hare woorden weder:

„Tanner leeft nog,” zeide zij, maar wat zijn dat heel andere menschen geworden, Anna en haar man, u zoudt het niet kunnen gelooven! Hij is zoo rustig, zoo te vreden; hij weet dat hij sterven moet, maar hij zegt altijd maar: „Zoo God het wil! Zoo God het wil! En hij troost Anna maar altijd door. Dat komt alles van die goede menschen, die zusters.

Anna valt hen dikwijls om den hals en dan schreien ze te zamen. Ze doen dan ook alles even goed, zoo lief zoo vriendelijk! Daar heeft die eene Tanner onlangs een luchtkussen gebracht en heeft het onder hem gelegd.

Hij was reeds heelemaal doorgelegen. Nee, dat had u moeten zien! Hij dacht, dat hij reeds in den hemel was; en de zuster streek hem over het hoofd en zeide dat het haar nog meer plezier deed dan hem, en dat hij maar tot den lieven Heiland moest gaan en Hem bidden, en die zou alle smarten wel van hem wegnemen in den hemel, en zou hem zijne zonden vergeven en hem vrede geven en gelukkig maken. En Tanner luistert er maar wat graag naar. — Dan lezen zij weer wat moois, dan zingt er weer een. — Nee! — dat is alles heel anders geworden!”

„Ja,” zeide ik diep getroffen, „de lieve Zusters hebben het licht des Heeren in die donkere kamer ontstoken en nu wordt alles rondom helder.”

Ja, Ja!” riep de oude uit, als of het iets heel natuurlijks was: „Dat is het juist!”

Ik wil met de heerlijke woorden van een edele vrouw besluiten:

„Ik ben bij de armen rijk, bij de kranken gezond en bij de stervenden levend geworden!”

DE PLICHT OM GELUKKIG TE ZIJN.

Merkwaardig, dat de wetenschap niets weet van datgene, waaraan de ziel behoefte heeft; of wanneer het in zekere kringen niet geoorloofd is van de ziel te spreken, zoo willen wij liever zeggen;

De wetenschap weet niets van die innige, onverstoorbare behoeften, niets van die eeuwige vragen, welke zich door de geleidelijke ontwikkeling der hersens en door blijvende overerving, trapsgewijze in het menschelijk lichaam hebben gevormd. Merkwaardig, dat, als de natuur zonder invloed van buiten, al het bestaande enkel en alleen uit zich zelf heeft voortgebracht, zij ook niet deze behoeften, die zij te voorschijn riep, bevredigen kon, en zij deze vragen, die zij toch zelf opgeworpen heeft, niet weet te beantwoorden. Merkwaardig, dat zij zulk een ding als het *menschenhart* heeft gevormd, dat ver over haar heen, opwaarts ziet, ver over alles wat zij ge-

ven kan, zijne voelhorens uitstrekt; en dat alleen door iets, dat in 't geheel niet bestaat, d. w. z. door de gemeenschap met God kan worden bevredigd.

Onze aarde is slechts een „reusachtig kerkhof” waar, wanneer er geen hemel is, niet slechts menschenbeenderen maar ook menschenwerken, menschendaden, goede en booze, menschenliefde, menschenhaat, menschenstrijd en overwinning, menschenverlangen, hoop en verwachtingen, menschenvreugde, deugden en misdaden, menschenberouw, vertwijfeling en vrede in een huiveringwekkenden chaos bij elkander liggen.

„Hier, aan deze onbegrijpelijke en ondenkbare begraafplaats”, zegt Otto Funcke, „maakt de wetenschap rechtsomkeer. Zij heeft niets meer te zeggen.” Des te meer hebben wij juist nu te vragen. Ons hart keert nog niet om. Wie zich in deze beschouwing verdiepte, en wie zich het ontzettende rekenvoorbeeld opgaf, de smarten, het lijden, de zorgen, de doodsangsten, op te tellen, die dezen billioenen en nogmaals billioenen gestorvenen verduren moesten, eer zij tot de rust der eeuwige vernietiging mochten geraken, dien zou wel eens een huivering door de leden kunnen varen, dien konden de wangen wel eens verbleeken, vooral wanneer hij er aan denkt, dat hij zelf eens met al zijn doen en laten, wenschen en pogen, tot deze verschrikkelijke schaar behooren zal,

om nog een druppel meer in den oceaan van het „niets” te zijn.

Er zijn in zoo menig leven, (wie zou dit kunnen loochenen) uren, ja, jaren van geluk, waar de wereld den gezonden, van zorgen vrijen geest, heerlijke genietingen kan doen smaken, doch men behoeft juist geen buitengewoon groot filosoof te zijn, om zich over de onzekerheid en korten duur van dat aardsche geluk, in allerlei beschouwingen te verdiepen; ook is dit geen nieuw thema in de wereld.

Onbegrijpelijk echter zijn voor mij de talrijke aanhangers eener eigenaardige school, die den donkeren achtergrond van ieder gelukkig aardsch-genrebeeld niet bemerken, of niet bemerken willen, en die dood en zonde met al hunne consequenties, als kleine, onbeduidende, nauwelijks de aandachttrekkende bijzaken aanzien. Deze „diepe denkers”, denken dikwijls in 't geheel niet aan deze diepste dingen en het schijnt dikwijls juist daarom den oppervlakkigen lezer hunner werken toe, dat zij deze diepste dingen beheerschen en er boven staan.

Een schitterend voorbeeld van deze levensbeschouwing is in een zeer naïef boekje te vinden, dat onlangs door M. zur Megade, naar de 7^e Engelsche uitgave, in het Duitsch is vertaald. Het is getiteld „Die Freuden des Lebens” (De genoegens des levens) en is door den beroemden, in

de wetenschap zeer hoog aangeschreven staanden Engelman, John. Lubbock vervaardigd. Zijn wetenschappelijke verhandelingen zijn in ieder geval juist en bevredigender dan zijn psychologische. Het boekje bevat zeer veel waars en interessants, alleen zou het iemand zonderling te moede zijn, zoo hij met dit geschrift gewapend, een der ontelbare plaatsen waar menschelijke ellende wordt aangetroffen zou willen bezoeken, om daarmee een angstig hart te troosten.

Sir John Lubbock vindt het zeer onrechtvaardig dat niet alle menschen gelukkig zijn, en één hoofdstuk heeft tot opschrift: „*De plicht om gelukkig te zijn.*” Hij haalt een groot aantal geleerden en filosofen aan, uit den ouden en nieuweren tijd, die allen, op de een of andere wijze, hetzelfde liefelijke thema, van aardsch geluk, bezingen.

De schoonheid der natuur, de vreugde van het reizen en van het weder terugkeeren tot den huiselijken haard, het genot, dat de litteratuur aanbiedt, de ontspanning, die het bezoek aan museums en schilderij-tentoonstellingen verschaft, de nog niet ontsluitte geheimen der natuur, die ons tot verdere navorschingen uitnoodigen; al deze zaken worden aantrekkelijk voorgesteld. Hij citeert Sir Arthur Helps, die zegt: „Wat! zich onthouden, wanneer er nog zooveel te onderzoeken is? Weet gij, wat de lelie haar schoonen vorm, het viooltje dat donkere blauw,

de roos haar geur verleent? Hebt gij eenig begrip van de bestandeele, waaruit het adderengift bestaat? enz. enz.

Ga heen o, mensch? leer, werk, *weet* iets en laat mij niets meer hooren van uwe sombere onthouding." Sir John Lubbock zegt zelf: Leed kan onvermijdelijk zijn, doch droefgeestige onthouding mag, in niemand worden verontschuldigd. En toch hebben vele menschen zich onthouden, zij spreken van een betere wereld en bedenken niet, dat het slechts hun eigen zwartgalligheid is die al het bestaande verduistert."

Hij zegt evenzoo: „niet de groote slagen van het noodlot, noch ziekte en dood zijn het, die op ons bestaan de donkerste schaduw werpen, dat doen veeleer de kleine speldeprikken in dit leven."

Naar een citaat van Marcus Aurelius, dat aldus besluit: „En ten slotte zullen wij met een vroolijk gemoed den dood verwachten; den dood, die niets is dan een oplossing in de eerste beginselen, waaruit ieder levend wezen te zamen is gesteld," voegt Lubbock hier aan toe: „Ik moet erkennen, dat de laatste woorden op mij hun uitwerking missen; Marcus Aurelius had ze, volgens mijn oordeel, voor zijn bewijsvoering *niet eens noodig gehad*.

De gedachte aan den dood heeft oneindig veel minder invloed op den levensloop der menschen, dan men zoo oppervlakkig denken zou!"

De zonde als zoodanig noemt hij in 't geheel niet.

Ik zou bijna het geheele boekje moeten afschrijven, indien ik alle ongeloovige beschouwingen, die het bevat, zou willen teruggeven. Stond de schrijver alleen, zoo zou het waarlijk nauwelijks de moeite waard zijn van zijn woorden notitie te nemen. Doch hij staat *niet* alleen. Er zijn verbazend veel dergelijke professoren in de ziel-geneeskunde, en men kan helaas de patienten die zich onder hunne oppervlakkige behandeling bevinden, bij duizenden tellen.

„De gezonden hebben den medicijnmeester niet van noode, maar die ziek zijn,” zegt Christus.

Deze medicijnmeesters zeggen: De *zieken* hebben den medicijnmeester niet van noode, maar die *gezond* zijn — en den gezonden bieden zij dan ook veel heerlijks en verheffends aan.

De zieken echter laten zij maar aan hun lot over. Zij hebben nieuwe, moderne zaligsprekingen vervaardigd, deze heeren, en gelooven, dat die voor de verlichte menschheid passender en weldadiger zijn, dan de oude. Zij zeggen:

„Zalig zijn zij, die geestelijk *rijk* zijn, want hunner is het aardrijk.”

„Zalig zijn zij die *niet* lijden, want zij zullen vertroost worden.”

„Zalig zijn de *hoogmoedigen*, want zij zullen het aardrijk beërven.”

„Zalig zijn zij, die hongeren en dorsten naar de *wetenschap*, want zij zullen verzadigd worden.”

„Zalig is het *dier*, hetzij tijger of mensch, wiens omgeving een gunstige is, en zoo hij tot deze gunstige omgeving behoort.”

Het schijnt mij toe, dat een leermeester, die ons arme aardbewoners zulke schoone dingen voorzeft, met een mensch kan worden vergeleken, die in een tuchthuis een voordracht houdt over de genoegens des levens, en tegen de gevangenen zegt, dat het geheel en al hun eigen schuld is, wanneer zij ongelukkig zijn. Zij moeten slechts denken aan de blauwe hemel van Italie, aan de pyramiden van Egypte, aan het Britsch museum te Londen, waar zooveel schatten zijn verzameld, aan het genot der vrijheid, of aan een deugzaam familieleven; zij moeten bedenken, hoe gelukkig de mensch is, wanneer hij zijn luim volgend, door woud en dal rondwaalt, zich aan een heerlijke bron verfrist of onder de schaduw der dennen uitrusten kan. Wie zou niet tevreden en goedsmoeds zijn, die zich al deze heerlijkheden, in den geest, voorstellen kan.

De woorden des Christendoms schijnen daar tegenover een afgezant van den troon, die, met de begenadiging

des konings in de hand, het tuchthuis betreedt; die in plaats van den armen gevangenen onbereikbare droomen voor te phantaseeren, ze werkelijk met één machtwoord uit den kerker verlost, en hen, zoo zij slechts willen, de boeien de zonde verbreekt en die hun nog gansch andere dingen toonen wil, dan Italie's blauwe hemel en Egypte's pyramiden; dingen, waarvan Sir John Lubbock, niet in de verste verte eenig begrip heeft.

Christus zegt: Een iegelijk die deze mijne woorden hoort en dezelve *doet*, die zal ik toonen waaraan hij gelijk is. Hij is gelijk een man die zijn huis op een *steenrots gebouwd* heeft. En er is slagregen nedergefallen en de waterstroomen zijn gekomen, en de winden hebben gewaaid, en zijn tegen dat huis aangevallen en het is niet gevallen, want het was op een steenrots gegrond".

Sir John Lubbock en consorten zeggen: Er zijn in 't geheel geen slagregens, geen waterstroomen, geen winden (ofschoon ieder kind hun loeien en huilen hooren kan) en zoo graven zij volstrekt niet, doch bouwen hunne grootsche, met prachtigen ornamenten versierde paleizen in 't verstuivende zand, en geen kaartenhuis, door een kind op een specltafeltje gebouwd, staat onzekerder.

Ik geloof, deze leeringen worden door zoo velen zonder tegenspraak aangenomen, wijl zooals ten tijde van Jesaja, „Velen des Heeren wet niet hooren *willen*, maar zeggen

tot de zieners: Ziet niet, en tot de schouwers: Schouwt ons niet wat recht is, spreekt tot ons zachte dingen, schouwt ons bedreigerijen; Wijkt af van den weg, maakt u van de baan, laat de Heilige Israels van ons afhouden." (kap. XXX. 9b. tot 11).

* * *

„Vrede laat ik u, mijnen vrede geef ik u. Niet gelijkerwijs de wereld hem geeft, geef ik hem u. Uw hart worde niet ontroerd en zij niet versaagd.

Zouden niet deze woorden onzes Heeren, ingeval ze waarlijk in geloof worden aangenomen, de wereld gelukkiger maken, dan dat peinzen over het blauw van het viooltje, over den geur der roos, over den schoonen vorm der lelie, ja zelfs dan het onderzoek naar de bestanddeelen van het adderengift. Terloops zij hier opgemerkt, dat Sir Arthur Helps er van overtuigd kan zijn, aan zijne leerlingen een taak te hebben opgegeven, die hen lang zal bezig houden niet alleen, maar die zij van hun standpunt uit, nooit kunnen uitvoeren. *Bloemen*, hunne verschijning in de wereld, hun vorm, hun kleur, hun geur, hunne betooverende schoonheid en nooit eindigende verscheidenheid, blijven voor den Godloochenaar een eeuwig raadsel. Niet de natuurlijke teelkeuze, niet de strijd om

het bestaan enz. hebben de theeroos tot datgene gemaakt, wat zij is; hebben aan het viooltje dat donkere blauw verleend, of de lelie heur heerlijkheid gegeven.

Een Ander dan Sir Arthur Helps, heeft ons voor jaren op de lelie des velds gewezen en ons opgewekt daarover na te denken. Ook heeft deze Andere ons vermaand, het slangengift te onderzoeken, dat schrikkelijke gift der „oude slang, welke is de duivel.” Ik herinner er slechts aan. Hoe verschillend kunnen twee over denzelfden tekst prediken! Ja, Christus geeft niet zoo de wereld geeft. Deze moderne *wereldverlossers* geven zooals de wereld geeft. Dat is het groote verschil. Zij belooven beschaving, comfort, ontwikkeling van den kunstzin, een klimmende belangstelling voor wetenschappelijke problemen. Zij belooven steeds grootere uitvindingen, waardoor het leven voortdurend gemakkelijker en genotrijker worden zal.

Zij dweepen van een wetenschappelijk paradijs, waarin de aarde eens zal worden veranderd. Häckel ziet vol vertrouwen dit schitterend tijdstip naderen. „Zoodra de mensch door erkenning van zijn ware afkomst, van de staartlooze, smalneusige apen (*catarrhina lepocera*) op een hoogere baan van zedelijke volmaking zal worden gevoerd.”

Al deze voorrechten belooft ons de wetenschap, maar de „vrede Gods,” die hooger staat dan alle wijsheid, kan zij der menschheid niet belooven, want in haar exacte

levens-mathesis wordt deze vrede met een X. aangeduid; een onbekende, en door hare rekenkunde, nooit uit te vinden grootheid.

„Niet als de wereld geeft, geef ik u.” Neen! *niet* als de wereld geeft, geeft deze jonge gekruiste Galileër. Hij geeft zooals slecht Hij geven kan, die door den Vader uitgezonden, in de wereld gekomen is; die het hart des menschen en wat daarin verborgen is, kent; die niet het verhevenste, het edelste, het eigenaardigste in dit hart met voeten treedt, maar het ontwikkeld, verlicht, het meer volmaakt en verheerlijkt; hier op aarde het zalige werk aanvangend, om het in den hemel tot in alle eeuwigheid voort te zetten. Dat is een filosofie God en menschen waardig.

Het Christendom scheept de met schuld beladene door gewetensangst gepijnigde zielen, niet met woorden af, zoo als ze Spinoza der wereld heeft gegeven. Zijne definitie van gewetenswroeging luidt aldus:

„Het is een tegenover de vroolijkheid staande droefgeestigheid, waaraan het begrip is verbonden van een gebeurde zaak, die tegen verwachting uitgevallen is.” Kende deze groote denker het *leven* en het menschenhart wel?

Deze filosofen zijn als gastheeren, die hunne hongerige gasten een heerlijken maaltijd belooven; die de tafel prachtig dekken met het fijnste Sèvres-porcelain, met de

kostbaarste glazen van geslepen glas, en haar met vazen en bloemen versieren; die schotel op schotel binnenbrengen en op de tafel zetten, doch zij zijn allen leeg, niets is er in wat den honger der gasten zou kunnen stillen.

Er is nog een gastheer, die dekt zijn tafel ook en roept de hongerigen, opdat zij er aan plaats zullen nemen.

De tafel mag niet zoo keurig gedekt, het schilderwerk op de borden niet zoo kunstig zijn, doch de schotels die Hij binnen brengt en op de eenvoudige tafel zet, bevatten het brood en den wijn des levens. Hij zegt: Gij die geen geld hebt, komt, koopt en eet, ja, komt, koopt zonder geld en zonder koop prijs wijn en melk.

Waarom weegt gijlieden geld uit voor hetgeen niet verzadigen kan? Hoort aandachtig naar mij en eet het goede.... Dan zult gij in blijdschap uittrekken en in vrede voortgeleid worden."

Is het niet vreemd, dat heden na 1900 jaren van worsteling en strijd, nadat wereldrijken verzezen en weder in het niet verzonken zijn, nadat wetenschap en filosofie al het mogelijke hebben gedaan, nadat de wijsheid dezer wereld zoo vermeerderd is, dat de mensch zich zelf begint te aanbidden omdat hij zooveel weet en omdat hij zoo groot is — is het niet vreemd, dat de woorden, die voor 19 honderd jaren door een jongen, ongeleerden timmermanszoon werden gesproken, *de eenige*

zijn (niemand aan dit loochenen) die *vrede* geven. Zijn stem weerklinkt luid en helder over ons aardsch „Reuzenkerkhof.” Ik ben de opstanding en het leven. Wie in Mij gelooft zal leven al ware hij ook gestorven — Ik ben gekomen om zalig te maken wat verloren was” — Het wordt gezaaid in zwakheid, het wordt opgewekt in heerlijkheid. Het wordt gezaaid in zwakheid, het wordt opgewekt in kracht. Zoo dan mijne geliefde broeders, zijt standvastig, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die *weet* dat uw werk niet ijdel is in den Heer. Wie dat gelooft, heeft niet alleen stervensmoed, maar ook levensmoed. Onze arbeid is *niet ijdel* in den Heer. Het einde is niet een „Reuzenkerkhof”, maar een ondenkbaar, onbegrijpelijk zalige paaschmorgen, waarop alles wat wij in Gods naam en ter zijner eer hebben gewerkt en volbracht, iedere daad, ieder woord, iedere strijd, iedere overwinning *voor* Hem en *door* Hem behaald, *met ons* zal opstaan.

Ja Paulus kon wel een hoofdstuk schrijven over „de plicht om gelukkig te zijn, Sir John Lubbock echter niet.

DE KEUZE.

Een arm, arm mensch, rijk, beminnenswaardig en begaafd, was aan den drank verslaafd geraakt.

Langzamerhand had hem het monster omslingerd en hield hem steeds vaster in zijn demonische omarming gekneld. Zijn gezondheid was verdwenen, zijn hoop vernietigd, zijn kracht gebroken.

Somtijds, in heldere oogenblikken, gevoelde hij den ganschen omvang van zijn afgrijselijke, door eigen schuld veroorzaakte ellende. Wanhopig verdedigde hij zich dan tegen zijn verschrikkelijken vijand. Hij nam het eene besluit na het andere.

Hij *wilde* zich verbeteren. Ja, hij *wilde* weder een man worden, en worstelde als een drenkeling met de hem omringende wateren; doch dan zonk hij wederom, machteloos ineen en was weder de oude, hulpelooze zwakkeling.

Een bedenkelijke oogontsteking trof hem en noodzaakte hem, den hulp van een dokter in te roepen. Na een nauwkeurig onderzoek, zeide deze hem: „Ik zal u de waarheid zeggen, mijn goede vriend. Wanneer gij het drinken niet *opgeeft, geheel en al opgeeft*, zoo zijt gij binnen zes weken *blind, blind voor altijd*.

Weet gij wat dat beteekent? Denk er eens over na! blind! uw leven lang!”

De ongelukkige zweeg. Bewegingloos zat hij daar ter neder en hield het gelaat in de handen verborgen.

Eindelijk herstelde hij zich, greep naar de brandewijnflesch, die flesch, die zijn meesteres, zijn gebiedster was, en zeide: Leef dan wel, gij heerlijk licht.”

DE BEGREPEN EN ONBEGREPEN TAAL.

Stellen wij ons een man voor, die een voordracht houdt over een geschrift, dat in een hem onbekende taal geschreven is.. Hij spreekt veel en geleerd over het bijzondere maaksel van het papier, over de chemische bestanddeelen van de inkt: hij stelt vast in welke eeuw het geschrift is vervaardigd, hij vertelt zeer interessante dingen over de letters die bij het drukken zijn gebruikt; weet veel te verhalen van de geschiedkundige ontwikkeling van de boekdrukkunst, maar den zin der woorden kan hij niet verklaren; want hij kent de taal niet waarin het geschreven is.

Stellen wij ons een ander voor, die niets van de boekdrukkunst verstaat, misschien nooit een drukpers gezien heeft, en niet eens weet hoe de letters op het papier zijn geraakt, die echter de taal die den eerste

onbekend was, machtig is, die den zin der woorden begrijpt en teruggeven kan.

Als de eerste, schijnt mij zoo menig ongeloovig natuuronderzoeker te zijn, die welbespraakt en geleerd over de natuurwetten weet te spreken, toch echter slechts hun omtrek weet te beschrijven.

Als de tweede, zoo menig onwetend kind van God, dat niet geleerd over de uitkomsten der wetenschap kan redetwisten, doch de taal der natuur verstaat en wien deze natuur een boek met goddelijke gelijkenissen is, dat hem de strijdvrage van deze en de andere wereld gemakkelijk doet oplossen. Schoon is het voorwaar, als beide, geloof en geleerdheid, te zamen worden aangetroffen, Schillers' woorden een weinig veranderend, zou men dan kunnen zeggen

„Waar eenvoud zich aan Weten paart
Daar wordt een goeden toon gehoord.”

VALSCHE GETUIGENIS.

„**E**n de Overpriesters en de geheele raad zochten getuigenis tegen Jezus, om Hem te dooden, en vonden niets. Velen getuigden valschelijk tegen Hem doch hunne getuigenissen waren niet eenparig”. Zooals het voor 1800 jaren was, zoo was het sedert dien tijd en zoo is het nog heden. Velen, velen getuigen valschelijk tegen Hem, doch hunne getuigenissen stemmen niet overeen. *Wanneer* zij overeenstemden, wanneer van het begin tot het einde alle tegenstanders van het Christendom hunne aanvallen op een vaste onloochenbare basis van waarheid hadden kunnen gronden — wanneer al de geleerdheid en wetenschap, al de filosofie, al de snijdende en onbarmhartige kritiek, al de trotsche geestverheffing en bittere vijandschap, al het sarcasme en al de satire, gedurende de vervlogene eeuwen tegen een godsdienst, die niet goddelijk

is, in het strijdperk waren getreden, zoo zou er zelfs geen armzalig restant van zijn overgebleven en niemand, noch man, noch vrouw, die slechts half bij het verstand was, zou het in de hersens krijgen, zich Christen te noemen.

DE WEG NAAR DE KERK.

Het gedruisch en de onverpoosde drukte van onze groote stad moede, vluchtte ik eens, om weder een weinig op mijn verhaal te komen, naar buiten. Het was een aardige plaats. De rust en de vrede die er heerschten, hadden een gunstige uitwerking op mijn min of meer geschokte zenuwen.

De zondag brak aan. Een zondagmorgen in het voorjaar buiten, is een heerlijk ding.

Op dien morgen ging ik uit, om den weg naar de kerk te zoeken, doch ofschoon ik wel eenig vermoeden had, in welke richting de kerk lag, zoo wist ik toch niet zeker of ik niet een te grooten omweg maakte, om nog tijdig de godsdienstoefening te kunnen bijwonen.

Het was een bekoorlijke weg, bloeiende vruchtboomen aan beide zijden, hier en daar een buitenplaats, begroeide heuvels in de verte, een klein kabbelend beekje zich een

weg banend door de geurende heggen, groene weiden met grazende kudden! — Hoe verkwikkend was dat alles voor de arme, begeerige oogen van een stedeling.

Daar kwam ik een aardige, net gekleede boerin tegen.

Ik sprak haar vriendelijk aan en vroeg: „Ben ik op den rechten weg naar de kerk?” Zij antwoordde beleefd: „Ja! maar gij moet spoedig links afslaan en dan weder rechts het pad door het bosch volgen tot aan de brug, dan zult gij achter de school de kerk zien staan.” „Dank u” zeide ik, terwijl ik een weinig ondeugend lachte, „maar neem mij niet kwalijk, hoe komt het, dat, terwijl gij den weg naar de kerk zoo buitengewoon goed weet, gij toch de tegenovergestelde richting gaat?” — Zij kleurde hevig en begon eenige woorden te stotteren. Toen ik hare groote verlegenheid bemerkte, deed ik geen verdere informatiën, want ik dacht er aan, hoe dikwijls ook ik in mijn leven buitengewoon goed den weg naar de kerk had geweten, goede raadgevingen had uitgedeeld, en toch dikwijls op den tegenovergestelden weg had kunnen worden aangetroffen.

Er is een wonderlijk oud spreekwoord! Zij die in glazen huizen wonen, moeten niet met steenen werpen.

„TOEVALLIGE OVERDENKINGEN" BIJ EEN TANDARTS.

Er zijn allerlei zware gangen, die men in de wereld doen moet. Daaronder behoort ook die naar den tandarts. Men kan een lichte huivering niet onderdrukken, wanneer men er aan denkt, of er over hoort spreken, en menigeen heeft zich op het punt om binnen te treden, nog ijlings uit de voeten gemaakt, als hij de schel hoorde die hij zelf had overgehaald. En toch — al hetgeen voorbijgaat is voor mij een gelijkenis, zoo ook de tandoperatie. Kan men ook niet daarbij, zooals de oude Gotthold Scriverus, zijne toevallige overdenkingen hebben?

Daar komt iemand tot den gevreesden man en zegt hem heel onschuldig: „Mijne tanden zijn noch zeer goed, er ontbreekt eigenlijk niets aan. Het is eigenlijk bijna de moeite niet waard, dat ik tot u kom. Slechts één

plaats schijnt mij min of meer ziek te zijn, ik verzoek u beleefd, er eens even naar te zien!"

De arts is een nauwgezet man, onderzoekt nauwkeurig en zegt dan: „'t Is erger dan ge denkt. Wortels moeten er uit, en twaalf moeten er geplombeerd worden. Zoo gij dat goedvindt, kunnen de overige tandengered worden anders niet.

Dat was erg genoeg, doch onze patient bewilligt er in. Zonder veel gesteun ging het echter niet. O, wat deed dat uitbreken en afschampen een pijn! Maar het moest geschieden, zou het geen broddelwerk zijn. Doch nu moesten de ledige holten ook gevuld worden, en wel, met zuiver, glinsterend goud. — Tot zoover de tandengeschiedenis, en nu de „toevallige overdenking."

Zoo wij er toe besluiten, tot onzen hemelschen Arts te gaan en Hem zeggen: „Ons hart is zeer goed en gezond. Wij behoeven eigenlijk in 't geheel niet te komen, doch wij hebben een klein gebrek, waarvan wij gaarne zouden bevrijd worden." O! toont Hij ons dan niet nooit gedachte, diep bedorven plaatsen aan, die genezen moeten worden! Zegt Hij ons niet: deze en die oude wortels moeten er uit, anders baat u de geheele geneeskundige behandeling niets! En doet het uittrekken en uitbreken van oude zonden en hartstochten geen pijn? Ook mogen de van hun vroegeren verderfelijken inhoud

bevrijde plaatsen des harten, niet ledig blijven. Anders, keert „de onreine geest, nadat hij is uitgevaren, weder terug en indien hij het hart ledig vindt, zoo gaat hij heen, en neemt met zich zeven andere geesten, boozier dan hij zelf, en het laatste van dien mensch wordt erger dan het eerste.”

Doch wat moet er in? — Het zuivere, edele goud des evangelijs, dat alle bederf weert.

De tandarts zegt nu zijn patient ook, hoe hij zich verder moet gedragen, welke voorzorgen hij in acht moet nemen. Hij schrijft hem antiseptische middelen voor, om de mondholte voor schadelijke bacillen te beschermen, die hij inademen of met zijn dagelijksch voedsel zou kunnen binnen krijgen.

Ligt ook hier de moraal niet voor de hand? Men zou mij kunnen verwijten, dat deze opvatting, noch schoon en aangenaam, noch aesthetisch is — maar zoo velerlei op de wereld is waar en nuttig om te overdenken, wat noch schoon en aangenaam noch aesthetisch is. — Dat zij mijne verontschuldiging.

DE VERLATEN KAMER.

Hoeveel duizenden harten zijn er, die tot in hun diepste diepten hebben ervaren wat droefheid is! Harten, wier zon ondergegaan is, die het beste en liefste hebben zien uitdragen — weg — weg, voor altijd.

Hoevelen hebben reeds in hun leven, een kamer, voor iemand die hun dierbaar was, gemeubeld; met trouwe zorg alles volgens den smaak van den toekomstigen bewoner gerangschikt, op ieder van zijn liefhebberijen acht geslagen, hier een geliefd portret opgehangen, daar een begeerd boek nedergelegd, het venster met lievelingsbloemen versierd — en hebben toen de onuitsprekelijke smart moeten verduren, die kamer op zekeren dag ledig en verlaten te zien, de leuningstoel ongebruikt, de kasten ledig, het bed steeds in troosteloze orde glad gespreid, de boeken ongelezen, de bloemen verwelkt! —

ik behoef niet verder te gaan: Ieder zal zijn eigen droevige herinneringen zich voor den geest hebben gehaald. Wie dat doorleefd heeft, weet wat *smart* is.

Hoe troostrijk en hoopvol zijn voor dezulken, de woorden van onzen Heer! „In Mijns Vaders huis zijn vele woningen. — Ik ga heen om u plaats te bereiden. En zoo wanneer Ik heen zal gegaan zijn en u plaats zal bereid hebben, zoo kom Ik weder en zal u tot Mij nemen, opdat gij óók zijn moogt waar Ik ben.”

Ja, op eenvoudige, aardsche wijze hadden wij ook eene „plaats bereid” voor ons kind, onze moeder, onze vrouw; — doch, zoo het Christendom geen droom is, geen fabel, geen dichterlijke waan — zoo het de eeuwige, heerlijke waarheid is, de eenige *werkelijkheid*, welk een plaats zal dan de Vorst des levens voor zijne geliefden hebben bereid! Hoe heerlijk zal Hij een der vele woningen voor zijn kind hebben ingericht! Zijne woorden zijn zoo troostrijk, wyl zij ons een brug zijn, een verbinding tusschen de zichtbare en onzichtbare wereld — alsof onze manier en wijze van handelen niet zal ophouden aan de overzijde des grafs. Dat „gaan om plaats te bereiden” is zoo aardsch, zoo natuurlijk, zoo begrijpelijk.

Wij kunnen ons niet voorstellen, *hoe* Hij die plaats bereiden zal, doch wij kunnen er zeker van zijn, dat aan de verheerlijkte lippen, een kreet van verrukking zal ont-

snappen. Wanneer hier op aarde een vader tot zijn zoontje zeide: „Ik wil u een plaats bereiden, waar gij, wanneer ge een man geworden zijt, alles vinden zult wat u gelukkig en tevreden kan maken” en zijn kind er dan opstaan zou, om dadelijk die plaats op te zoeken en al hare wonderen en heerlijkheden te zien, zoo zou het naar alle waarschijnlijkheid bitter teleurgesteld zijn.

De dingen, die het kind vreugde zouden verschaffen, zoo de sluimerende geestesgaven ontwaakt, zijn verstand ontwikkeld, zijn geheele wezen zich in een anderen, hooger gedachtenkring bewoog, die het dan een bron van onuitsprekelijke, heerlijke vreugde zouden zijn, zou het nu niet waardeeren; het zou hun beteekenis niet in 't minste vatten, noch hun waarde begrijpen. De microscop, de telescoop, de electrische batterij, de parelen der wereldlitteratuur, de „echte Amati,” wat zou dat alles nu voor hem zijn? Niets. Zelfs hier, in ons dagelijksch leven, kunnen wij gemakkelijk opmerken, hoe de ontwikkeling van den geest, ons voor kleinere zaken onontvankelijk, voor hoogere ontvankelijk maakt.

De gelouterde Christen, die de vreugde eener innige gemeenschap met God kent, op wien het vleeschelijke steeds minder, het geestelijke steeds meer macht verkrijgt, hoe weinig zal hij reeds hier de ruwe stoffelijke genietingen waardeeren, waarin zoo velen hun geluk zoeken. On-

eindig veel meer moet dit het geval zijn, wanneer het aardsche omhulsel geheel afgelegd is.

Zoo zouden wij ook nu de dingen niet kunnen verstaan, die ons de Heer bereid heeft: „Indien Ik u de aardsche dingen gezegd heb en gij niet gelooft, hoe zult gij gelooven indien Ik u de hemelsche zoude zeggen.”

Een der grootste en diependkendste der Duitsche filosofen, Hermann Lotze, zegt: „Zoo bestaat er dan, zonder uitzondering, een wederkeerige betrekking tusschen het menschelijk leven, dat wij zien en het lichaam. De hoogere mate van ontwikkeling tot welke de ziel, bevrijd van dezen band, zou kunnen geraken, kunnen wij echter niet te weten komen voor en alleer die band is geslaakt.”

Het is bemoedigend, zulke beschouwingen te hooren van mannen, die hun licht *niet* door openbaring ontvangen, maar slechts door de ernstigste studie der physische en geestelijke wetten van het heelal, tot zulk een slotsom zijn gekomen.

Onze geliefden zijn op een plaats, waarvan ons arm, sterfelijk verstand slechts een *negatieve* beschrijving kan begrijpen. Hij zegt ons, wat daar *niet* zal zijn: geen dood, geen leed, geen gewezen, geen smarten, geen nood, geen scheiden, geen tranen, geen rouw. Welk een onuitsprekelijke heerlijkheid verbergt ons reeds dit „*geen*.”

PHOTOGRAPHIE-INSTANTANÉE met toelichting.

Dragen wij niet allen een photographisch apparaat met ons rond, door middel waarvan wij beelden van verrassende duidelijkheid en duurzaamheid te voorschijn kunnen roepen? De preparaten die hiertoe noodig zijn, zijn van oneindig fijneren aard, dan de chemische, die de photograaf gebruikt.

Wie zou kunnen zeggen, waaruit ze bestaan!

Zij zijn ontastbaar, onweegbaar, onzichtbaar, ondenkbaar; — doch de portretten worden in onzen photographie-album bewaard, waar men ze ieder oogenblik, zoo men dit wenscht, kan opslaan.

Wel hem, aan wien zich niet bij tijden *tegen* zijn wensch, ja, wellicht tot zijne vertwijfeling, zulk een beeld helder en duidelijk opdringt! Wel hem, wanneer hij niet zelf als een onheilspellende gestalte er tegelijk mede

is opgenomen. Zulk een beeld is een verschrikkelijk bezit, waarvan men zich niet kan ontdoen.

In mijne verzameling bevindt zich onder anderen een photographie-instantané, die nog zoo duidelijk en getrouw de beelden wedergeeft, als waren ze eerst heden genomen; en toch is het reeds langen, langen tijd geleden, dat ik de gezellige woonkamer van een vriend binnentrad, en daar de groep aanschouwde, die mij sedert onvergetelijk in de herinnering is gefotografeerd.

Om een groote tafel, waarop de teekeningen van Hofmann's „*Gedenke mein*” lagen uitgespreid, stonden een nog jonge vrouw met haar kind, een knaap van vijf à zes jaar, en een grijsaard van bijna negentig, met zilverwit haar en een langen, sneeuwweiten baard. De moeder, wier trekken van veel kommer getuigden, had drie lieve kinderen, daar buiten op het kerkhof, in de koude aarde moeten zien neder leggen. Haar hart was daarbij schier gebroken.

Door haar man, een beminnenswaardig maar zeer ongeloofig geleerde, geïnfluenceerd, waren alle hemelsche lichtstralen in haar ziel uitgebluscht.

Edel gezind, het goede zoekend, hare plicht naar krachten vervullend, te eerlijk om te huichelen, streed zij dapper verder.

De knaap was een allerliefst kind, maar zoo fijn,

zoo teeder, zoo bleek. Het scheen alsof er maar één koude windvlaag noodig was, om hem dáárheen te voeren, waar zijne zusjes reeds zoo vroeg hunnen langen slaap sliepen. Hij had bovengenoemde teekeningen vroeger al eens bij mijn vriend gezien, en nu zijne moeder geen rust gelaten, alvorens zij hem nog eens bij hem had gebracht, opdat hij nogmaals die schoone platen zou kunnen bezichtigen. Toen ik binnentrad, bezag het kind juist: „*De opstanding van het dochtertje van Jäirus*”. Zijne ernstige, blauwe oogen rustten als geboeid op de plaat, die door zijne kleine armen en zijn slanke, witte, bijna doorschijnende handjes als omlijst scheen: „Dochterken, ik zeg u sta op.”

Zijne moeder dacht aan het drielal, buiten op het stille kerkhof, en zij zag ook neder op de gestalte van den Heiland en op de geheimzinnig weder tot bewustzijn terugkeerende trekken van het ontwakende meisje. Het was doodstil in de kamer, — toen vroeg het kind langzaam als door een hëilige vrees bevangen: „Mama, zullen wij onze Ettie ook weder terug krijgen!”

De oogen der moeder schoten vol tranen, doch zij gaf hem geen antwoord. Het werd weder stil als tevoren. „Mama,” vroeg het toen nog langzamer, „mama, als wij sterven, hoe zal het dan zijn?”

Weder doodsche stilte. De kleine riep bijna boos: „mama zeg dan toch!” Maar zij zeide niets.

Nu zocht hij een andere teekening uit: „*De Kinder-vriend*”. Lang bekeek hij de aardige plaat en las toen den tekst die er onder stond: „Laat de kinderkens tot mij komen en verhinderd ze niet, want derzulken is het koninkrijk Gods.” „En Hij omving ze met Zijne armen, en de handen op hen gelegd hebbende, zegende Hij ze”. Toen kwamen in het kleine kinderhart weer allerlei vragen op: „Mama, wie is deze Jezus? Waarom moeten de kinderen tot Hem komen? Wat is het koninkrijk Gods?”

Ik wist wel waarom mijn lieve oude vriend zweeg; waarom hij het der moeder voorloopig overliet, haar kind te antwoorden of liever *niet* te antwoorden. Hij zag die beiden zoo liefdevol, zoo medelijdend aan, door den geest van Hem beziel, die eens klaagde: „Hoe menigmaal heb Ik uwe kinderen bijeen willen vergaderen, gelijkewijls een hen hare kiekens bijeen vergadert onder de vleugelen, en gij hebt niet gewild.” „Mama zijt ge boos op mij? U spreekt in 't geheel niet met me?”

„Neen mijn hartje, ik ben niet boos op u,” snikte de moeder, terwijl zij haar kind vast aan de borst drukte, „neen ik ben niet boos op u.”

Het scheen een oogenblik tevreden te zijn (kinderen laten zich zoo licht van hun gedachten afbrengen) en greep nu naar de plaat: „*Naar Golgotha*” en las: „Gij dochters van Jeruzalem, weent niet over Mij, maar weent

over u zelve en over uwe kinderen." Weder bekeek het de afbeelding vol bewondering. „Wat beteekent dat kruis, mama — Waarom draagt Hij het! — Waarom moeten die vrouwen niet over Hem weenen? — Waarom moest Hij toch sterven?"

Het was, of zich de geschiedenis der menschheid in deze kleine scène afspeelde. De eenvoudige, veelbeteekenende vragen van het kind schenen mij als de eenvoudige, veelbeteekenende vragen, die het menschenhart eeuwig en altijd gevraagd heeft en steeds vragen zal, trots alle philosophie en trots alle beroemde systemen en theorieën.

Ja, het hart van den trotschen geleerde, die meent op het hoogste punt der wetenschap te staan, stelt ook (laat hij het maar niet ontkennen) de eenvoudige kinderlijke vraag: „Zullen wij onze Ettie, of onzen Frits, of ons Liesje ooit weder terugkrijgen?"

Een even bange stilte heerschte rondom hen — een doodelijke stilte.

„Wanneer *wij* sterven, hoe zal het dan zijn?"

Wie is deze Jezus?

Waarom draagt Hij zijn kruis?

Waarom moeten de vrouwen niet over Hem weenen, maar over zichzelf en over hunne kinderen?

Waarom moest Hij sterven?"

O, kleine, rooskleurige kinderlippen, wat hebt gij voor hoogten en diepten aangeroord!

„Vraag het oom maar eens, Hansje,” fluisterde hem zijn moeder toe. „Hij zal het u misschien zeggen.”

En hij zeide het hem.

Hij kwam mij voor als Daniël, die meer wist dan alle sterrewichelaars en wijzen en tovenaars en Chaldeërs tezamen, daarom, omdat een hooger geest bij hem gevonden werd, waarbij verstand om verborgene zaken te openbaren.

Niet, dat het lieve Hansje mij nu juist aan Nebucadnesar of Beltzazar herinnerde, en toch waren de vragen die hij gedaan had noch moeilijker noch geduchter, dan die van dien grooten koning.

Het kind zag tot den ouden man op: Zijn jeugdige oogen die noch zoo weinig gezien hadden, die nog zoo frisch, zoo onschuldig vragend, in de haar onbekende wereld rondblikten, zagen in die van den grijsaard, in die oogen, die reeds op zooveel beelden in de wereld hadden gerust, beelden van vreugde en leed, van licht en duisternis. Zij werden vochtig, toen Hansje met zijn helder kinderstemmetje, zijn vraag herhaalde: „Lieve oom, zullen wij onze Ettie ook weder terug krijgen?”

Toen vertelde hij het kind (doch noch veel meer aan de moeder) de oude en altijd nieuwe geschiedenis. Eenvoudig zonder commentaar. De knaap luisterde met verrukking.

„Maar dat is heel mooi”, zeide hij toen, „dat is heel mooi mama, waarom hebt gij mij dat alles nooit verteld, en papa ook niet? Misschien weet papa het heelemaal niet. Ik zal hem alles vertellen, wanneer ik thuis kom.”

De jonge vrouw zweeg weder. *Kon* zij haar kind zeggen, dat zij en zijn vader er geen woord van geloofden, dat, datgene wat zijn hartje reeds bijna een behoefte toescheen, slechts een sprookje was? — Deze Jezus, was Hij werkelijk slechts een dweeper? (Want dat moest Hij toch zijn wanneer Hij slechts een gewoon mensch was). Deze vrede, dien Hij den Zijnen geeft, die zich zoo duidelijk op het gelaat van den grijsaard weerspiegelde, was die een misleiding?

Deze antwoorden op de vragen van haar kind, deze woorden van geloof, vertrouwen, van licht waren zij bedrog?

Mijn vriend zag, hoe al deze vragen het hart der moeder bezighielden en zeide geen woord.

(O, heilige takt, o, goddelijke voorzichtigheid, ik wenschte, velen kenden u!) — Terwijl zij den kleine hoed en mantel aandeed om te vertrekken, zag hij nog steeds naar de platen om. Hij kon er zijne oogen niet van afhouden en prevelde zachtjes voor zich heen: Ja! dat moet ik alles aan papa vertellen! Wat zal die blij zijn!

Nu waren zij beiden reisvaardig. Mevrouw S. reikte

mijn vriend de hand. Hij vertelde mij later, dat zij ze hem bijna te pletter had gedrukt.

Hansje wees met zijn kleinen vinger nog eens op de plaat van het dochtertje van Jāirus en zeide:

„Dat is mooi!”

Zoo gingen beiden naar huis. Moge dat woord voor tweeërlei uitlegging vatbaar zijn!

Moge zij en de lieve man en vader nog op deze wereld „naar huis gaan” — naar huis gaan, aan het hart van den eeuwig zich ontfermenden God.

„IK BEN HET LICHT DER WERELD”.

nlangs verzocht mij een vriend, voor een dag of acht bij zich te logeeren. Gaarne maakte ik van zijn uitnoodiging gebruik, en kwam op een kouden winteravond bij hem aan.

De voor mij bestemde kamer werd mij vluchtig van buiten aangewezen en mijn koffer er in gebracht. Ik zelf ging echter al spoedig met mijn vriend in zijn bibliotheek daar hij mij gaarne een nieuw, zeldzaam werk wilde laten zien, dat eerst sedert korten tijd in zijn bezit was. Wij beschouwden het geruimen tijd, toen sloop ik stil naar mijn kamer, daar ik hem ook een boek had medegebracht, waarnaar hij reeds lang verlangend had uitgezien en dat ik uit mijn koffer wilde halen. De deur sloeg echter achter mij toe en ik stond plotseling in het donker.

Ik tastte met uitgestrekte armen onzeker in het rond, maar raakte al spoedig een gloeiend heete kachel aan. De smart was gevoelig.

Ik kon een luiden kreet niet onderdrukken.

Voorzichtiger, naar ik meende, zette ik mijn onderzoek voort, doch viel over een tafeltje en wierp het met de zich daarop bevindende zaken op den grond.

Niet weinig verschrók ik, want ik hoorde iets kraken en het rinkelen van scherven. Wat had ik toch wel voor een onheil gesticht?

Het nauwelijks wagend een schrede verder te doen, stond ik stil. Ik verkeerde in een pijnlijken toestand. Waar was mijn koffer? Waar de deur, waardoor ik was binnen gekomen?

Ik wist het niet. En waar waren mijne lucifers toch? Den geheelen nacht kon ik toch niet zoo blijven staan. Weder deed ik een poging en ging een stap voorwaarts.

Nu stond ik aan een tafel, ik strekte mijn hand uit, doch wierp weder iets om.

Dat was me dan toch een weinig te sterk. Ik geraakte werkelijk in angst.

Wat moest ik doen? Nog eens strekte ik de hand uit, vond eindelijk het lang gezochte lucifersdoosje en *maakte licht*.

„Goddank!” riep ik uit. Ach! hoe anders was het nu!

Hoe geheel anders. Zóó zag er dus mijn kamer uit! Daar stond mijn koffer! Daar was de deur! Maar o wee, wat had ik uitgevoerd! Een groote glazen lamp lag in duizend stukken op den vloer, ook had ik het evenwicht van een inktkoker verbroken en een zeer bedenkelijke vlek op het nieuwe tafelkleed gemaakt.

(Ik moet bekennen, dat ik het op dat oogenblik een zeer troostrijke gedachte vond, dat mijn vriend jonggezel was.)

Ik zag echter nog iets anders. Uit mijn kamer voerde een openstaande deur in een andere kamer, die vijf à zes treden *lager* dan de mijne lag. Ware ik in de duisternis nog eenige schreden verder doorgedrongen, zoo had ik leelijk kunnen vallen, ja misschien armen en beenen kunnen breken.

Hoe dankbaar was ik, dat ik dit gevaar was ontsnapt. Nu was echter alles helder. Ik wist waar ik was. Ik kon vinden wat ik zocht. Nu zag ik alle zaken, zooals ze in werkelijkheid waren. Nu kon ik zeker voorwaarts gaan, want *het was immers licht*.

Heerlijke predikatie en een zalige toepassing zijn in den titel mede begrepen.

DOODE EN LEVENDE WATEREN.

nlangs liep ik door een tamelijk slecht onderhouden straat. Plotseling viel mijn aandacht op den gootsteen en wel, op een voor mij zeer onaangename wijze. Hij verspreidde een zeer onwelriekenden geur. Stilstaand, vuil water had zich verzameld, allerlei vuiligheid en ontuig had zich hier en daar vastgezet. Oude beenderen en overblijfsels van bladeren, doode reeds half vergane muizen en dergelijke zaken meer, leverden voor het oog weinig bekoorlijks op.

Ik was in een ontevreden, ietwat pessimistische gemoedsstemming geraakt en dacht zoo bij mij zelf, welk een zinnebeeld zijn deze zwarte, kwalijk riekende wateren, van nog zwartere en weerzinwekkender wateren, die ook door het midden van een groote stad stroomen.

Mijne gedachten waren van een zeer ernstigen aard,

want ik had in den laatsten tijd vele ontmoedigende en treurige ondervindingen opgedaan. Onder anderen was ik onlangs aan een ziekbed geweest, waar een jong teringachtig meisje in angst en nood den laatsten adem uitblies, terwijl hare beide ellendige zusters, niettegenstaande mijn tegenwoordigheid, zich versierden en opschikten om op onheilige wegen te gaan. Het rochelen der stervende en het luide lachen van de twee nietswaardige zusters, die om een paar oorringen half twistten, half vochten, vormden een ontzettend trio. Ik huiverde, ik mocht er niet aan denken. — En nog iets anders had ik gehoord.

Een man, dien ik kende en die vroeger een welgestelde boekhouder in een groote handelszaak was geweest, doch nu door den drank geheel gedemoraliseerd en achteruitgegaan was, had weder bewezen, hoe diep, hoe onpeilbaar diep, een mensch zinken kan, wanneer hij door God aan zich zelven is overgelaten.

Zijn zoon, een vijftienjarige knaap, door zijns vaders gedrag tot vertwijfeling gebracht, had zich in de deur van de woonkamer, opgehangen.

Toen de ellendeling beschonken thuis kwam, vond hij daar het lijk. Familieleden hielden een inzameling onder elkander en brachten hem 20 gulden. Daarmede moest hij zijn kind een fatsoenlijke begrafenis verschaffen.

Hij echter ging met het geld naar de kroeg, waar hij onder gemeene kameraden, bij brandewijnflesch en kaartspel, de 20 gulden verkwistte, zoodat hij zonder een cent thuis kwam. Toen reed hij in half dronken toestand het lijk van zijn kind in den nacht op een handkar rond, met het voor-nemen, zijn verschrikkelijke last hier of daar af te laden.

Ach! dacht ik, zoo zulke dingen gebeuren, wat kan dan helpen! Het is alles toch te vergeefs!

Plotseling hoorde ik een klateren en plesschen, een ruischen en vloeien. Ik keerde mij om en zag hoe kristalhelder water door den gootsteen stroomde, hoe dit heldere water met kracht het vuil en ontuig wegdreef. Spoedig vloei-de daar een kleine, heldere stroom als een liefelijk beekje, verfrisschend en verkwikkend.

Ik bemerkte nu dat halverwege de straat, arbeiders met lange slangen bezig waren, de goten te reinigen.

Toen had ik een antwoord op mijne bange gedachten, Ja! de levende wateren van boven, zij konden ook deze doode wateren zuiveren en helder maken.

Ik zou juist dien avond voor de eerste maal een ver-eeniging bijwonen, gesticht met het doel, dienstmeisjes de zondagavonden op een vroolijke, christelijke wijze te doen doorbrengen, om ze ver van de giftige danshuizen te houden en belangstelling voor heilige, edele dingen in hen op te wekken.

Toen ik binnentrad, waren er ongeveer achttien meisjes om een groote tafel verzameld. Zij dronken juist koffie en aten er met zichtbaar welgevallen, gebakjes bij.

Ik zette mij rustig neder en liet mijne blikken rond-dwalen. Het gezelschap was uit de meest verschillende typen te zamengesteld. Sommige gezichten waren fijn-besneden, aardig en zacht. Menige voorname dame had misschien gaarne, wat schoonheid en houding betrof, met ginds slank meisje geruild.

Anderen weder zagen er flink en gewoon uit, met roode, ruw gewerkte handen en onbeholpen, plompe manieren. Doch daar zaten zij nu allen te zamen met de vriendelijke dames, die het gesprek leidden, kinderen van éenen vader, zusters van éenen heiligen broeder. Er werd een lied gezongen. Toen las de presidente een aardige kleine geschiedenis voor (die ik hierbij ieder met warmte aanbeveel) getiteld: „Zonder handen” door Agnes Vollmar. Het was roerend te zien, hoe de belangstelling steeg, hoe de onverschilligsten ten laatste dichter bij schoven, om geen woord te verliezen.

Ik kon bijna zien, hoe de klare, frissche stroom van hemelsch water in de harten van deze arme meisjes drong, onreine gedachten medevoerend en in hun plaats heilige zaden in de ziel zaaiënd.

Ik heb mij voorgenomen, in dit boekje niemand de

les te lezen, zooals men dat noemt, anders zou ik hier helaas, maar een al te gunstige gelegenheid hebben, vele ^{slaves} heeren een recht ernstig woord te zeggen over de verantwoordelijkheid, die zij dragen, wanneer zij jonge meisjes die bij hen in dienst zijn, alle veertien dagen, zondags laten uitgaan, zonder te weten, waarheen of met wien zij gaan. Doch ik wil nu maar geen vermaningen geven.

Ik had een paar maal hooren fluisteren: „Wanneer juffrouw Arnold nu maar komt, och wanneer die slechts kwam! Ach misschien is het nu wel te laat.” Ik vroeg zachtjes aan mijn buurvrouw: „Wie is juffrouw Arnold?”

„Een blinde,” was het antwoord, „een die geheel blind is.” Bijna hoopte ik, dat zij niet zou komen, ik dacht dat zij een weemoedigen geest over onzen avond zou brengen en de vroolijke stemming bederven. Daar werd gescheld. Men hoorde een vroolijke stem in de gang. Een blijde beweging werd onder de meisjes bemerkbaar, en de blinde trad binnen — als een stroom van zonneschijn, een teedere, liefelijke verschijning. Bewonderend zag ik haar aan, ach ik kon het immers doen, zonder haar verlegen te maken.

„Zijt ge allen hier, lieve kinderen?” riep ze. „Nu kom eens bij mij, Grietje, gij zit daar tegenover me, ik hoorde dadelijk uw stem! En gij Martha, lief kind, zijt gij ook hier? Dat is aardig. Ik was zoo gaarne vroeger

gekomen, maar ik werd opgehouden. Wat, heb ik vandaag een vroolijke geschiedenis beleefd!" Toen vertelde zij een grappig, klein avontuur. Lees nu maar verder. Ik ga bij u zitten en luister mee. Vergeef me, dat ik u stoorde." Zij nam een fijn haakwerkje en begon met hare slanke vingers ijverig en vlug te werken.

Wij hadden juist van den jongen gelezen, die zonder armen geboren was en toch zoo heerlijk zijn aardschen loopbaan voleindigde, en hier zat een lief, jong meisje zonder oogen, licht om zich heen verspreidend, licht uitstralend, niettegenstaande de duisternis die haar omgaf. Het scheen mij bijna toe, alsof het om het even was, hoe gebrekkig de uitwendige mensch ook geschapen is, wanneer slechts de inwendige edel en goed gevormd zij. Juffrouw Arnold plaatste zich voor het kleine harmonium en begon een psalm te zingen. Zij speelde de begeleiding zeer schoon. Wij allen stemden mede in en het werd mij zonderling te moede.

Ik hoorde weder „de stroomen van levend water vloeien." Nu werd een hoofdstuk uit de Schrift voorgelezen en een kort gebed uitgesproken. Toen maakten de meisjes zich gereed om naar huis te gaan, en ik ook. Ik was zoo recht van harte, met mijn avond tevreden.

Menigeen zal vinden, dat het nauwelijks de moeite waard is, zoo iets eenvoudigs en onbeduidends te be-

schrijven; doch voor mij was het niet onbeduidend. O, het eenvoudige is niet altijd onbeduidend! Telkens en telkens weder, duidelijk voor oogen te zien, hoe het ware, oprechte Christendom alles waar het mede in aanraking komt verheft, al het onreine en gemeene terugdringt en al het reine en edele te voorschijn roept, is een machtige sterking voor het geloof. Ik denk, zoo menig atheïst zou zijn ongeloof onder de voeten voelen wankelen, zoo hij de stille zelfopofferende werkzaamheden der inwendige zending en haar resultaten goed kon gadeslaan. Hij zou vele dingen zien, die zijne geleerde theorieën zouden schokken en hij zou wellicht ook vragen als destijds de oversten en ouderlingen en schriftgeleerden en Annas de hogepriester en Kajaphas en Johannes en Alexander:

„Door welke kracht, of in wiens naam hebt gij deze dingen gedaan?”

WEGGEGEVEN EN TOCH BEHOUDEN.

Het was kort voor kerstmis. Welk een vreugde, verwachting, geheimzinnige voorgevoelens en onderdrukt verlangen, houdt niet dat ééne woord *kerstmis* in zich besloten. Ik spreek op dit oogenblik niet van die ware, hemelsche kerstmis, van de vreugde, de verwachting, de geheimzinnige voorgevoelens, het onderdrukte verlangen, die voor alle menschen in dat eene goddelijke, onwaardeerbare kerstgeschenk hunne vervulling vonden.

Ik spreek hier van de gelukkige kinderwereld.

Van al die kleine, heerlijke geheimen, die tot iederen prijs voor papa en mama in het diepste duister moeten gehuld blijven. Van die kleine verbazingwekkende handwerkjes, het werk van teedere, niet altijd reine vingertjes in verborgen oogenblikken vervaardigd, en die dan, wanneer het groote tijdstip gekomen is, oom's of tante's hart

zoo oneindig gelukkig zullen maken. Het schoonste van deze aardsche kerstmis is dit, dat de wensch, *anderen* gelukkig te maken, daarbij zulk een grooten rol speelt. Nu komen daar nog de bijzondere verwachtingen bij, die ieder der op het verlanglijstje uitgedrukte wenschen betreffen, de visioenen van poppenkamers, verfdoozen en kookmachines, van hobbelpaarden, looden soldaten en vestingen, die den bezitter zoo gewichtig toeschijnen, als Metz of Straatsburg aan den grooten von Moltke. En dan de gouden appelen en noten, de heerlijke peperkoeken die zich in de nachtelijke droomen van de kleinen mede invlechten!

O, wie zou kunnen zeggen, dat kerstmis geen heerlijke tijd is!

Zoo dacht ook Greta Sanders. Zij was een lief kind van lieve ouders. Bij hen had het aardsche feest het hemelsche niet verdrongen, en hunne harten waren dubbel verblijd.

Greta's grootste verlangen bestond in een pop, die de beginselen der taal machtig was, d. w. z. die papa en mama kon zeggen. Zij was inwendig overtuigd, dat deze vermetele droom, zou worden bewaarheid. Zij had toch, door de onvoorzichtigheid van hare mama, op zekeren dag een half afgemaakt jurkje op de tafel zien liggen, dat haar omtrent de grootte en de toiletbenoodigheden der pop, duidelijke en verrassende ophelderingen gaf.

Den avond zelf zal ik niet beschrijven. Wie zou zich niet dien schoonen, schitterenden boom en het evenzoo schoone, evenzoo schitterende gezichtje van onze Greta kunnen voorstellen!

Wie weet niet, zonder dat het hem extra meegedeeld wordt, hoe de pop zorgvuldig werd te bed gebracht, en hoe het bedje naast dat van het overgelukkige moedertje werd geplaatst, opdat zij, zoo vroeg mogelijk haar nieuw kindje zou kunnen kussen en liefkoozen. Zoo iets behoeft men in 't geheel niet te vertellen. Ik vind in 't algemeen, dat de schrijver zijnen lezers meer vertrouwen schenken, hun scherpzinnigheid en gezond menschenverstand hooger schatten moet, dan hij het dikwijls doet. Dan zou hij hun wel toevertrouwen dat zij zonneklare dingen ook zonder zijn hulp zien en begrijpen kunnen. Naar alle waarschijnlijkheid zou dan zoomenig boekje van heel wat minder omvang worden.

Den volgenden morgen, toen Greta nog geheel in haar moederplichten verdiept was, riep hare mama: „Greta, houd eens een oogenblikje op met spelen en kom bij mij. Wij willen een visite maken.”

Greta legde haar speelgoed weg en maakte zich klaar. Spoedig waren moeder en dochttertje op weg.

„Waar gaan wij heen?” vroeg Greta.

„Dat zult ge spoedig zien” was het antwoord.

Mevrouw Sanders was een moeder, die haar kind, o, zoo gaarne een of ander genoegen deed, die het echter ook even zoo gaarne, misschien nog liever, een voorbijgaande smart veroorzaakte, wanneer zij wist, dat deze voorbijgaande smart, zich later in een groote onvergankelijke vreugde veranderen zou. Ach, mochten toch vele moeders het leeren, hunne kleinen zoo op te voeden! Zij zullen het ook doen, wanneer zij zich zelve door den goddelijken leermeester, zoo hebben laten opvoeden.

Zij gingen door steeds smallere en armoediger straten, tot zij eindelijk een smerig, vervallen huis bereikten. Hier gingen zij in en stegen vier steile trappen op. Boven gekomen, klopte mevrouw Sanders aan een kleine lage deur.

Een half verkleumd kind deed open en zij traden in een klein donker vertrek.

De lezer heeft, naar ik hoop, reeds vele dergelijke ellendige vertrekken gezien, meermalen zulke ongelukkige gezinnen bezocht, om hun tweeërlei troost te brengen — gezinnen, waar dood, ziekte en armoede, hun verschrikkelijke macht uitoefenden, tot vertwijfeling, of nog erger, stompzinnigheid zich van de harten had meester gemaakt en elke straal van hoop scheen uitgebluscht. Greta echter had nog nooit iets dergelijks gezien. Zij werd door het tooneel, dat zich aan haar oog voordeed, diep getroffen.

De armzalige bedden, de kale, vochtige wanden, de weinige gebroken meubels, de koude, half ingestorte haard, de paar broodkorsten en de ketel slappe koffie, die het middagmaal uitmaakten, dat alles was haar nieuw. Terwijl mevrouw Sanders met de zieke moeder sprak, ging Greta naar de kinderen en trachtte kennis met hen te maken, doch zij staarden haar slechts sprakeloos en verlegen aan.

„Hebt gij in 't geheel geen kerstboom gehad”, vroeg zij zachtjes. De kinderen schudden met het hoofd. „*In 't geheel geen* geschenken, geen pop?” Weder een hoofdschudden. „Geen appels, geen noten?” Steeds hetzelfde stomme antwoord.

Greta kon het niet begrijpen. Hare oogen schoten vol tranen en haar hartje werd al zwaarder en zwaarder.

„Zoudt gij niet gaarne zoo iets hebben?” vroeg zij op kinderlijke wijze verder.

Deze vraag maakte de tong van den kleinen jongen los, en een zacht, verlangend „Ja” werd hoorbaar.

Greta zeide niets. Hare moeder had nu al het noodige met de arme vrouw besproken en stond op, om te vertrekken.

Hoe geheel anders zag het gezicht der zieke er uit. Hoe lang reeds hadden hare lippen geen lachje gekend, hoe lang hare oogen geen vreugdetranen geschreid. Mevrouw Sanders was zelve diep bewogen, en hare ziel

verhief zich tot God, Hem dankend dat hij haar het geluk had vergund, zijn arm kind moed en troost te geven.

Moeder en kind bevonden zich spoedig weder op de straat, — Greta zweeg nog altijd, hetgeen ze gezien had, in haar hartje overlegend. Plotseling zeide mevrouw Sanders: „Greta, gij weet dat uwe lieve papa mij elke maand een bepaalde som gelds geeft, die ik voor mijne armen besteden mag. Ik had nog juist genoeg om de zieke van hout en levensmiddelen te voorzien, maar nu is mijn kas ledig. Ik heb geen cent meer over om den armen kinderen een kerstvreugde te bereiden.

Zoudt gij hun niet iets kunnen geven?”

„O hoe graag, lieve, lieve mama; ik heb er altijd door aan gedacht, wat wij toch zouden kunnen doen, om hun een heerlijk kerstfeest te bereiden. Die arme, arme kindertjes, o, mama! wat heb ik een medelijden met hen.”

Dralend, bijna angstig, want zij wist nog niet hoe haar voorslag zou opgenomen worden, zeide mevrouw Sanders: „Greta, hoe zoudt gij het vinden, wanneer gij dezen armen kinderen, alles wat gij gisteren gekregen hebt eens als kerstgeschenk gaaft?” — Greta zweeg.

Er kon wel in haar hartje omgaan, wat eertijds in de borst van dien jongeling (Matth. 19 : 21) omging, toen de Heer tot hem zeide: „Zoo gij wilt volmaakt zijn, ga henen, verkoop wat gij hebt en geef het den

armen, en gij zult een schat hebben in den hemel; en kom herwaarts, volg Mij."

Een oogenblik later vroeg zij: „De pop ook?"

„De pop ook. Gij behoeft niet dadelijk te antwoorden, mijn lieve kind. Denk er eens over na en zeg mij dan later wat gij besloten hebt."

Toen begon mevrouw Sanders over andere dingen te spreken. Greta was eerst zeer stil en in zich zelf gekeerd. Er lag een donkere schaduw over haar anders zoo vroolijk gezichtje. In den loop van den dag verdween die schaduw echter meer en meer, zij werd vroolijker en tevredener. Zij drukte hare moeder een kus op de wang en ging toen naar haar kamertje. Spoedig kwam zij terug met een groot, nu juist niet zeer fraai ingepakt pakje, dat zij op den schoot harer moeder legde. „Hier," zeide zij met heldere vroolijke oogen, „hier, mama, ik heb alles ingepakt wat ik gisteren gekregen heb.

De kinderen zullen alles hebben. *Gaarne* geef ik het hun. Eerst viel het mij moeielijk, maar ik weet, dat het Christuskindje het ook zou gedaan hebben."

De moeder drukte haar kind vast aan haar hart, en zoo willen we hen verlaten.

Van Greta behoefde men niet te vermelden, wat men van den rijken jongeling berichten moest. Men behoefde van haar niet te zeggen: „En toen zij dat

woord hoorde, ging zij bedroefd weg; want zij had een schoone pop.

Eenige dagen daarna was het Greta's geboortedag. Kinderen betreuren het dikwijls zeer, wanneer deze dag zoo spoedig op kerstmis volgt. De beide feesten oefenen een neutraliseerenden invloed op elkander uit. De kinderen beweren dat men hun met kerstmis minder geeft, omdat hun verjaardag zoo spoedig volgt; en omgekeerd geeft men hun minder op hun verjaardag, omdat het pas kerstmis is geweest.

Doch iedere regel heeft zijn uitzondering.

Toen Greta 's morgens vroeg ontwaakte, stond er een hemelsblauwe wieg voor haar bedje.

Daarin lag een pop, een pop welke mijn pen, zich harer onmacht bewust, weigert te beschrijven. Toen mevrouw Sanders binnentrad, viel Greta haar om den hals en drukte al de haar overweldigende gevoelens in het eene woord *mama!* uit.

Doch welk een verrassing, geluk en dankbaarheid lag er in den toon.

Mevrouw Sanders kende de plaats uit de Schrift, Lucas 18 : 29 en 30 en had ze wat, het „*Wederontvangen in dezen tijd* betreft,” heerlijk verwezenlijkt.

Onder hen, die kwamen gelukwensen, die met bloemen en geschenken verschenen, bevonden zich ook drie kleine,

arme, gelukkige wezens. Zij konden niets geven en er kwam geen woord over hunne lippen maar in hun schitterende, van vreugde stralende oogen en de handjes, die zij gaven en de buigingen, die zij maakten, lag een gelukwensch, zooals geen van al de anderen had uitgesproken.

KNOOPEN EN KNOOPSGATEN.

Een metaphysische scherts.

p een afgelegen eiland leefde eens een volkje, dat met de overige wereld sedert eeuwen niet in aanraking was geweest. Het klimaat was zoo schoon dat de menschen zich om hun garderobe weinig bekommerden. Zij hadden zich zoo volkomen afgezonderd, dat zij ten slotte dachten, dat ze alleen op de wereld waren en dat er buiten hun werk- en gedachtenkring niets bijzonders en belangwekkends meer kon wezen. Zij hadden tijd genoeg om over zooveel, wat gebeurt na te denken en te peinzen; waarbij, zooals het dan gewoonlijk gaat, veel verstandigs maar ook veel onverstandigs voor den dag kwam.

Eens woedde bij hen een vreeselijke storm. De zee rondom hen was in wilde woede geraakt. In den nacht moest een schip op hunne kust gestrand zijn, want een verbrijzelde reddingsboot lag aan den oever en een mantel,

die misschien aan een der drenkelingen had toebehoord, was aan een gebroken plank van de boot blijven hangen. — Groot was de opgewondenheid over deze vondst. De storm was bedaard. — In de warme zon droogde de mantel spoedig. De curiositeit werd mede naar de stad genomen en aan de inwoners, die nooit iets dergelijks gezien hadden, getoond. De hoofdman van dit volk kwam, nadat hij den mantel aan een nauwkeurig onderzoek had onderworpen en lang en diepzinnig er over nagedacht had, op de schitterende gedachte hem aan te trekken. De mouwen wekten een ongehoorde bewondering. Zij hadden juist de lengte van menschenarmen en men kon er zich ongedwongen in bewegen. Dat was zeer merkwaardig. Ook ontdekte men *zakken*; dat bracht hen in verrukking. „Daar kan men immers wat insteken,” riep er een en wist niets spoediger te doen, dan een handvol noten uit een nabijstaand vat te nemen en ze daarin te steken. „Zie,” schreeuwde hij, „ze vallen er niet uit, ze blijven er in.” „Warm is hij ook,” zei een ander onderzoeker, „hij bestaat uit twee verschillende stoffen, die te zamen gevoegd zijn; juist of hij daardoor warmer worden zou!”

Nu kwamen de knopen aan de beurt.

Hierdoor geraakten zij van verwondering buiten zichzelf.

Hij, die den mantel aanhad, betastte eerst zorgvuldig de kleine stukjes hout. Hij schudde twijfelend het hoofd.

Plotseling stak hij een vinger door het knoopsgat, greep naar den daarbij behoorenden knoop en bracht hem in het gat. „Het houdt! het houdt het geheel te zamen, zie slechts”, riep hij vol geestdrift uit. Met steeds grootere belangstelling, deed hij nu met de overige knopen evenzoo. Eenigen er van echter waren los; één ontbrak geheel en al en twee schenen doelloos te zijn, men kon niet zien waartoe ze dienen moesten, ook waren twee knoopsgaten ingescheurd.

Desniettemin waren allen vol bewondering over het zonderlinge, dat dit gewaad zich zóó gevormd had, dat het tot nut der menschen dienen kon. Veel werd daarover gesproken en geredetwist.

Toen kwam een gewone veldarbeider, *onderzocht* de zaak nauwkeurig en zeide toen zeer openhartig: „Maar dat ding moet toch door iemand gemaakt zijn opdat een mensch het zou kunnen aantrekken, het geheele werk is er naar, men ziet toch dat er plan en bedoeling in is.” Er verhieven zich echter anderen en zeiden: Neen, dat zou een geheel verkeerde en al te eenvoudige opvatting zijn. De daadzaak, dat verscheidene knopen slechts aan een draad hangen, dat een paar geheel doelloos zijn (zij dienden nota bene om een nu verloren geraakten gordel te bevestigen), dat één knoop geheel ontbreekt en dat twee knoopsgaten ingescheurd zijn, al

deze dingen leveren toch het overtuigendste bewijs, dat de mantel slechts door een toeval is ontstaan en een plan van vervaardiging onmogelijk kan worden aangenomen.

Een ander, hooger geplaatst, was het eens met den eerste en zeide, dat ook hij niet kon ontkennen, dat het hem in weerwil van de ontbrekende knopen en de ingescheurde knoopsgaten voorkwam, dat de mantel niet louter door toeval was ontstaan. „Het schijnt mij over 't algemeen toe” voegde hij er bij, „dat de schaal zeer ten gunste van de onderstelling overslaat, dat bij de schepping intelligentie aanwezig geweest is.” *)

De voering werd nu nog nauwkeuriger in oogenschouw genomen. Schoone teekeningen waren er in geweven. De eene geleek precies op de andere en zij hadden geheel dezelfde kleurschakeeringen. Alles was mathematisch correct ontworpen en uitgevoerd. Hoemeer zij de patronen beschouwden, des te meer wonderen ontdekten zij er in.

Toen meende de domme boer weer, dat toch iemand het regelmatig, nauwkeurige, zonder fouten vervaardigde patroon moest hebben bedacht. Doch hij werd spoedig tot zwijgen gebracht. Want de hoofdman zeide dat juist het verwonderlijk kunstig uitgevoerde patroon, een bewijs van het tegendeel was. Zou toch de schepper van den

*) John. Stuart Mill.

mantel, aangenomen, er bestond er een, dit samengestelde, verwonderingwekkende weefsel voor het inwendige hebben gebruikt, daar waar het menschelijk oog het niet eens zien kon, zoo de mantel gedragen werd. „En hier” vervolgde hij, wil ik een oogenblik stilstaan,” om mij uit te spreken over een, over ons geheele eiland doorgedrongen begrip, dat alles ten gebruike der menschen geschapen is. Zij die zóó denken, zijn, geloof ik, te zeer met zichzelf ingenomen. Bloemen bloeiden eer menschenoogen ze zagen. *)

De heerlijkste kristallen liggen bij billioenen op de Alpen, (naar ik gelezen heb) die nooit door een menschenvoet werden betreden; evenzoo is het met de voering van dezen mantel. De eenige gezonde opvatting van deze zaak is, dat dezelfde natuurkracht die ons heeft geschapen, ook dezen mantel heeft voortgebracht. Wanneer onze ijdelheid er ons toe brengt te gelooven, dat dit gewaad voor een mensch ontworpen en bedacht is, ja, dan houdt alle wetenschap op!”

Zoo redeneerde men maar steeds door. *Ten* slotte vond de mantel een eereplaats in het museum dier stad, waar hij het gezochtste en meest bewonderde voorwerp van de gansche verzameling was.

*) Tyndall.

HIER IS MIJN DAALDER.

In een kleine Duitsche universiteitsstad leefde een oude dokter, Berger genaamd, met zijne dochter, eene weduwe. Het waren, om zoo te zeggen, *ongeloovige Christenen*. Ik bedoel, zij handelden volgens de leer van Christus zonder het te weten. Men kon de lieve menschen niet bezoeken zonder van het bewustzijn doordrongen te worden, dat bij hen een zeldzame nauwgezetheid van geweten en plichtsbetrachting heerschte. De beide kinderen van mevrouw Farnstedt waren voor den grootvader een nooit uitgeputte bron van vreugde en verkwikking, hun opvoeding, de onophoudelijke zorg der moeder. Men kon zich moeielijk een schoonere verhouding denken, als die tusschen grootvader, moeder en kinderen.

Menig Christelijk huisgezin had hier kunnen leeren, wat huiselijk leven, liefde en trouw zijn.

Deze menschen waren hartstochtelijke aanhangers van Darwin en Häckel. Zij geloofden aan Häckel's „Natuurlijke scheppingsgeschiedenis" en Darwin's „Afstamming van den mensch," zoo als wij aan onzen bijbel gelooven of gelooven moesten. God en onsterfelijkheid waren voor hen kinderlijke, bijna belachelijke begrippen. — Toch was juist *die* vriend met wien zij het meeste en het liefste omgingen, Professor Stroom, een beslist Christen. Merkwaardig, dat deze zoo uiteenlopende karakters zoo nauw tot elkander in betrekking stonden.

Misschien gevoelde de geloovige man, dat deze menschen naarmate van het licht dat zij bezaten, ernstig en eerlijk handelden, ja zelfs veel meer dan dat; in vergelijking waarvan zoo menig Christen in naam, ver, ver van het licht dat hij beweert te bezitten, verwijderd blijft en zoo zijn God schande en oneer aandoet.

Misschien bestond er ook tusschen hen een persoonlijke sympathie. Wat ook de oorzaak mocht zijn, zij waren nauw aan elkander verbonden. Zeer zelden echter onderhielden zij zich over godsdienstige aangelegenheden, alle andere zaken echter, die in de wereld voorvielen, werden levendig besproken.

Zoo was dan op zekeren dag Prof. Stroom in het huis zijner vrienden. Zij dronken juist te zamen een kop koffie, toen de kleine jongen met vlamme oogen en

met een door boosheid vertrokken gezichtje, de kamer binnenstormde; zijn zusje volgde hem op den voet, snikkend en scheldend.

„Paul heeft mij geslagen” riep zij uit, „mijne wang gloeit nog!”

„En Cato heeft mijn huis, dat ik juist opgebouwd had, met moedwil omvergegooid! Die ondeugende, nare meid!”

„Kinderen” zeide de grootvader op kalmen toon, „komt eens bij mij. Houdt ge niet veel van mij?” — Geen antwoord. — „Ik vraag u of ge niet veel van mij houdt?” Hij legde een hand op den schouder van ieder kind en trok ze naar zich toe.

Zij zagen hem met hunne eerlijke kinderoogen, waaruit alle boosheid van lieverlede verdwenen was, aan. Eindelijk zeide het meisje: „Ja grootpa, ik houdt veel van u.” — De jongen draalde nog een oogenblik, toen fluisterde hij: „Ik houd ook veel van u.”

„Goed” antwoordde de oude man, „dan zal het heden uw straf zijn, te weten, dat gij mij beiden zeer veel verdriet hebt gedaan, want niets doet mij meer verdriet, dan wanneer mijne lieve kinderen zoo onhartelijk en liefdeloos zijn. Gij doet mij toch niet gaarne verdriet, — niet waar?”

„Neen” zeiden beiden tegelijk.

„Nu dan Cato, ga heen en bouw het huis van uw

broertje weer op, en gij, Paul, geef uw zusje een hartelijken kus op de wang, waarop gij haar geslagen hebt, maar ga eerst naar uwe moeder, die hebt gij ook diep bedroefd.

Ziet ge, het kwaad doen is iets verschrikkelijks; gij maakt u zelf ellendig en ongelukkig en gij maakt hen die u liefhebben, ook ellendig en ongelukkig — ga heen en vraag uwe lieve moeder om vergiffenis!”

Met tranen in de oogen gingen zij tot haar en vleiden zich tegen haar aan.

Dat was een heerlijke kleine verzoenings-scène.

Men kon zien, hoe de booze wolken werden weggevaagd, hoe de zon der liefde en eendracht de kleine gezichtjes verlichtte, hoe het moederhart bewogen en verteederd werd. — De oude dokter vond het noodzakelijk zijne oogen buitengewoon ijverig met zijn zakdoek af te wisschen. — Vergenoegd elkander omhelzend, gingen de kinderen daarop weder naar hun speelkamer terug.

„Zachtheid en goedheid zijn niet altijd voldoende,” zeide daarop Dr. Berger, „dikwijls moet men het anders inrichten; maar wanneer het gelukt, wanneer door het eenvoudige ontwaken van het kinderlijk geweten; het berouw kan worden opgewekt, zoodat men zonder straf een gunstigen invloed op het kinderlijk hart verkrijgt, dan geef ik toch de voorkeur aan deze wijze van handelen.”

„Lieve vader,” antwoordde mevrouw Farnstedt, „Wat hebt gij toch steeds gelijk! Wat zijt gij toch altijd liefderijk en verstandig!” en zij drukte een kus op zijn sneeuw wit hoofd. Het werd een oogenblik stil, toen zeide Prof. Stroom: „En al datgene, wat ik heden hier gezien en gehoord heb, was oorspronkelijk *slijm*.”

„Slijm?” riepen vader en dochter gelijktijdig uit.

„Deze scène met onze kinderen was oorspronkelijk slijm?

Hoe moeten wij dat begrijpen?” vroeg mevrouw Farnstedt lachend.

„Maar mijn lieve beste vriend,” viel Dr. Berger in, „ik bid u, gij zult toch niet...”

„Vergeef mij, dat ik u in de rede val,” zeide Prof. Stroom, „en vergun mij dat ik u iets uit uw Evangelie voorlees.” Hij haalde het werk van Häckel te voorschijn, dat steeds op zijn plaats in de bibliotheek te vinden was, en las:

„De oudste voorvaders van den mensch, zoowel als van alle andere organismen, waren levende wezens van den eenvoudigst mogelijken aard. *Organismen zonder organen* zooals de thans nog levende moneren. Zij bestonden uit zeer eenvoudige, door en door gelijksoortige, vormlooze klompjes van een slijmachtige of eiwitachtige stof.

De eerste van deze moneren ontstonden in het begin der Laurentische periode door Ur-teling of Archigonie,

uit zoogenaamde anorganische verbindingen van koolstof, zuurstof en stikstof. In de 13^e verhandeling hebben wij bewezen dat de aanneming van zulk een Ur-teling een noodzakelijke hypothese is." *)

„Door de descendentie-theorie wordt het ons voor de eerste maal mogelijk, deze eenheid der natuur zoo te bewijzen, dat een mechanisch-causale verklaring ook van de ingewikkeldste organische verschijnsels, b. v. b. *het ontstaan en de inrichting* der zintuigen, in werkelijkheid niet meer moeielijkheden voor het algemeene begrip oplevert, dan de mechanische verklaring van een of ander physiek proces, zooals b. v. b. de aardbevingen, de rich-tingen van den wind, of de stroomingen der zee zijn. Wij komen hierdoor tot de uiterst gewichtige overtuiging, dat alle *natuurlichamen*, die wij kennen, gelijkmatig levend zijn, dat het contrast dat men *tusschen een levende en doode lichamenwereld vaststelde, niet bestaat*. Wanneer een steen los in de lucht geworpen, volgens vaste wetten, ter aarde valt, of wanneer in een zoutoplossing zich een kristal vormt, zoo is dit verschijnsel niet meer en niet minder een mechanisch levensverschijnsel, dan het groeien en bloeien der planten of de werking der harts-

*) Natürliche Schöpfungsgeschichte. Bladz. 579.

tochten bij de dieren, dan het gevoel of de gedachtenvorming der menschen.”*)

„Dus Shakespeare, Goethe, Schiller, Raphaël, Beethoven, al de deugden, de trouw, de liefde, de zelfopoffering op de wereld, al de zonde, de haat, de nijd, de zelfzucht, het geweten, het berouw, — waar zal ik beginnen, waar eindigen — het begrip der Godheid, der onsterfelijkheid, — dat alles, *zonder invloed van buiten*, zou zonder plichtplegingen, men weet niet *hoe* of *waarom* of *waar van daan* uit deze slijmklompjes te voorschijn zijn gekomen, als de duizend wonderlijke zaken uit den cylinderhoed van een goochelaar.

Luister eens naar deze woorden:

„Vrees niet want ik ben met u; wees niet verslagen, want ik ben uw God. Ik sterk u, ook help ik u, ook ondersteun ik u met de rechter hand mijner gerechtigheid.” en deze: „Als droevig zijnde doch altijd blijde, als arm doch velen rijk makende, als niets hebbende en nochtans alles bezittende.” — En verder: „Daarom vertragen wij niet; maar hoewel onze uitwendige mensch verdorven wordt, zoo wordt nochtans de inwendige vernieuwd van dag tot dag. Want onze lichte verdrukking, die zeer haast voorbijgaat, werkt ons een gansch zeer uitnemend

*) Ebenda bladz. 21.

eeuwig gewicht der heerlijkheid, dewijl wij niet aanmerken [de dingen die men ziet, maar de dingen die men niet ziet; want de dingen die men ziet zijn tijdelijk, maar de dingen die men niet ziet zijn eeuwig." Die woorden zouden slechts ontwikkeld slijm of eiwit zijn?"

„Een van Grimm's sprookjes eindigt ongeveer aldus: Wie dit niet gelooft, moet mij een daalder brengen."

„Op zekeren dag werd er bij de gebroeders Grimm gescheld. Een klein meisje wenschte een der heeren te spreken, daar zij hem wat wilde geven. Men diende haar aan. Vertrouwelijk trad het de studeerkamer van den geleerde binnen en legde een daalder op de tafel. Toen zeide het bedeesd: „Mijnheer de professor, ik geloof niet aan de geschiedenis die gij geschreven hebt en daarom breng ik u mijn daalder."

Indien Häckel aan het slot van zijn werk dezen volzin had toegevoegd, zoo zou *ik* tot *hem* gegaan zijn en gezegd hebben: Mijnheer de professor, ik geloof niet aan de geschiedenis die gij geschreven hebt; hier is *mijn* daalder. — En ik zie in den geest een lange, lange rij tot hem gaan, een rij van ernstige, donkende mannen, ongeleerden, doch ook geleerden, mannen en vrouwen, die in het leven geleden, gestreden en overwonnen hebben, ik zie ze allen hun daalder wegbrengen. En gij, mijne lieve vrienden, gij brengt

iedereen dag van uw leven uw daalder *onbewust* naar Häckel. — Waarom, deze trouwe arbeid aan uwe kinderen; waarom het streven in hen de edelste, reinste gevoelens te verwekken; waarom hen voor iedere verkeerdheid zoo ernstig te waarschuwen; wanneer wij allen heden of morgen zullen uitgeblazen worden als lichten, wanneer het feest voorbij is.

Geloofst gij, dat een architect jaren lang nauwgezet aan een gebouw zou arbeiden, zoo hij zeker wist, dat op den dag der voltooiing het gansche gebouw met den grond zou worden gelijk gemaakt, om voor altijd spoorloos te verdwijnen?"

„Gij weet ik spreek zelden met u over deze dingen, doch nu kon ik niet anders.

De onmogelijkheid datgene te gelooven wat gij gelooft, overweldigde mij te zeer. Ik ben niet geleerd genoeg, om na te gaan, of de theorie van Darwin de juiste is. Misschien heeft de altijd scheppende geest deze methode gekozen, om de wereld, zooals zij nu bestaat, voort te brengen. Doch een hypothese moet zij toch voor haar vurigste aanhangers blijven. Häckel geeft immers zelf toe, dat niet slechts de hoofdschakel tusschen mensch en dier ontbreekt,*) maar dat ook de andere

*) Ebenda, Bladz. 577.

overgangen van dier tot dier ontbreken,*) zoodat, naar Häckel zelf te oordeelen, een leek zijn systeem een uit enkel ontbrekende schakels bestaande keten toeschijnt. Doch dat alles mag zijn reden hebben, dat wil ik niet bestrijden. Zooals ik reeds zeide, daarvoor ben ik niet geleerd genoeg; maar ik hoop toch nog een weinig gezond menschenverstand te bezitten, en dit verzet zich tegen de bewering, dat er gedachten zonder geest, plannen zonder iemand, die een plan maakt, wetten zonder wetgevers zouden kunnen bestaan: dat er iets voortgebracht kan worden zonder voortbrenger, een zieleleven zonder ziel zijn kan; dat gij, uwe dochter en uwe lieve kinderen zoo geheel doelloos, toevallig voor een paar dagen in deze wereld, ik zou haast zeggen, als sneeuw zijt neer gevallen, om als de sneeuw spoedig voor altijd te verdwijnen.

Om dat alles aan te nemen, daartoe behoort een te eenvoudig geloof — en dat bezit ik niet. Ik moet nu weg. Vergeef mij dat ik u in 't geheel niet aan het woord liet komen. Ik wil u ook heden niet aan het woord laten komen. Een ander maal zult gij mij antwoorden.”

Stroom was reeds de deur uit, toen hij nog eens terug kwam en zeide: „Lieve Berger, slechts nog een enkel woord:

*) Ebenda, Bladz. 359.

Mij is het, alsof gij eens niet meer onbewust maar *bewust* aan uw *Orakel* zijn daalder brengen zult. Menigmaal waag ik het zelfs te hopen, dat Häckel zelf, wanneer zijn zoo belangwekkend als werkzaam leven, het einde te gemoet gaat — wanneer de donkere wateren hem naderen, de koude golven zijne voeten zullen aanraken en zijn ziel alle ingebeelden troost en alle „valsche beroemde kunst” zal moeten opgeven — dat dan ook hij misschien zijn eigen vroeger „Ik” een daalder brengen zal en tot hem zeggen: Gij Häckel van eertijds, gij God en onsterfelijkheidsloochenaar, ik geloof nu niet meer aan de geschiedenis, die gij eens geschreven hebt — hier is mijn daalder. — Dat geve God.”

SLECHTS EEN SPROOKJE.

Hoe begeerig zijn onze kinderen toch, om altijd en altijd weer de aardige oude sprookjes te hooren die eens onszelf zooveel vreugde hebben veroorzaakt. Hoe dikwijls moeten wij van den toovenaar vertellen, die de oude bedelaarster met zijn tooverstaf aanraakte en haar in een schoone, jonge prinses veranderde, — Van het stuk brood dat door een hongerig kind aan een nog hongeriger kind werd gegeven, en dat plotseling in goud veranderde, zoodat die beiden levenslang genoeg hadden, om brood, ja zelfs koeken en suikergoed te koopen; of van het brave meisje, wier zachte woorden kostelijke parelen werden, terwijl de hatelijke gezegden harer zuster zich in venijnige padden en schorpioenen veranderden.

„Asjeblijft, nog maar één geschiedenisje! nog maar één!” Hebben wij dan niet gewichtiger bezigheden uit-

gesteld en door de kleine luisteraars omringd, steeds verder en verder verteld?

Dan zeiden ze: „Ach, maar dat is immers niet waar!” en wij lachten en antwoordden: Neen, neen, 't is ook maar een sprookje.”

Eens echter is aan de bewoners onzer aarde een geschiedenis bekend gemaakt, wonderlijker dan wij er ooit een aan onze kleinen hebben verteld — de geschiedenis van Een, die met zijn heiligen tooverstaf in waarheid *alles* verandert. „Zie, Ik maak *alles* nieuw,” zegt deze Toovenaar. Alles op aarde verandert Hij en verandert het tot in zijn innerlijkst wezen.

Wat den menschen „een dwaasheid en een smaad” is, maakt Hij tot hunnen „roem”; Hun rijkdom verandert Hij in armoede — hun armoede in rijkdom, hun kracht in zwakheid, hun zwakheid in kracht, hun hoogmoed in zelfvernedering — hun zelfvernedering in eere, hun vreugde in droefheid — hun droefheid in vreugde, hun licht in duisternis — hun duisternis in licht, hun leven in sterven — hun sterven in leven.

Waar is de toovenaar, die met dezen Toovenaar gelijk staat? Hebt gij nooit den wondervollen invloed Zijner macht waargenomen? Hebt gij nooit de heerlijke uitwerking gezien, die ontstaan is door de aanraking Zijner hand, of van den zoom Zijns kleed.”

Wonderen, die even zoo lijnrecht tegenover de ge-
roemde wetten der „ontwikkeling” staan als de veran-
dering van een oude bedelaarster in die eener jonge
vorstin — God geve, dat het ons ook niet te wonderlijk
toeschijne, om waar te zijn, en dat wij ook niet zeggen
als zoovele anderen: „Ach 't is immers slechts een
sprookje!”

EEN PAASCHGANG.

Het was paasch-zondag. Ik kwam juist uit de kerk en had een van die paaschpreken gehoord, die in waarheid paaschpreken zijn, waarbij het iemand te moede is, als ware men zelf met Petrus en Johannes, aarzelend en bevend, in het Goddelijke graf gegaan om het ledig te vinden.

Ik had van het afwentelen van den steen gehoord, van dien steen, waarvan zoo eenvoudig en toch zoo goddelijk diepzinnig geschreven staat: „Want hij was zeer groot”.

Ja! hij is „zeer groot”. Zoo groot, dat hij menigmaal hemel en aarde verborgen houdt; dat wij niets dan hem kunnen zien, geen troost, geen kracht, geen hoop.

Op allerlei wijze heeft de wereld getracht, hem af te wentelen; heeft daaraan gebeurd en zich er aan *verbeurd*. Zij heeft alle aardsche wijsheid en kunst en wetenschap

er bij geroepen; alle macht, waarover zij kon beschikken, heeft moeten dienen om dezen steen op te heffen. Doch de arme zwakke wereld heeft hem niet van zijn plaats kunnen krijgen, „Want hij was zeer groot”. Het eenige wat zij door aanwending van al hare kracht en al hare macht heeft kunnen bereiken is dit, dat zij door hare betoovering en haar overredingskunst velen harer kinderen hem voor een oogenblik uit de gedachte heeft kunnen verdrijven. Maar zoo zeker als de eene dag op de andere volgt, zoo zeker komt in ieder menschenleven de ure, waarin deze steen voor hem ligt, massief, sterk, biljoenen centenaren zwaar; en waar wordt het dynamiet gevonden dat hem uiteen zou kunnen doen springen?

Op dezen morgen echter was het mij, zooals ik reeds zeide, zoo heilig, zoo triompheerend te moede, alsof de deuren des hemels een klein weinig geopend waren geweest en een straal van onuitsprekelijk heerlijk licht in mijn hart gedrongen was.

De steen was weg, door een engelenhand zachtken voortgedragen.

„Er zijn in een menschenleven oogenblikken, waarin hij den wereldgeest nader staat dan ooit.” Ik heb nooit goed kunnen begrijpen wat de groote dichter daarmee zeggen wilde. Doch een ding is zeker waar, dat er in een menschenleven oogenblikken zijn, waarin hij Gods

geest nader staat dan ooit. Wee het leven, dat daarvan niets weet!

Ja er zijn oogenblikken, waarin men den *wereldgeest* geheel ontrukkt is, waarin de wereld voor ons opgehouden heeft te bestaan, waarin wij het wondervolle geheim van de gebedsgemeenschap met onzen hemelschen Vader, *begrijpen*, *weten* en niet slechts gelooven. Tenten tot langer verblijf mogen wij daar niet oprichten; het zijn slechts oogenblikken.

Zijt gij wel eens met den spoortrein door de heerlijke „Riviera” gereden? Gij moest door een langen, donkeren tunnel; doch aan de zeezijde zijn af en toe openingen aangebracht. Gij zaagt uit de duisternis in het verrukkendste landschap.

De blauwe zee, oranjeboomen, grijze olijvenbosschen, met teedere amandelbloesems prijkende heuvels, verlicht door de gouden Italiaansche zon, vlogen ons bliksemsnel aan de oogen voorbij; dan reedt gij weder verder in stikdonkeren nacht. Doch deze lichtgaten waren u borg dat gij spoedig uit den langen tunnel zoudt komen, om dan vrij en gelukkig Gods heerlijke natuur rondom u te kunnen bewonderen.

Door deze verhevene gedachten bezield, ging ik uit de kerk naar huis, zonder veel op hetgeen er rondom mij voorviel te letten, toen ik bijna tegen twee halfbeschon-

kene, smerige, havelooze sjouwers aanliep. Ha, ha, lachte de eene, zoo recht spottend en hatelijk, „Weet je, wat hij gedaan heeft?” — De vuilik bidt tegenwoordig.” Toen volgde weder een afschuwelijk lachen. Verder hoorde ik niets, doch ik werd van mijn geestelijke hoogte plotseling op de aarde teruggeslingerd! Ik was zeer verstoord over de ruwheid van het volk.

Een onuitsprekelijke weerzin vervulde mij. Wat zagen dezen menschen er gemeen en dierlijk uit. Moge God mij bewaren ooit met zulk uitvaagsel der menschheid in aanraking te komen! dacht ik. Doch lang beheerschten mij, Gode zij dank, zulke gedachten niet — maar een gevoel van diep medelijden nam hun plaats in. Het heilige woord: Vader, vergeef het hun want zij weten niet wat zij doen,” schoot mij te binnen. Misschien hadden zij nog nooit iemand op hunnen levensweg ontmoet, wiens leven en daden, hun hadden kunnen leeren wat bidden is.

Zij waren in een langen, donkeren tunnel en niemand had voor hen lichtgaten gemaakt, waardoor zij een andere dan hun ellendige, vervallen wereld hadden kunnen zien doorschemeren. Gods barmhartigheid zal dezulken oordeelen. Dat is niet onze zaak. Een ding erken ik echter gaarne. Ik koesterde den levendigsten wensch, den door die arme kerels zoo diep verachten en smadelijk genoemden derde te leeren kennen.

Hoe gaarne zou ik hem de hand hebben geschud, hoe gaarne een woord van bemoediging hebben gezegd — dezen onbekende, die toch op zijne wijze den smaad der wereld ter wille van zijn Heer verdroeg.

Mijn wrevel was bedaard om echter weer in verhoogde mate te worden opgewekt, toen ik aan andere, gevierde, hoogverheven en geachte geesten dacht, wier schriften en geleerde voordrachten, in den grond genomen, ofschoon in eene schoone, aantrekkelijke taal uitgedrukt, juist hetzelfde bedoelen, dan het gezegde van dien armen sjouwer: „Ha — ha! die — bidt!”

En wat zegt zoo menig hooggeprezen wetenschappelijk of letterkundig werk, dat fraai ingebonden op de toonbank van onzen boekhandelaar ligt? — Hebt gij ze gelezen? Weet gij, wat er in staat?

En wij zouden laag op deze arme menschen nederzien en ons over de ruwheid van het volk driftig maken? Zullen wij ons aan den ellendigen toestand van een zieke ergeren of niet veel meer aan den dokter, die hem het eenige geneesmiddel, dat hem helpen, ja zelfs genezen kon, onthoudt? Zullen wij op den armen patient schimpen en boos worden, omdat hij steeds zieker wordt, of op hem, die hem langzaam, maar bestendig vergif ingeeft, vergif, dat zijne levenskrachten verzwakt en zijn wederstandsvermogen vernietigt?

Zullen wij schelden op den arme, die in het donker zit, of op hem die hem het licht beneemt? Oordeel zelf, lieve lezer!

Ja op die ongeloofzaaiende schrijvers mocht ik mij boosmaken, meende ik, aan die duisternis verspreidende lichten kon ik mijn drift den vrijen teugel vieren!

Toen kwamen mij weder de goddelijke woorden te binnen: „Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen.”

Misschien spreekt de Heer deze woorden ook over hen uit! Zij weten ook niet wat zij doen, deze „Oversten” der wereld, want indien zij de wijsheid Gods erkend hadden, „zouden zij den Heer der heerlijkheid niet gekruisigd hebben” en zouden Hem niet telkens opnieuw willen kruisigen.

Zij zien *Hem* niet. De steen, dien zij niet wegnemen konden, „want hij is zeer groot,” ligt er voor. Ach dat een engel des Heeren tot hen kwame en den steen van de deur huns harten afwentelde, opdat ze Hem, die opgestaan is uit het graf, mogen erkennen. Dat geve God.

LIEDEREN ZONDER WOORDEN.

De heerlijke liederen zonder woorden van Mendelsohn, zijn niet de eenige die er bestaan, er zijn andere, nog schoonere.

Een jonge vrouw, wier man nog tot de van verre staanden behoorde (d. w. z. met het *hoofd*, niet met het *hart*, want dat is een verbazend onderscheid), zeide onlangs tot haar vader: „Papa” ik heb sedert maanden Adolf geen goede lessen gegeven; ik heb volstrekt niet met hem over zulke dingen gesproken; ik heb hem volstrekt niets voorgepreekt. Ik heb hem alleen duchtig met zijn werk geholpen, ik heb mij door niets laten ontmoedigen. Ik heb alles uit liefde voor hem gedaan, en nu is hij zóó hartelijk voor mij, dat kunt ge u niet voorstellen. Hij blijft elken avond thuis en wil nooit van mij weg.

De oude grijze vader omarmde zijn kind en zeide lachend: „En gij denkt. mijn lieveling, dat gij hem niets hebt voorgepreekt?”

Het was een *lied zonder woorden*.

Een zeer vrome, (?) kerksche familie had een dienst-meisje, dat haar plicht zoo nauwgezet mogelijk vervulde. Zij werkte zich halfdood, had nooit tijd om naar de kerk te gaan en zij sprak zelden of nooit over haar innerlijk leven, terwijl daarentegen verscheidene leden der familie waar zij in dienst was, zeer gaarne over dit punt uitweidden en nooit te veel heerlijke zaken van hun Christelijke ondervindingen konden mededeelen. Het arme meisje echter kreeg nauwelijks genoeg te eten en moest ofschoon zij zeer zwak was, in een koude, vochtige kamer slapen. Op zekeren dag werd zij onverdiend, op een onbarmhartige manier uitgescholden. Zij had een kleinigheid vergeten te doen, iets van zeer weinig beteekenis. Haar hart bloedde, want zij gevoelde de liefdeloosheid en onrechtvaardigheid zeer diep. 's Avonds op haar kamer gekomen, nam zij haar Nieuw Testament en las:

Gij huisknechten, zijt met alle vrees, onderdanig den Heeren, niet alleen den goeden en bescheidenen, maar ook den harden. Want dat is genade indien iemand om der conscientie wil voor God zwaarigheid verdraagt, lijdende ten onrechte.”

Toen knielde zij neder en bad om kracht om haar plicht te doen, om even zoo trouw en eerlijk als te voren haar harde meesteres te dienen en zonder bitterheid te gehoorzamen.

Den volgenden morgen ging zij haren weg, bescheiden, vriendelijk als altijd, en bediende met bijzondere zorg juist hen, die haar zoo'n smart hadden aangedaan.

Ook het leven van dit meisje was *een lied zonder woorden*, Mendelsohn heeft nooit een schooner geschreven.

Het leven van hare meesteres was een *woord zonder lied*.

Dat de lieve lezer zich een album van dergelijke liederen moge aanleggen. Wanneer hij goed acht geeft zal zijn verzameling met den tijd grooter worden. Het beste zou echter zijn, wanneer hij er zelf een voor componeerde.

BENEDEN EN BOVEN.

Hebt gij nooit op een Alpentop gestaan, van waaruit zich een uitgestrekt panorama aan uwe blikken voordeed? — Kwam u dan alles niet wonderlijk voor? Zager alles niet zoo geheel anders uit dan beneden in het dal? — In een enkel oogenblik verstondt ge beter de geographie en topographie van de u omringende landstreek, dan wanneer gij uwen atlas tien jaren lang hadt bestudeerd. Stondt gij daar beneden voor een van de dorpshuizen, zoo zouden de muren van het kleine gebouw u ieder uitzicht benomen hebben.

Wat zoudt gij weten van heuvels en dalen, van woud en veld, van de machtige bergketens met hunne grotesk gevormde spitsen, die den horizont begrenzen, van de bochten en wendingen der groote rivier, die zich als een zilverdraad door het landschap slingert? Maar niet alleen zoudt gij *dat* alles zien wanneer gij boven stond en naar

beneden zaagt, maar ook zoomenig *waarom* zou daar boven niet in u opkomen, dat u beneden onwillekeurig op de lippen zweefde. Beneden zoudt gij van uit uw beperkt en eng begrensd standpunt zoomenig ding niet begrijpen, zoomenig ding zelfs niet *zien*, dat boven klaar en duidelijk voor uwe oogen zou liggen. Het overzicht van het geheel loste u zoomenig raadsel op, dat gij beneden nooit zoudt hebben geraden.

Och, zegt gij, dat is immers niets nieuws, dat is immers reeds duizendmaal beweerd! Dat is volkomen waar. Maar juist *omdat* zekere dingen zoo oud en afgezaagd zijn, dat wij er nooit meer naar luisteren, schijnen zij ons dikwijls fonkelnieuw toe, wanneer zij soms plotseling in ons hart dringen.

Hoe heerlijk het ook is in kerk en huis, telkens en telkens weder Gods woord te mogen hooren, zoo ligt hierin toch een zeker gevaar. Dat toch ieder ijverig kerkganger zich met waken en bidden daarvoor wachte, dat de ernstige dingen der eeuwigheid hem tot een *gewoonte* worden. Hoe menigeen, die zijn leven lang vlijtig de kerk bezocht, zijn leven lang de psalmen meegezongen en meermalen aan 's Heeren tafel aangezeten heeft hoort nochtans, misschien na verloop van jaren, voor de *eerste* maal de goddelijke boodschap, hoort voor de *eerste* maal de woorden die hij reeds lang van buiten kende. Waarom?

Omdat hij eensklaps op een geestelijken berg werd gevoerd. Er zijn predikationen, die ons zoo leiden, die ons met bovennatuurlijke kracht op hoogten verheffen, van waaruit, even als op den aardschen berg, ons een grootsch uitzicht wordt vergund over ons inwendig en uitwendig, ons tegenwoordig en toekomstig leven. In één oogenblik begrijpen wij de beteekenis en het doel van ons bestaan beter, dan ons een studie van tien lange jaren in allerlei theologische boeken en systemen had kunnen verschaffen.

Wij gevoelen ons als van de aarde weggenomen. Bogen en zuilen van de oude kerk verdwijnen uit ons gezicht, schip, koor en altaar schijnen voor onze oogen te verzinken; 't is ons als waren wij in een huis, niet met handen gemaakt, dat eeuwig in de hemelen is.

Zoomenig *waarom* besterft ons op de lippen, een *waarom* dat hart en ziel pijn deed. — Waarom moest ons dit leed wedervaren? vraagt gij. Waarom moest ons hart verscheurd worden? O, God! waarom, waarom? — Gij stondt te dicht voor uw leed; zijne muren benamen u ieder ander uitzicht. Wat wist gij van de machtige bergen, waarvan uwe hulpe komt? Wat wist gij van de wendingen en bochten van dien kristalhelderen stroom met zijne levende wateren, die als een zilverdraad door uw leven slingert, om u te verkwikken en te verfrisschen?

Maar boven ziet gij hem. Beneden scheen u de weg waarop gij wandeldet, plotseling op te houden; gij kondt niet verder, dacht gij — hier was een afgrond, daar een naakte rotswand, ginds een vlietende bergstroom, uw hart versaagde, uw moed werd uitgebluscht, gij zonkt in elkander.

Gij wist niets van de groene weiden en de stille wateren, ginds beneden in de diepte, die gij met eenige schreden bereiken kondt. Nu van boven af ziet gij ze, en uw wanhopig „Waarom hebt Gij mij verlaten?” verandert zich in een vredevol: „Wat buigt gij u neder, o, mijne ziel en wat zijt gij onrustig in mij? Hoop op God want ik zal hem nog loven, Hij is de menigvuldige verlossing mijns aangezichts en mijn God.”

Dit is geen phantastisch schilderij, geen dichterlijke droom. Het is, Gode zij dank, *onwrikbaar vaste werkelijkheid*. Vraag het zoomenig oud moedertje, dat hier of daar op een dakkamertje langzaam wegteert. Het weet niets van phantasie en poëzie, maar het heeft toch dat heerlijke uitzicht van boven uit aanschouwd. Het heeft gezien hoe een treurige, eenzame weg „nochtans” in heerlijkheid eindigt. Vraag het zoomenige moeder, in wier huis liefde en geluk uitgebluscht zijn, die door haar handenarbeid zich zelve en hare kinderen moet onderhouden, die wellicht 's avonds sidderend naar den voetstap van haar beschonken man luistert, die echter

zonder morren en klagen, rustig, men zou bijna kunnen zeggen, vroolijk haar levenspad verder gaat. Waarlijk, geloof mij, zij heeft een panorama gezien, zooals zij van uit onze arme, zondige wereld nooit had kunnen aanschouwen. Zij is boven op den berg geweest. En de stem sprak: „Kom hier op, en ik zal u toonen wat na dezen geschieden moet.” (Openb. 4: 1.)

Wanneer de Heer ons reeds hier op aarde soms op op bergen voert, waar het „Waarom” in onze harten bijna verstomt, hoe zal het ons dan zijn, wanneer de ure gekomen is, waarvan Hij zegt: „Op dien dag zult gij Mij niet vragen,” — wanneer wij in gelukzalig *weten*, in ootmoedig *begrijpen*, aanbiddend aan zijne voeten zullen nederzinken, en niets meer vragen.

Nooit meer beneden, altijd boven.

Een eenvoudige familiechroniek uit het leven.
(in het bijzonder voor Apothekers.)

Boter	25 cts
Melk	5 "
Worst	12 "
Geneesmiddelen	2.25 "
Hout	10 "
Petroleum	9 "
Geneesmiddelen	1.60 "
Ontbijt	10 "

Deze woorden waren met een potlood op den omslag van een klein boekje genoteerd, dat mij een arme vrouw, wier man ziek was, geleend had.

Zij vertellen hun eigen geschiedenis.

MEENINGEN.

Ik moest op zekeren dag een bezoek afleggen bij een zeer voorname familie, — een familie, bij wie *deze* wereld veel meer in aanmerking kwam, dan de toekomstige. De vader was een man van fijne manieren, een vroolijk heer, gewoon veel in de salons der groote wereld te verkeerren. Zijn geestes-horizont was zeer beperkt en overschreed nimmer een bepaalden kring, die aanving wanneer ik het zoo noemen mag, met bordeaux-, rij-, champagne- en andere wijnen, zich uitstreckte over sigaren, paarden, schoone vrouwen, schaakspel, vingt — et — un, en schouwburg, om dan ten slotte met bordeaux-, rij-, champagne- en andere wijnen weder opnieuw te beginnen.

Hij ontving mij zeer vriendelijk en wellevend en besprak met mij de aangelegenheid, die mij tot hem had gevoerd.

Plotseling trad zijn twaalfjarigen zoon de kamer binnen.

„Vader”, riep hij uit, „ik ben in de kerk geweest!”

„In de kerk, gij? Hoe komt ge daartoe?” „Paul Kramer heeft me verzocht er met hem heen te gaan.”

„Gij moest met dien jongen niet omgaan. Weet gij dan niet, dat ik het u verboden heb?” „Maar vader, het was zoo schoon in de kerk, — de man heeft zulke schoone dingen gezegd, waarvan ik nog nooit gehoord heb. Hij verhaalde de geschiedenis van den verloren zoon, hoe hij zoo moede en treurig eindelijk weder tehuis kwam, en stel u voor, hij zeide ook” — „Ach wat,” viel hem de vader wrevelig in de rede, „stoort ons nu niet? Ziet gij dan niet, dat ik bezoek heb?” Toen zag hij zijn aanvallig kind aan. Zijne trekken werden zachter en hij zeide: „Ga nu maar heen! Ik zal u ditmaal vergiffenis schenken, maar zorg dat gij mij niet weder zulken domme streken uithaalt. Deze scène herrinnerde mij levendig aan een geheel andere, die ik voor jaren beleefde. Mijne lieve, nu overledene zuster, werkte met veel zegen onder de armen. Hare onbaatzuchtigheid en christelijke bescheidenheid, opende haar vele harten.

Eens ontdekte zij, ik weet niet meer waar, of hoe, een ellendigen kleinen jongen, wiens havelooze moeder, hem geheel verwaarloosde. Zijne kleeren waren zoo smerig en gescheurd dat allereerst, bij een poging tot

hervorming, een reinigingsproces moest worden gevoegd. Zij liet een badkuip met water vullen en hield toen zelf het toezicht over de volkomen reiniging van den zeer verwonderden jongen.

De oude zaken werden verbrand en zij stak hem van top tot teen in nieuwe kledingstukken. Toen bracht zij hem in de woonkamer. Hij zag er als een geheel ander mensch uit. Mijne zuster kon de oogen niet van hem afhouden.

Zijne moeder was ontboden, in de hoop dat de aanblik van haar als 't ware herschape kind, een goede en blijvende indruk op haar zou maken.

Zij kwam ook spoedig en bekeek hem lang en nauwkeurig. Toen zag zij mijne zuster vol verwijt, haar zoon echter medelijdend aan en zeide eindelijk:

„Nou deze eene keer zal het je wel niet hinderen.”

TWEEËRLEI AETHER.

Wanneer een hypothese zekere feiten verklaart, die anders onverklaarbaar zijn, en wanneer gedurende een reeks van jaren niets kan worden aangevoerd, wat deze hypothese omverwerpt, zoo is de wetenschap gerechtigd zulk een hypothese, zonder meer, als feit te beschouwen, ofschoon zij niet kan bewezen worden.

Zoo noemt bijvoorbeeld de wetenschap (om slechts één ding te noemen) den aether „een niet meer te ontberen hypothese”. Deze aether is „een oneindig fijne stof, die het geheele hemelruim vervuld, ja, ook de hardste lichamen doordringt, *voor onze zinnen niet waarneembaar is*, op welks bestaan de geheele leer van de voortplanting des lichts en der warmte berust....

Hypothesen zijn noodzakelijke hulpmiddelen, om geheele

klassen van verschijnsels van uit een gemeenschappelijk gezichtspunt te kunnen verklaren.....

De bovengenoemde hypothese van de golvende beweging des aethers, grenst echter aan zekerheid, daar alle bekende physische verschijnsels er nauwkeurig en eenvoudig uit afgeleid kunnen worden."

De natuuronderzoeker spreekt deze grondstellingen uit, en maakt ze tot de basis van zijn denken en onderzoeken. Zou de Christen niet iets dergelijks veroorloofd zijn?

Wij willen hier toegeven, dat datgene, wat hij gelooft, een hypothese is, d. w. z., dat hij het niet zwart op wit kan bewijzen, dat het „voor onze zinnen onwaarneembaar is."

Maar mag dat eene reden zijn om deze hypothese te verwerpen?

De onzichtbare, onweegbare, onbewijsbare aether is het hulpmiddel, zegt men, dat de lichtstralen door golvende en trillende bewegingen voortplant. Is er misschien in het heelal niet een iets, nog oneindig veel „*fijner*" dan de aether, voor onze grove zinnen nog onwaarneembaarder, een iets echter „op welks bestaan de geheele leer van de voortplanting des (geestelijken) lichts in het menschenhart berust? — In de wetenschap van het Christendom heet dit hulpmiddel echter niet aether, maar geest van God. Dit is een even onmisbare hypothese als die van den aether, en „grenst aan zekerheid, daar

alle bekende (geestelijke) verschijnsels er nauwkeurig en eenvoudig uit afgeleid kunnen worden." De erkenning hiervan is ook een „noodzakelijk hulpmiddel, om geheele klassen van (geestelijke) verschijnsels, van uit een gemeenschappelijk gezichtspunt, te kunnen verklaren." — Ja wie zou ze *zonder* deze hypothese kunnen verklaren?

Een groote oorzaak van het ongeloof en de kleingeelovigheid in de wereld is deze, dat er zooveel aan de schrijftafel in de studeerkamer, over het voor en tegen van het Christendom wordt gedisputeerd. Het is alsof iemand een boek over de zeevaartkunde schreef, die nooit op zee is geweest en nooit een kabeltouw of zeil in de handen heeft gehad.

Wij moeten ons Christendom meer *experimentaal* beoefenen. Wij moeten onderzoeken, of het werkelijk in staat is, datgene te volbrengen, wat het voorgeeft te kunnen volbrengen.

Ik zag onlangs in een paar groote, schoone, brekende oogen. Het waren die van een armen teringachtigen man. 't Is wel mogelijk, dat hij in gezonde dagen weinig aan bovenaardsche dingen gedacht heeft, maar toch was hij altijd een braaf mensch, een trouwe zoon en echtgenoot geweest. Nu lag hij daar, zwaar lijdend, nauwelijks ademend, zoo zwak en hulpeloos als een klein kind, met den dood voor de oogen. Aan zijne

zijde stond zijne jonge, hartelijk geliefde vrouw, die hij zoo spoedig verlaten moest.

Ik las hem iets voor uit het leerboek van de groote Gods-hypothese. Hoe gretig dronk hij mijne woorden in. Ik las van vergeving van zonden, door Hem die ze aan het kruis heeft uitgedelgd; van kracht die hem, den zwakke zou worden verleend, om zijn verschrikkelijk lijden te dragen; van Hem die met hem zou gaan door het duistere dal, die zijne hand zou vatten en hem leiden tot de bronnen des levenden waters.

Er vloog een uitdrukking van zalige vrede over zijn reeds door den stempel des doods geteekende trekken. Hoe plantte de hemelsche geestes-aether met gedachten-snelheid de lichtstralen over, in dit arme, ellendige menschenhart!

In mijne nabuurschap leefde voor eenige jaren een schrijnwerker, een zeldzaam intelligent, ik zou haast zeggen, begaafd man.

Hij woonde met zijne jonge vrouw en zijn Hansje, een vijfjarigen khaap, in een kleine kamer, die hij zeer goedkoop kon huren, daar het huis waarin hij zich bevond, spoedig zou worden afgebroken. Hem was dat onverschillig, want hij wist, dat zijn aardsche hut nog eerder dan het oude huis „afgebroken” zoo worden, om even als het laatste, voor een ander, schooner gebouw plaats te

maken. Ik ging hem dikwijls bezoeken, God weet het, niet om te *onderwijzen*, maar om in ootmoed en bewondering te *leeren*. Op zekeren dag werd het knaapje ook ziek.

Het verzocht dat zijn ledikantje naast het bed van den vader zou worden geplaatst.

Dagen en bange nachten verliepen. Hansje werd steeds bleeker, steeds zwakker.

De dokter schudde het hoofd. Het hart brak mij, wanneer ik den daar wegterenden man en zijn stervend kind aanzag!

Wat waren dat voor blikken, als die vier oogen elkan- der ontmoetten! Hansje stierf. Het lijkje lag daar stil en bleek. Ik legde een roos in het magere handje. Op den dag van de begrafenis verzocht de vader mij, bij hem te blijven, terwijl zijn kleinnood, zijn lieveling werd uitgedragen naar het kerkhof.

Gaarne, doch met een beklemd gemoed stemde ik toe. Ja, ik twijfelde aan de macht van het Christendom. Ik vreesde een hartbrekend tooneel. Toen de korte lijkrede was geeindigd, plaatste ik mij naast het bed van den vader en nam zijn hand in de mijne. In tranen smeltend kuste zijne vrouw hem op het voorhoofd.

Hij wierp nog een blik op zijn kind, dat hem dien blik niet weder teruggeven kon. Toen werd de kleine kist weggedragen; men hoorde de stappen der mannen

in den gang weerklinken. — Daar richtte zich de dood-zieke man, plotseling nog eens op, terwijl een glans op zijn gelaat kwam, — „Hansje, Hansje,” riep hij met een heldere stem, „ik kom spoedig,” toen zonk hij weder terug in zijne kussens.

O, wereldling! ga in dat kamertje, ga binnen met uw wijsheid, met uw geleerdheid, zie toe wat gij uitrichten kunt, en — verstom voor dezen Geest voor dit iets dat gij noch zien, noch begrijpen kunt! Doch trek uwe schoenen uit, want gij staat op heilig land.

Ja, zou men tot mij kunnen zeggen, zulke levens, die hebben uitgediend, die misschien reeds gedurende den tijd hunner werkzaamheid, zeer gebrekkig hunne functiën verrichtten, keeren zich dan, wanneer aardische vreugde en arbeid ten einde zijn, met een zeker soort van sentimentaliteit tot de zoogenaamde godsdienstige dingen. Doch zou een God, toegegeven dat er een is, zich met zulke ellendige overblijfselen van een mislukte loopbaan tevreden stellen? — De Christen mag ook op deze honende vragen, getroost, zij het dan ook deemoedig antwoorden: *Ja!* en dat is juist het heerlijkste van het Christendom.

De Engelschman Robertson, een zeldzaam mensch en zeldzaam Christen, zegt in een predikatie over den verloren zoon: „Dat is de glorie des Evangeliums van onzen meester, dat het een toevlucht voor gebrokene harten

is. De wondervolle genade onzes Heeren wijst *nooit* den kreet van een vermoeid, teleurgesteld, wanhopig hart af.

Gode zij dank, de hoon van den spotter is waarheid."

Ja, onze God neemt de ellendige overblijfsels van een door de wereld bedrogen leven aan, en verheerlijkt ook hen nog in Zijn evenbeeld. Wee de filosofie, al is ze nog zoo verheven, die zich slechts tot hen wendt, die naar den geest rijk zijn, die den ongelukkigen, den met schuldbeladenen, den stervenden niets te verkondigen heeft. Zulk een leer kan nooit een onmisbare, aan zekerheid grenzende hypothese worden, omdat ieder oogenblik dingen kunnen worden aangevoerd die haar omverwerpen en omdat zij „geheele klassen van verschijnsels" zonder verklaring links laat liggen.

De eerlijke tegenstander van het Christendom zal het echter niet te wagen te beweren, dat deze hypothese van Gods geest slechts in de laatste oogenblikken van een uitgediend leven haar macht uitoefent.

Kant is toch zeker wel een onpartijdige getuige. Hij zegt van piëtisten, die hij in zijne jeugd kende: „Zij bezaten het hoogste wat een mensch bezitten kan, die rust en vroolijkheid, dien innerlijken vrede, die door geen hartstocht kon worden gestoord. Geen haat, geen vervolging was in staat, hen tot toorn of vijandschap te prikkelen. In één woord, zelfs de eenvoudige opmerker

werd onwillekeurig tot achting genoodzaakt." „*Zij bezaten het hoogste wat een mensch bezitten kan.*” Is dit niet een verwonderlijk getuigenis uit den mond van dien grooten denker?

Daarmede geeft hij onbewust toe, dat *hij niet* het hoogste bezat wat een mensch bezitten kan. Wat was het dan, dat hun dien innerlijken vrede gaf, die door geen hartstocht, geen haat, geen vervolging gestoorde rust en vroolijkheid? Zouden het slechts bakersprookjes geweest zijn?

De groote filosoof is ons het antwoord hierop schuldig gebleven.

O, niet alleen den gemartelden lijder reikt deze geest een machtig reddende hand. Neen! in iederen leeftijd, in iedere levenspositie, van den keizer tot den armsten bedelaar, in iedere levensomstandigheid, op het toppunt van 't geluk zoowel als in de donkere diepten des lijdens plant deze geestes-aether het licht, de kracht en de wijsheid Gods over.

Het schoone jonge meisje, dat in wolken van witte tule gehuld, met bloemen versierd en met een kloppend hart voor de eerste maal de balzaal betreedt; de grijze veldheer, die misschien in den laatsten veldslag zijne troepen ter overwinning of ten doode voerde; het gelukkige bruidspaar, dat knielend den zegen des leeraars ont-

vangt; de levenslustige jongeling, die vol moed en kracht zijne carrière aanvangt; de moeder, die in de kinderkamer met hare kinderen speelt; en de staatsman die het lot der volkeren bestuurt, allen, allen, zullen, zoo zij door dit licht worden bestraald, *anders* handelen dan wanneer dit niet het geval ware. Wijzer, vredevoller, gelukkiger, zullen zij hun weg vervolgen.

Het waren rijke, voornamen menschen, van wie ik u nu in korte woorden verhalen wil.

Man, vrouw, zoon en dochter.

Beide kinderen waren uit het eerste huwelijk van mevrouw van D. Zij waren acht en negen jaar oud, toen hun moeder voor de tweede maal huwde. Het echtpaar, ofschoon niet gerechtelijk gescheiden en ofschoon het voorloopig in hetzelfde huis te zamen verder leefde, was in werkelijkheid reeds lang gescheiden en hunne harten stonden zóó ver van elkaar, alsof het eene aan de Noord-, het andere aan de Zuid-pool sloeg. Ik weet niet waardoor die verwijdering het eerst ontstond. Er heerschte een ijzige koude tusschen hen, uitgezonderd als deze koude voor een onheilig vuur plaats maakte en beiden in toorn tegen elkaar ontstaken. Hun huis werd langzamerhand door hunne vrienden gemeden. Wie zou er ook genoeg in kunnen vinden, in zulk een gezin te verkeer. De kinderen, die van lieverlede grooter

werden, ondervonden dat alles op een smartelijke wijze. Van liefde was tusschen vader en stiefkinderen nooit sprake geweest. Ook de moeder bemoeide zich weinig met hare dochter. Haar zoon Erich echter was haar alles. Nooit kwam een woord van verwijt over hare lippen, wanneer hij zijne, dikwijls zeer bedenkelijke, streken uitvoerde. Voor de straf zorgde de vader dan des te radicaler, wat dan weder hartstochtelijke scènes tusschen het ongelukkige echtpaar te voorschijn riep.

De zestienjarige Marie, in wie alle onbeminnelijke eigenschappen waren opgewekt alle beminnelijke verstikt, ontevreden, zwartgallig, door vader, moeder en broeder verwaarloosd, troostte zich in haar eenzaam lot door het lezen van romans. In deze boeken waren ten minste liefde, trouw en edelmoedigheid te vinden, ofschoon ook andere minder schoone, doch boeiende dingen. Niemand bekommerde zich om haar, niemand sloeg acht op hetgeen zij deed. O hoe treurig zag het er in dit arme verwilderde jonge hart uit. Nu kwam de tijd dat zij zich moest voorbereiden, om tot lid der kerk te worden aangenomen. Zij moest het doen; anderen deden het ook. Er werd weinig over gesproken tot wien men haar zenden zou. Haar was het volkomen onverschillig.

Zij beschouwde de gansche zaak als onzin. Maar wat

zoovelen „toeval” noemen, voerde haar tot een geestelijke die haar een nieuwe wereld openen zou.

Vooreerst oefende slechts de persoonlijkheid van dezen man, dien zij nu zoo dikwijls zien en hooren moest, een geduchten invloed op haar uit. Zijn edel, verheven en toch zoo eenvoudig wezen, zijn geest, zijn humor, zijn heilige ernst, zijn zin voor kunst, zijn æsthetisch gevoel, zijn groote welsprekendheid, doch bovenal zijn onwrikbaar vast geloof en zijn zelfopofferende liefde, hoe kon het anders of dit alles moest voor dit kind een openbaring zijn! En hij zag spoedig wat in haar verborgen lag. Met heiligen takt en bekwaamheid, toonde hij haar voor en na de zonden in haar hart en wie haar daarvan kon en wilde verlossen.

Hij opende haar de poorten des gebeds. Hij leerde haar welke heerlijke vruchten uit de gemeenschap met God voortkomen.

Zacht en liefdevol toonde hij haar „de stille wateren” en „de grazige weiden”, die zij zelfs in haar troosteloos, jong leven vinden kon. Hij openbaarde haar, wat liefde was.

Zooals het steeds geweest is, zoo was het ook nu. Hare ouders letten niet op haar. Zij bemerkten de verandering niet, die in haar plaats greep, het nieuwe leven dat in haar werkzaam was, even zoo min als wij in het voorjaar het een rozenstruik kunnen aanzien,

dat het frissche, warme levenwekkende lentesap stam en takken doordringt.

Op zekeren avond klaagde de heer van D. hevig (om nu eens een zachte uitdrukking te gebruiken) over koude voeten. Hij beweerde dat, hij daar altijd veel aan leed. Hij vervloekte het weder, en verwenschte den winter met al zijn ap- en dependenten. Zijne echtgenoot liet zich door zijn metereologische beschouwingen volstrekt in hare lectuur niet storen. Maar Marie had de woorden gehoord. Den volgenden avond, toen haar vader van zijn bureau terugkwam, zeide zij schuchter: „Papa hebt gij weder zulke koude voeten?” „Ik heb uwe pantoffels warm gemaakt, zal ik ze u brengen?” „Neen, neen” gaf hij eerst ongeduldig ten antwoord, „laat dat maar, laat dat maar.” Toen zag hij haar aan. Er was iets in haar wezen, dat hij tot nog toe niet had opgemerkt. Zij stond daar zoo bereidwillig, alsof zij zich werkelijk verheugen zou, indien zij hem een dienst kon bewijzen.

„Ja” zeide hij toen kalmer, „ja mijn kind, breng ze mij.” Nu zag mevrouw van D. verwonderd op.

„Hier papa, hier zijn ze! Trek ze nu maar spoedig aan, anders worden ze weer koud.”

„Maar dat is fameus,” riep hij uit, toen hij de weldoende warmte bespeurde. „Dank u, dank u, mijn kind.” Zij verliet de kamer. De courant viel hem uit de hand,

terwijl hij haar nazag. Lang zag hij, zonder het te weten naar de deur, waar zij uitgegaan was. Toen stond hij op, stak de handen in de zakken en wandelde langzaam de kamer op en neder.

Spoedig zeide mevrouw D. „Het is verschrikkelijk storend, wanneer gij zoo onrustig zijt. Gij maakt mij zenuwachtig.” Zonder een woord te antwoorden, ging hij zitten, nam de courant op en begon te lezen.

Marie was naar hare kamer gegaan. — „Dank u, dank u mijn kind! — Dank u, dank u mijn kind!” Telkens en telkens weder, hoorde zij deze woorden in haar hart weerklinken.

Hoe is toch dikwijls het groote zoo klein, en het kleine zoo groot, het gewichtige zoo onbeteekend en het onbeteekenende zoo gewichtig! Nooit was in dit gezin iets grooters en gewichtigers geschied, dan het warm houden en brengen van deze pantoffels.

Niet in eens kwam de verandering in deze familie tot stand. Zoo snel rijpen Gods vruchten niet; al het waarachtig blijvende in zijn rijk moet langzaam en van lieverlede toenemen. De „zuurdeeg,” was echter in dit gezin nedergelegd, welke ten laatste het geheel moest doorzuren, (men zou beter kunnen zeggen *doorzoeten*).

Marie's leven was niet meer doel en troosteloos; Zij had ich ten doel gesteld, door onvermoeide liefde de harten

der haren te winnen. Ontmoediging ontbrak niet. Dikwijls verviel ook zij weer in den gewonen sleur. Soms voerden twist en oneenigheid als vroeger heerschappij, en het arme kind kwam er dikwijls bijna toe, den zwaren strijd op te geven.

Maar het begin was gemaakt, en teleurstellingen, vernederingen en tranen werkten slechts schijnbaar de voortzetting van dezen goddelijke arbeid tegen, in werkelijkheid echter werd hij er door bevorderd.

Op denzelfden tijd, dat ik in dit gezin verkeerde, wel wetend welke krachten er in werkzaam waren, bezocht ik ook af en toe het atelier van een beeldhouwer, die de buste, van een gemeenschappelijken vriend, in marmer bewerkte.

Het kwam mij voor dat hetzelfde op beide plaatsen geschiedde. Daar zag ik hoe het vormlooze stuk marmer van lieverlede de trekken van mijn besten vriend begon weder te geven, terwijl de gelijkenis steeds duidelijker werd, de uitdrukking steeds meer op de zijne geleek, tot eindelijk het ziellooze stuk steen levend, bijna ademend, het aangezicht van den vriend wedergaf.

In het andere atelier, voleindigde de hemelsche Kunstenaar ook zijn beeldhouwerswerk aan de zielen zijner kinderen. In deze heilige werkplaats werd het marmer der koude, harde harten met goddelijken hamerslag en beitelsteek tot het evenbeeld des Meesters gevormd,

scherpen kanten werden weggenomen, harde lijnen verdwenen om voor andere, weekere meer harmonische plaats te maken. Iedere slag verwerkelijkte steeds meer het idee van den Goddelijken Kunstenaar, die ook de macht bezat den dooden steen door Zijn adem en door Zijn licht, met leven te bezielen en te verlichten.

„O lieve ouders”, smeekte Marie op een zondagmorgen, „gaat toch heden met mij naar de kerk. Ach doet het toch, ter liefde van mij! Ik verzoek er u vriendelijk om.

Voor mijne aanneming moet gij toch nog eens den man hooren aan wien ik zooveel verschuldigd ben en dien ik zoo liefheb.”

Er volgde een kleine pauze. Toen zeide de heer van D. tot zijne vrouw: „Waar is Erich? Hij moet ook meegaan.” Dat was het antwoord.

Kort daarop betraden onze lieve vrienden, voor de eerste maal sedert jaren, eensgezind en vreedzaam Gods huis.

Oude herinneringen der jeugd zullen wel in de harten der ouders ontwaakt zijn.

In woorden even zacht en mild als verheven en geducht, schilderde de groote Godsgetuige daarboven op den kansel de zalige macht der liefde. — Het zij verre van mij een welsprekende leerrede in zwakke woorden, gebrekkig te willen herhalen. Doch — aan hare vruchten kan men een dergelijke predikatie kennen.

Op den terugweg naar huis werd geen woord gesproken, doch te huis aangekomen, drukten vader en moeder zwiĳgend een kus op Marie's voorhoofd.

Ik wil niet en détail schilderen, slechts hier en daar nog een penseelstreek doen. De lezer moet zelf de opene plaatsen aanvullen.

Eenige weken later gaf Erich een partijtje. Hij had verscheidene jonge gymnasiasten uitgenoodigd. Vroolĳk en lustig ging het er toe. Er werd gepraat, gezongen en punsch gedronken. Marie wilde juist de geopende deur der kamer voorbijgaan, toen zij woorden hoorde, die haar deden stilstaan. „Erich”, zeide een jongmensch, „is het waar wat ik van u hoor, dat gij een kerkganger geworden zijt? Hebt gij soms min of meer aanleg om fijn te worden? Heeft het zusterje u reeds zoover gebracht?” — Marie beefde. Toen antwoordde de stem haars broeders: „Hoor eens Berthold ik wil u wat zeggen. Hoort allen eens! Ik wil u allen wat zeggen! Ik houd veel van u, en gij moet niet boos op mij zijn; doch — laat mijne zuster met rust. Ik wenschte van harte, dat ieder van u er zoo een had. En wat het kerkgaan betreft, ga liever een volgende keer eens mede!” Het was een oogenblik stil in de kamer, toen riep Erich: „Komt laat ons nog een lied zingen!” Op een andere keer kwam Marie plotseling de woonkamer binnen. Hare ouders

zaten te zamen op de sofa, hand in hand. Zij hadden zeker iets ernstigs besproken. Verlegen als een jong paar, dat op een vertrouwd plekje betrapt is, vlogen zij op; doch slechts een oogenblik, toen zeide de heer van D. lachend terwijl hij de hand zijner vrouw weder in de zijne nam: „Marie zal zeker niet boos op ons zijn, omdat ze ons hier zoo gevonden heeft, dat lieve, lieve kind. Zij echter knielde voor hen neder en legde het hoofd op moeders schoot. Tranen vielen op des vaders hand, gemengde tranen van moeder en dochter.

* * *

Hoe licht was het in dit huis geworden! Van waar kwam dat licht? Hoe kon het zoo zacht en helder in deze harten dringen. O, de „onmisbare hypothese” van den geestes-aether verklaart dit alles; „zij stelt ons in staat, deze geestelijke verschijnsels eenvoudig uit haar af te leiden, en leert, dat de geestes-aether ook de hardste lichamen kan doordringen.” En wat is harder dan een hard menschenhart?

Nog eens! Nooit is iets aangevoerd, dat deze hypothese werkelijk zou kunnen omverwerpen. Bittere vijanden heeft zij van den beginne af gehad, tegenstanders van allerlei aard. Haat, vervolging, spot, „valsch beroemde

kunst", wetenschap en filosofie hebben met taaie volharding en zeldzame scherpzinnigheid gepoogd, haar te vernietigen.

Maar nog heden, zoo het u veroorloofd is een van Gods geest doordrongen ziel te leeren kennen, zult gij daar dezelfde krachten zien werken, die in Josef werkten, die David den 51sten Psalm ingaven en Paulus deden uitroepen: „Ik vermag alle dingen door Hem, die mij machtig maakt in Christus.”

O, mochten alle golfbewegingen en trillingen van dezen hypothetischen geestes-aether ons aller hart doordringen en verlichten, en mocht deze geestes-aether voor ieder van ons, alvorens wij onze aardsche oogen voor eeuwig sluiten, tot een zalige werkelijkheid worden!

SLOTWOORD.

Er geschiedt niets nieuws onder de Zon — zoo heeft naar men weet, de „prediker Salomo” voor 3000 jaren geschreven.

Ik geloof echter toch, dat hij heden ten dage zeer dikwijls gelegenheid zou hebben, om aan zijn eigen woorden te twijfelen. Dikwijls is het in waarheid enkel windmakerij, wanneer de menschen schrijven en roepen: „Nog nooit vertoond”. Maar wij leven toch werkelijk in een tijd waarin veel geschiedt dat nog nooit geschied is en wat ook aan alle vroegere geslachten onmogelijk toescheen. De lezer kan zelf bij massa's zulke dingen opnoemen, van het valscherp van den heer Leroux tot het feit dat zelfs „dienaren der Christelijke Kerk” in hunne geschriften openlijk bespotten, wat sedert alle tijden den Christenen heilig is geweest.

Maar ook dat is wat nieuws, dat twee vrienden voor het boek van een vriend een Voorwoord en een Slotwoord schrijven. Wanneer twee mannen een derden leiden, zoo schijnt het als of die derde een rheumatisch of zelfs gebrekkelijk man is.

Zoo scheen mij ook het Voorwoord en Slotwoord datgene te zijn, wat de Romeinen een „testimonium paupertatis” noemen, in 't Hollandsch, een teeken, dat aan het boek niets goeds is en men het eerst door een galvanische batterij van rechts en links op de been moet helpen.

En toch is in werkelijkheid juist het tegendeel 't geval. De schrijver staat waarlijk zoo vast in zijn schoenen als slechts weinigen. En zijn boek is er even berekend als geschikt voor, velen die wankelend op de beenen staan in een vasten stap te brengen. Ik heb er mij zeer aan verkwikt en gesterkt. Wanneer het mij niet als ijdelheid zou worden toegerekend zou ik gaarne zeggen (zoo als eens Adam, toen hij voor de eerste maal zijn lieve vrouw aanschouwde): „Dat is ditmaal been van mijn been en vleesch van mijn vleesch.” Bij menige geschiedenis dacht ik: „Zie, juist zoo had ik ook de zaak beschouwd en verstaan.” Maar de schrijver heeft het op een veel oorspronkelijker wijze gedaan en in één opzicht is hij mij in ieder geval ver vooruit. Hij is met de ongeloovige

moderne wetenschap veel beter bekend dan ik; hetzelfde geldt van de heillooze dwalingen dezer wetenschap, en van de schrikkelijke verwarring die zij veroorzaakt heeft en nog dagelijks veroorzaakt. Ik spreek natuurlijk slechts van de *ongeloovige* wetenschap en ook slechts van mannen, die de grenzen der wetenschap overschrijden, en van uit het standpunt der wetenschap over dingen oordeelen, die met de wetenschap even zoo weinig te maken hebben, als de kerkgeschiedenis met de leer der kleuren.

Deze dwazen dwingt de schrijver, op gepaste wijze, binnen hunne grenzen terug te treden.

Hij helpt echter met evenveel heilig sarcasme als met zachte barmhartigheid hen terecht, die door menschen als Häckel Büchner, Feuerbach enz. zich het hoofd op hol hadden laten brengen en het hart vergiftigen. Werkelijk zijn er onder degenen, die zich tegen het geloof in, op de onomstootelijke resultaten der exacte wetenschap beroepen, duizenden en tienduizenden die van deze wetenschap evenveel weten als een ezel van het fluitspelen. Ik heb meer dan eens vermakelijke scènes, beleefd, wanneer ik bijvoorbeeld zoo'n nieuwbakken schoolmeester of een Commis voyageur, die driest en goddeloos beweerde: sedert Darwin was het ieder kind duidelijk, dat wonderen en onzin hetzelfde waren en dat de gebeden niet verhoord konden worden, — ik heb vermakelijke scène's beleefd,

wanneer ik zulke menschen uitnoodigde, voor de gezamenlijke doop- of bruiloftsgasten duidelijk te maken wat de groote Darwin dan geleerd had.

Daar bevond ik dan gewoonlijk dat hij hen niets, geheel en al niets, als stotteren en rood worden had geleerd. Ik heb dan echter den geesel der spotternij vlijtig gebruikt. Want het is soms zeer barmhartig te spotten, zoo als dan ook de profeet Elia eertijds met bijtenden spot de Baalspriesters verpletterd heeft. Maar er zijn ook eerlijke menschen, denkende menschen, die van de uitkomsten der wetenschap werkelijk wat weten, zedelijk-ernstige menschen (dus niet zulke menschen, wien het water op de molen is, dat ieder mensch doen moet, wat hij doet, dat hij dus niet anders kan, en dus zonde en schuld niets zijn), neen, er zijn ook ernstig opwaarts strevende, naar God verlangende en zoekende menschen, die toch door de wetenschap geheel in de war gebracht zijn.

Wie echter hen met barmhartigheid terecht helpt, die doet een goed werk. En wie hen slechts met goed gevolg daartoe brengt dat zij aan hunnen twijfel twijfelen, die doet een goed werk. En juist zij die, wel is waar, twijfelen aan de waarheid, maar gaarne zouden gelooven, hun beveel ik dit boek aan.

Nu wil ik mij echter ook „aanbevelen.” Ik zou zeker

Nbq34

gezwegen hebben. Maar wanneer mijn vriend Frommel kommandeert, zoo kan ik niet goed ongehoorzaam zijn daar hij een soort van geestelijk generaal is, die het kommandeeren gewoon is en ik hem zoo liefheb. Hij dacht nu eenmaal het moest uit de F. F. zijn. Verscheidene menschen zouden het boek ter wille van Frommel, verscheidene ter wille van Funcke lezen en zoo zou het eerst op den rechten weg komen, en dat is hetgeen we zoo gaarne zouden wenschen en waarvoor de lezer ons ten slotte danken zal. En hierin, zal hij wel, zooals gewoonlijk, gelijk hebben.

OTTO FUNCKE.

INHOUD.

	Bladz.
Voorwoord	1
De verstandige koopman	4
De heerlijke leugen	15
Wie heeft gelijk?	17
Rappo	24
Wie?	28
Een stukje Psychologie	30
Een mislukte proefneming	45
De bijbel en de viool	47
Massa en Geest	52
De Vader der leugen	56
De looden soldaten	57
De knarsende deur	61
De stukjes blik	63
Historische kortzichtigheid	67
De aanvang des geloofs	72
Een waar sprookje	90
Hoeveel te meer!	97
Parallele Gedachtengang	101
Een tekst van Chocolade	106
De halve vogel	110

Licht in twee donkere kamers	114
1. Het duet.	
2. Dat is het juist!	
De plicht om gelukkig te zijn	127
De keuze	140
De begrepen en onbegrepen taal	142
Valsche getuigenis	144
De weg naar de kerk	146
„Toevallige overdenkingen” bij een tandarts . . .	148
De verlaten kamer	151
Photographie-instantanéé	155
„Ik ben het Licht der wereld”!	163
Doode en levende wateren	166
Weggegeven en toch behouden	173
Knoopen en knoopsgaten	182
Hier is mijn daalder	187
Slechts een sprookje	198
Een paaschgang	201
Liederen zonder woorden	207
Beneden en boven	210
Een eenvoudige familiechroniek uit het leven . . .	215
Meeningen	216
Tweeërlei Aether	219
Slotwoord	237

